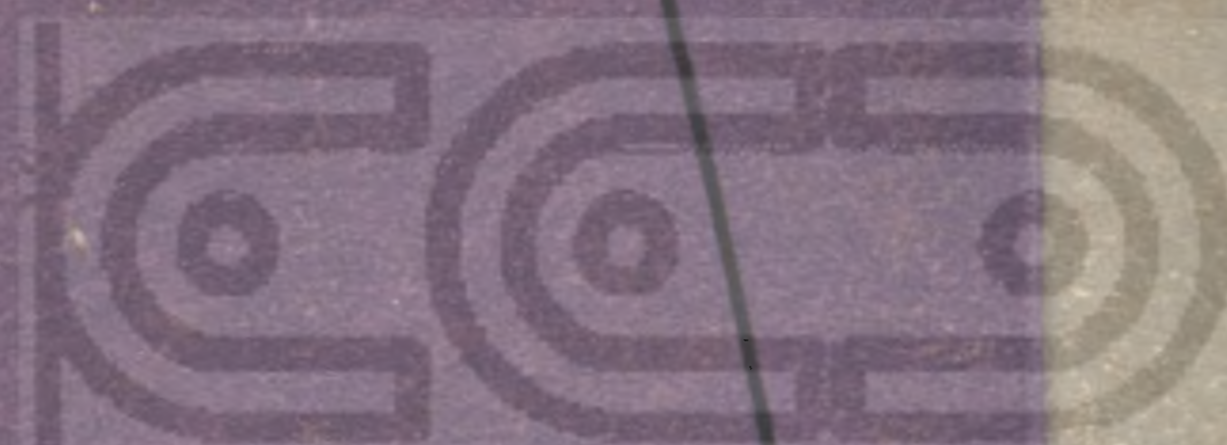
MERIDIANE

ALBERTO MORAVIA ★ POVESTIRI DIN ROMA

Lei 2,75

ALBERTO MORAVIA

POVESTIRI DIN ROMA

EDITURA DE STAT
PENTRU LITERATURA ŞI ARTA

Meridiane

ALBERTO MORAVIA

POVESTIRI DIN ROMA

Traducere și cuvînt introductiv
de *G. Lăzărescu*

EDITURA DE STAT PENTRU LITERATURA ȘI ARTA

Din volumul:
A. Moravia
RACCONTI ROMANI
Bompiani, Milano, 1955

ALBERTO MORAVIA

Alberto Moravia *(născut în 1907 la Roma) reprezintă, în majoritatea operelor sale, una din cele mai fidele și cuprinzătoare figuri ale literaturii italiene contemporane. În aspectele multiple ale unei literaturi care vrea să-și continue drumul drept, în ciuda unor tentații acaparatoare aparținînd curentelor proprii sau din afară, viziunea și moralul acestui scriitor se mențin pe linia începută de vesnic prezentul și aprigul Boccaccio, continuată de nuveliștii Franco F. Sacchetti, Bandello, mai tîrziu de Manzoni, și apoi, în timpurile noastre, de un Verga și Pirandello.*

Se știe că literatura italiană trece azi printr-un impas. Nume mari sînt puține. Se simte însă că se impun scriitori care continuă tradițiile sănătoase. Un Luigi Russo, un Francesco Flora sau un Natalino Sapegno, critici de seamă, se alătură acestei tendințe. Astfel se explică

triumful continuu al unor scriitori naratori ca Bontempelli, Palazzeschi, Corrado Alvaro, Moravia, a unor scriitori de reportaj ca Ezio Taddei, Carlo Levi, sau a celor de factura lui Pratolini ori Domenico Rea.

In ceea ce îl privește pe Moravia, atît culegerile de nuvele cît și romanele sînt fresci crude ale unei societăți italiene în plină viață, cu probleme și cu situații care merg de la calmul cel mai apatic pînă la furiile cele mai dezlănțuite. Căci Moravia este un narator înnăscut, cu un fond polemic și satiric deosebit de prețios, cu o aviditate nebănuită pentru tot ce e mai crud și mai adevărat. Un critic francez — D. Anselme, Lettres Françaises. *nr. 527, 1954 — într-un portret incisiv, de toată frumusețea, îl vede* „grand et sec", *cu un chip energic, chiar dur dacă nu rece, în însăși mobilitatea sa; nu unghiular, ci masiv, cu un nas mare, rotunjit către vîrf; în ochi pare că strălucește o mînie perpetuă, aproape nereținută, iar buzele subțiri și ascuțite accentuează și mai mult această impresie.*

Indrăzneț și clarvăzător a fost Moravia încă de tînăr: la 22 de ani scria Gli indiferenti *(Indiferenții), roman care a deschis porțile unei literaturi menite să dezvăluie năravurile unei burghezii putrede. A fost un roman admirabil și respingător în același timp, inteligent și insuportabil, cinic și moralizator, realist și suprarealist, desperat și plin de neliniști. A provocat furtună, fiindcă era furtunos. Sînt într-însul turpitudini și degradări, corelatii psihologice de-o mare subtilitate, privite cu un ochi acerb care nu iartă, scormonitor, aparent chiar complice. Nu a inventat nimic. Romanul este în întregime un veritabil*

diagnostic al unei maladii care se cerea cercetată și vindecată. Moravia însă, la vîrsta aceea, nu făcea decît să-l descopere și asta i se părea de ajuns. Nu propunea nimic drept remediu căci era un indiferent el însuși, chiar dacă, în fond, condamna totul fără milă. Duhul aprigului Aretino nu i-a fost străin; dimpotrivă. Nu-i scapă nimic, fiindcă, demonic, pătrunde pretutindeni. Are predilecție pentru lucrurile care nu se pot mărturisi căci acolo se ascunde tot răul, toată cangrena. Le scoate la lumină pentru a le aduce la cunoștința opiniei publice, dar nu în calitate de acuzator, ci ca un Dionisos sătul, care asistă cu un zîmbet acru, omenesc, la spectacolul ce se dezlănțuie în jurul lui. Judecă totul cu o inteligență gravă, adînc cunoscătoare a viciilor omenești și a valorilor, nutrită de observații psihologice atît de calme și de exacte de parcă ar fi reminiscențele unei lungi vieți anterioare. Este oare adevărat că Moravia s-a complăcut — mai ales în Indiferenții *— într-o lume de orori, fără nici o lumină de ideal? Dar tragicii greci — înspăimîntătorii — nu făceau același lucru? și încă pe scenă, în fața mulțimilor îngrozite și cuprinse de milă? Oedip nu este odios, dar și pretext de purificare, de circumspecție umană? In opera lui Moravia există nenumărați Oedipi, nu însă tragici la modul sublim, așa cum a devenit eroul sublimului Sofocle; contemporanul nostru le-a făurit măști umane egal de oribile, cu aceeași pecete și finalitate, dîndu-le, în plus, voință proprie, independentă de acel formidabil* Fatum.

Așa ni se prezintă și cele unsprezece povestiri adunate sub titlul La Bella Vitta *(Viața frumoasă), care ajung*

să ne impresioneze pînă la dezgust; căci viciile, depravările și scandalurile din așa-zisa lume bună sînt localizate într-un mediu specific, un cadru de interior unde păcatul este la el acasă; spre viața dinafară, spre viața străzii nici o privire. Moravia descrie, astfel, corupția pentru ea însăși, îi smulge pînă și cel din urmă văl, provocînd repulsie. D'Annunzio era adeptul unei corupții elegante, plină de rafinament, o încuraja deci, făcea din ea o țintă Moravia ne îngrozește, ne depărtează de ea D'Annunzio, cu toată arta lui strălucitoare, era un corupător; Moravia, dimpotrivă, devine un veritabil moralist. D'Annunzio, deci, este un scriitor fantastic, care se complace în a da la iveală tragedii morbide, neverosimile. Moravia trăiește pe pămînt, e prins cu toate fibrele în cotidian De la unul la celălalt (unul a murit în 1937, cînd celălalt avea treizeci de ani) este un uriaș pas înainte tot așa după cum de la pictura lui F. Michetti, prietenul lui D'Annunzio, pînă la aceea a modernilor Carrà, Carlo Levi, Guttuso etc. s-a trecut, ca într-un salt, peste zeci de ani.

La disubbudienza *(Nesupunerea) este drama adolescenței care-și caută echilibrul personalității într-un mediu lipsit de înțelegere. Luca, liceanul ajuns în pragul bărbăției, e un nesupus refractar tuturor datoriilor, afecțiilor, plăcerilor pe care cadrul existenței i le sugerează sau i le impune, pînă în momentul cînd experiența supremă a adolescenței, femeia îi va dezlega acest nod dramatic și-i va deschide porțile vieții. Moravia este un părinte bun, un părinte al tuturor adolescenților pe care îi ia sub protecția sa. Cartea reușește astfel să fie un îndreptar subtil, dar și îndrăzneț. Moravia e adeptul unei educații libere de orice constrîngere; atît ipocrizia cît și iluziile fiindu-i la fel de odioase, alcătuiesc împreună* o nouă comedie umană *a zilelor noastre, a variatei noastre existențe contemporane, chiar dacă personajele sînt luate numai din viața Romei de azi. Povestirile acestea sînt o frescă la care ar fi putut lucra nu numai Moravia ci Boccaccio, Shakespeare, Goldoni, Balzac, Maupassant, Cehov, Pirandello sau Caragiale. Moravia are, în plus, un extraordinar simț al sezisării cotidianului și, totodată, a psihologiei omului de pe stradă. Galeria personajelor sale este, în consecință, pe cît de multiplă pe atît de reprezentativă. Figurile grotești de toate categoriile, abundă. Omul și femeia la Moravia n-au nimic de ascuns. Nici atunci cînd el e gunoier și ea slujnică; nici cînd ea este mai înaltă decît el cu două-trei capete; nici dacă el are chip de cîrnățar și în mintea lui ticluiește planuri năstrușnice pentru a păcăli pe alții; nici dacă e chelner și-și studiază cu malițiozitate clienții. Moravia însuși este în toți aceștia, trăiește de-a lungul tuturor povestirilor tot atîtea vieți și se identifică întocmai protagoniștilor săi — oropsiți de toate categoriile, meseriași, vagabonzi, delicvenți, șomeuri, șofeuri, frizeri, hamali, chelneri, barmani etc.*

Fiind din punct de vedere literar o capodoperă, cartea lui Moravia este în același timp un semnal de alarmă, căci societatea contemporană izolîndu-i pe acești oropsiți rămîne totuși vinovată pentru diformitatea lor morală. Cartea lui Moravia, din nou, nu este altceva decît o oglindă în care societatea, și nu numai a Romei, tre-

buie să se privească cu toată rușinea, dar și cu toată severitatea. Multe întîmplări sînt de un dramatism sfîșietor — deși nu sînt spuse cu umorul unui Pirandello sau Cehov care nu este, după cum se știe, mai puțin sfîșietor. Umorul lui Moravia e umorul nostru, al fiecăruia din noi. Nu profund, ci dimpotrivă, imediat, de o spontaneitate și de o simplitate extraordinară, sezisînd tipuri și situații pe lîngă care noi trecem nepăsători. E drept că pentru asta trebuie să fii uneori indiscret, asemeni unui operator cinematografic care surprinde un orator într-o tribună, în cele mai neașteptate poziții fiindcă asemenea îndeletnicire îți cere să posezi perspicacitate deosebită și să fii un moralist.

Că este moralist o spune Moravia însuși: „Nu există literatură bună, nici personaje mari fără acest element catalizator indispensabil: o judecată morală". (Dintr-un interviu dat lui Salinori: Lettres Françaises, *nr. 527, 1954.) Moravia este un scriitor în adevăratul înțeles al cuvîntului, iar dacă în primele romane s-a complăcut într-un cadru de interior, în ultimele a ieșit pe stradă. Dacă în primele sale scrieri Moravia avea o intenție vădit demascatoare, protagoniștii aparținînd unei clase trîndave dedată tuturor păcatelor, în ultimele vrea să moralizeze: eroii săi aleargă să-și găsească de lucru, un rost oarecare, chiar dacă desperarea îi face necinstiți. Și lucrul acesta e foarte semnificativ.*

La întrebarea dacă aceste povestiri se înscriu într-un realism mai larg, mai obiectiv, Moravia a răspuns, aceluiași ziarist francez, următoarele: „Da, într-un fel. De altminteri nici nu există artă fără realism."

Moravia trăiește în timp, e atoatevăzător, pătruns de valoarea umană a fiecărui individ, și această culegere o dovedește mai mult decît oricare altă carte a lui. Intre el și oamenii cei mai simpli e o adevărată simbioză. Așa se explică și faptul că știe vorbi limba fiecăruia, pe care o redă întocmai, vie, proaspătă, uimitor de populară, calmă sau violentă, familiară sau de piață. Ca atare este suculent, expresiv, în sfîrșit tipic.

Autorul Povestirilor din Roma *este un scriitor fecund. Colaborarea lui la revistele din Milano sau din Roma îl face prezent și prins în epocă și pe această cale. Cărțile lui, traduse în nenumărate țări, îi asigură un succes din ce în ce mai categoric.*

G. LAZARESCU

PAIAȚA

În iarna aceea, mai mult pentru a nu mă lăsa tentat de alte meserii, am început să rătăcesc prin restaurante acompaniind la o chitară pe un tovarăș de-al meu, care cînta. Tovarășul se numea Milone, zis și „profesorul", pentru faptul că într-un timp dăduse lecții de gimnastică suedeză. Era un tip voinic, de vreo cincizeci de ani, nu tocmai gras dar bine clădit, cu o față îndesată și strîmbă și cu un corp masiv care făcea scaunele să pîrîie sub el. Eu îmi cîntam partea mea de acompaniament la chitară luînd-o în serios, aproape fără să mă mișc, cu ochii plecați, pentru că sînt un artist, nu un bufon ; pe bufonul, în schimb, îl făcea Milone. Începea într-o doară, în picioare, sprijinit de un zid, cu pălăria veche trasă pe ochi, cu mîinile la subsuoară, cu burta scoa-

să din pantaloni și cu cureaua pe sub burtă : părea un bețiv care cîntă la lună. Pe urmă, încet-încet, se încălzea și, fără ca propriu-zis să cînte — pentru că voce n-avea și nici ureche — termina spectacolul de unul singur sau, mai bine zis, făcînd pe bufonul. Specialitatea lui erau cantonetele sentimentale, cele mai cunoscute, cele care, de obicei, te emoționează și te înduioșează; dar, nu știu de ce, în gura lui cîntecele acestea nu numai că nu te emoționau, ci te îndemnau chiar să și rîzi, pentru că el avea darul de a le face ridicole într-o manieră cu totul personală, tristă și neplăcută. Nu știu ce să fi avut omul acela : sau că vreo femeie, în tinerețe, l-a făcut să sufere peste măsură, sau poate că se născuse așa, cu o fire curioasă care-l făcea să-și bată joc de lucrurile bune și frumoase ; cert este că nu era numai un simplu bufon, nu, ci interpreta lucrurile acestea cu o furie inexplicabilă și era nevoie de toată îngustimea de spirit caracteristică oamenilor care mănîncă pentru a nu-ți da seama că nu era ridicol, ci pur și simplu penibil. Se întrecea pe sine însuși mai cu seamă cînd era vorba să imite grimasele, mofturile și grațiile unei femei. Ce face o femeie ? Surîde cu cochetărie ? Și el, de sub borul pălăriei, schițează un botișor impertinent de femeie capricioasă. Își mișcă puțin șoldurile ? Începea să danseze și el din burtă, evidențiindu-și șoldurile imense, masive ca un pachet. Își îndulcește

glasul ? Și el, micșorîndu-și gura, scotea o voce subțirică ca de flaut, siropoasă, de-a dreptul de ventriloc. Ce mai ? N-avea nici o măsură, sărea mereu peste cal, devenind respingător, ba chiar necuviincios. Căci exagera în așa hal, încît uneori mă rușinam eu, pentru că una e să acompaniezi un cîntăreț la chitară, și alta să ții isonul unei paiațe ca el. Și-mi aminteam, apoi, că nu de multă vreme acompaniasem aceleași cantonete, cîntate serios, de un artist veritabil ; și-mi făcea rău să le aud masacrate în felul acesta indecent și aproape de nerecunoscut.

O dată, pe stradă, în timp ce alergam de la un restaurant la altul, l-am întrebat :

— În definitiv, ce ți-au făcut femeile ?

De obicei, după ce făcea pe bufonul, devenea distrat și melancolic, de parcă cine știe ce gînduri l-ar fi năpădit.

— Mie, zise, nu mi-au făcut nimic.

— Spun și eu așa, îi explicai, deoarece văd că ai o adevărată pasiune să le iei peste picior.

De data asta nu-mi răspunse nimic și discuția luă sfîrșit.

Dacă n-aș fi fost interesat, l-aș fi părăsit : pentru că, deși părea imposibil, cîștiga mult cu vulgaritățile lui, mai mult decît nenumărați cîntăreți serioși de cantonete. Colindam mai ales restaurantele acelea nu tocmai de lux, mai mult birturi, simple dar scumpe, unde lumea vine să se îndoape și să se veselească. O dată intrați,

nici nu apucam să-mi scot chitara, că de la mesele ticsite se auzea un singur strigăt :

— O ! profesorul !... uite-l pe profesor... vino-ncoace, profesorule !

Strîmb, șovăitor, cu un aer rătăcit, Milone se prezenta, spunînd :

— Comandați, vă rog ! Iar acel „comandați" era rostit pe un ton așa de ridicol, în felul lui caracteristic, încît izbucneau cu toții în rîs. Între timp soseau aperitivele și, în timp ce chelnerul se străduia să servească cînd pe unii cînd pe alții, Milone, cu vocea lui spartă, anunța :

— O canțonetă într-adevăr frumoasă : *Quando Rosina scende dal vilaggio*[1]... eu voi juca rolul Rosinei !

Imaginați-vă atunci : văzîndu-l imitînd-o pe Rosina, cu obișnuitele caraghioslîcuri și indecențe, rămîneau cu spaghetele atîrnîndu-le din furculiță, între gură și farfurie. Și nu era o adunătură de măcelari și nici ceva asemănător ; era lume bună : bărbați îmbrăcați în albastru-închis, pomădați, cu perlă la cravată, doamne cu blănuri, acoperite de bijuterii, delicate. Își spuneau, în timp ce Milone făcea pe măscăriciul :

— E mare... e într-adevăr mare !

Iar cîte unul, alarmat, țipa :

— Vă rog, nu spuneți nimănui că l-am descoperit... altfel îl pierdem !

---

[1] Cînd vine-n sat Rosina.

Între alte vulgarități, Milone avea o canțonetă în care, la un moment dat, ca să ridiculizeze și mai mult personajul, făcea cu gura un anumit sunet pe care prefer să-l trec sub tăcere. Ei bine, ce credeți ? Cuconițele acelea atît de grațioase bisau canțoneta !

Trebuie să vă spun că pentru plăcerea de a fi aplaudat, Milone și-ar fi frînt și un picior. Locuia la o croitoreasă, într-o cameră mobilată, întunecoasă și umedă, pe strada Cimarra. De cele mai multe ori, cînd mă duceam să-l iau, îl găseam în fața oglinzii încercînd noi strîmbături și noi vulgarități. Îl vedeam luîndu-și o înfățișare sobră, ca de mare artist care se pregătește să intre în scenă ; iar eu, așezat pe pat, privindu-l cum dansa din burtă în fața oglinzii, mă întrebam dacă nu era și puțin țicnit.

— Nu crezi c-ar fi momentul, îl întrebai într-o zi, să inventezi și ceva mai grațios, mai plăcut ?

Iar el :

— Văd că nu pricepi nimic... oamenii, cînd mănîncă, vor să rîdă, nu să se înduioșeze... iar eu, adăugă privindu-mă chiorîș, îi fac să rîdă.

Cîtva timp mai tîrziu, tot din mania de a se perfecționa, îi veni ideea să poarte cu el, într-o valiză, cîteva lucruri femeiești, adică o pălărie, o eșarfă și o fustă, pe care să le îmbrace, una cîte una, pentru a da un aer și mai comic parodiei. Ideea travestirii devenise la el într-adevăr manie ; și nu vă pot spune ce penibil era să-l vezi

maimuţărindu-se cu pălăria pe ochi şi cu fusta legată în talie, peste pantaloni. În cele din urmă, neştiind ce să mai născocească, ar fi vrut s-o fac şi eu pe bufonul, măcar ciupind corzile chitarei. De data asta refuzai.

Mergeam în cît mai multe restaurante puteam, între douăsprezece şi trei, şi între opt seara şi miezul nopţii. Le luam la rînd, pe zile: o dată restaurantele din piaţa Spaniei, o dată cele din jurul pieţei Venezia, altă dată cele din Transtevere şi, în sfîrşit, cele din jurul gării. Între un restaurant şi altul, alergînd pe străzi, nu vorbeam nimic: între noi nu era prea multă familiaritate. După ce terminam cu colindatul, intram într-o bodegă şi împărţeam banii. Pe urmă, în tăcere, eu fumam o ţigară iar Milone bea un sfert de vin. După-amiază Milone îşi pregătea rolul în faţa oglinzii; eu, în schimb, mă odihneam sau mă duceam să văd un film.

Într-o seară răcoroasă, după ce cutreieraserăm restaurantele din Transtevere, intrarăm mai mult ca să ne încălzim decît ca să cîntăm, într-o bodegă din spatele pieţei Mastai. Era o sală lungă, un coridor aproape, cu mesele înşirate de-a lungul peretelui şi, la mese, lume care bea vinul birtaşului şi mînca, din hîrtie, ceea ce-şi adusese de acasă. Nu ştiu ce, poate vanitatea, pentru că de interes nu putea fi vorba, îl împinse pe Milone să se producă şi în birtul acela. Alese, deci, una din canţonetele cele mai frumoase şi, cu sistemul

lui binecunoscut, făcu din ea, prin obscenităţi şi strîmbături, o porcărie. Fu răsplătit cu aplauze reci, apoi, de la una din mese, se auzi o voce:

— Acum am să v-o cînt şi eu!

Mă întorsei şi văzui înaintînd un băiat blond, în salopetă de mecanic, frumos ca un înger, care se uita furios la Milone, mai-mai să-l înghită.

— Tu, atacă! mi se adresă cu autoritate, şi ia-o de la început!

Milone, intimidat, se prefăcu obosit şi se lăsă pe un scaun, lîngă uşă. Băieţandrul îmi făcu semn să atac, apoi începu să cînte. Nu pot spune că era un adevărat cîntăreţ, dar cînta cu sentiment, cu o voce caldă şi liniştită; cînta, în sfîrşit, aşa cum trebuie să se cînte, aşa cum se cer canţonetele cîntate. Afară de asta, cum am spus, era frumos, cu părul buclat, mai ales în comparaţie cu Milone, aşa de masiv şi de livid. Cînta cu faţa întoarsă spre mese, uitîndu-se la o fată care şedea la masă singură, ca şi cum ar fi cîntat numai pentru ea. Cînd termină, făcu un gest către Milone, de parcă i-ar fi spus: „iată cum se cîntă!" şi se întoarse la masa unde-l aştepta fata care-l cuprinse pe după gît. Cei din bodegă, ca să fiu drept, îl aplaudară mai puţin decît pe Milone, căci oamenii nu pricepuseră de ce s-a mai ostenit să cînte. Dar eu îl înţelesesem; iar de data asta înţelesese şi Milone.

În timp ce cîntam, m-am uitat de cîteva ori la Milone; şi l-am surprins trecîndu-şi de mai multe

ori mîna peste față și prin părul care-i atîrna pe frunte, făcînd parcă un efort să stea treaz, ca și cînd ar fi murit de somn. Nu reușea să ascundă, însă, o expresie amară pe care nu i-o mai văzusem; iar fiecare strofă pe care o cînta băiatul părea că-i mărește amărăciunea. În cele din urmă se ridică în picioare, netezindu-și hainele și, mimînd un căscat, zise:

— Eh! Cred că e cazul să mergem la culcare... mor de somn!

Ne-am despărțit la colțul străzii fixîndu-ne întîlnirea, ca de obicei, pentru a doua zi. Ceea ce s-a întîmplat apoi în timpul nopții am reconstituit ulterior; sînt numai presupuneri. Am mai spus că Milone își vîrîse în cap că e un mare artist în timp ce, în realitate, era un biet om care făcea pe măscăriciul ca să distreze lumea în timpul mesei, așa că răsturnarea tuturor eforturilor și a veleităților lui pe care o desăvîrșise băiețandrul acela blond, în salopetă, fu cu atît mai dureroasă. Mă gîndesc că în timp ce băiatul cînta, el trebuie să se fi văzut, dintr-o dată, așa cum era și cum nu crezuse pînă atunci că e, adică un om de cincizeci de ani care-și trîntea pe umeri o pelerină și mima gesturile cine știe cărei femeiuști. Așadar, cred, a înțeles, în cele din urmă, că nu e în stare să cînte nici chiar dacă ar face un contract cu Diavolul. El, în definitiv, nu reușea decît să stîrnească ilaritate; și nu știa să facă asta decît luînd în batjocură anumite lucruri.

Iar aceste lucruri, din întîmplare, erau tocmai acelea pe care nu reușise să le aibă în viață.

Dar, după cum am spus, toate sînt presupuneri. Sigur e că croitoreasa la care stătea cu chirie l-a găsit, a doua zi, spînzurat între fereastră și perdea, în locul unde stau, de obicei, atîrnate coliviile cu canari. Cei care l-au observat mai întîi au fost niște trecători de pe strada Cimarra care-au văzut, prin geam, picioarele atîrnîndu-i în gol. Făcînd celorlalți în ciudă, ca toți sinucigașii, încuiase ușa, punînd în fața ei scrinul cu oglindă; voia poate să se mai vadă o dată, ca atunci cînd își studia strîmbăturile, legîndu-și lațul în jurul gîtului. În sfîrșit, au fost nevoiți să spargă ușa și oglinda căzu și se sparse. L-au dus la cimitirul Verano, eu fiind singurul însoțitor, de data aceea fără chitară. Croitoreasa a rămas fără oglindă dar se consolă vînzînd, bucată cu bucată, frînghia.

BANCNOTA FALSA

Treceam prin piața Risorgimento, cînd mă auzii chemat:

— Hei, băiete, ce mai faci?

Era Staiano, un prieten vechi, de pe vremea cînd vindeam împreună țigări la bursa neagră, pe strada Gambero. Era curățel, asta am văzut imediat; după ce i-am spus că nu făceam nimic — deși nu mă puteam numi șomer pentru că nu avusesem o meserie niciodată — mă luă de braț și-mi spuse că el mă putea face să cîștig fără nici un efort o mie-două, sau chiar trei mii de lire pe zi. L-am întrebat în ce fel, și el mă luă atunci pe departe. Îmi spuse că timpurile erau grele, că pînă și cei din crema societății, deși aveau o meserie, nu mai știau cum s-o scoată la capăt. Mai spuse că în timpuri

ca acestea oamenii se împărțeau în două categorii: cei care aveau curaj și cei care n-aveau; și primii sfîrșeau întotdeauna prin a învinge, pe cînd ceilalți rămîneau de căruță. Îmi spuse apoi că era sigur că eu făceam parte din prima categorie, deoarece mă știa din alte timpuri, nu mai puțin grele și aspre. Îmi spuse, în cele din urmă, că propunerea pe care voia să mi-o facă avea să mă mire poate, dar eu nu trebuia să-l întrerup, nu trebuia să spun decît da sau ba. L-am lăsat să vorbească, deși îmi spuneam, între timp, că trebuie să fie o propunere foarte stranie pentru că, în ceea ce îl privea, precauțiile erau ceva cu totul neobișnuit. În fine tăcu, iar eu îl întrebai despre ce e vorba. El răspunse imediat:

— E vorba să cheltuiești bani.

— Să cheltuiesc bani?

— Da! eu, de exemplu, îți dau o hîrtie de cinci sute de lire... tu pleci, umbli pe ici și pe colo, cercetezi situația și apoi plătești, să presupunem, o cafea sau un pachet de țigări... cît despre rest mi-l aduci mie... iar eu, din restul acesta, îți dau ție o treime.

— O treime în lire veritabile? l-am întrebat eu, pentru o clipă, ca să-i demonstrez că înțelesesem despre ce era vorba.

— Sigur, veritabile... drept cine mă iei?

— Și dacă se descoperă că hîrtia e falsă?

— Nu-i nimic... tu spui imediat că ştii cine ţi-a dat-o şi o iei înapoi prefăcîndu-te indignat.

Voiam să-i răspund: „Dar eşti nebun de-a binelea, nici să nu mai vorbim de asta!" În schimb, nu ştiu cum, din gură îmi ieşi:

— Bine... ne-am înţeles!

Ce s-a întîmplat după aceea nici n-aş mai şti să spun, atît de uimit eram de mine însumi că putusem accepta propunerea şi stăruiam în hotărîrea luată. În sfîrşit, el îmi dădu o bancnotă de zece mii de lire, spunînd că în ziua aceea voia să mă pună la încercare, şi îmi fixă întîlnirea pentru ora opt seara, în grădina din piaţa Risorgimento. Era două după-amiază.

Iată-mă cu o hîrtie falsă de zece mii de lire în buzunar şi cu speranţa de a cîştiga, aşa, din joacă, peste trei mii de lire veritabile. Mă simţii deodată bogat şi cuprins de-o lene de parcă aş fi avut în faţa mea nu o singură după-amiază, ci o săptămînă sau o lună, şi m-aş fi putut răsfăţa cît aş fi vrut înainte de clipa aceea pe care o vedeam încă foarte îndepărtată, în care m-aş fi hotărît să cheltuiesc hîrtia falsă. În afara celor zece mii de lire de la Staiano, aveam în buzunar circa o mie cinci sute de lire, bani adevăraţi, şi-mi spusei că-mi puteam permite unele cheltuieli fiindcă mi-asigurasem, oricum, două pînă la trei mii de lire zilnic, pentru cine ştie cîtă vreme. Aşa c-am intrat direct într-o ospătărie din apropiere, în piaţa Unità

şi, pentru prima oară după dejunuri compuse numai din crochete şi brînzoaice, comandai un meniu complet: spaghete, miel la cuptor şi un litru de vin. Cînd să plătesc, m-am gîndit un moment să schimb bancnota falsă, dar mi-am spus apoi că Staiano mi-ar fi dat atunci cu trei sute de lire mai puţin, aşa c-am păstrat-o pentru cine ştie ce fleac, cafea sau ţigări, aşa cum îmi sugerase el însuşi, şi plătii cu bani adevăraţi. Îmi înfipsei o scobitoare între dinţi şi pornii pe strada Cola di Rienzo, cu mîinile în buzunare.

Era primăvară, cu cerul plin de nori albi şi cu un aer dulce, care se întuneca din cînd în cînd a ploaie, pentru scurt timp însă, căci imediat după asta apărea din nou soarele. Uitîndu-mă la copacii de pe strada Cola di Rienzo, cărora le şi înmuguriseră frunzuliţele verzi, mi se făcu dor să ies din oraş: să mă întind pe iarbă, să privesc cerul şi să nu mă gîndesc la nimic. Dar la ţară îmi place să merg cu cîte o fată, singur mă plictisesc. Nu aveam însă nici o fată în momentul acela şi nici nu vedeam posibilitatea de-a găsi, cît ai bate din palme, una. Gîndindu-mă la toate astea, am străbătut încet-încet toată strada Cola di Rienzo, am trecut de piaţa Libertà, de pod, şi am ajuns în piaţa Flaminio. Acolo, sub adăpostul din staţia de tramvai, m-am oprit şi am privit în jur. De obicei sînt timid cu femeile, mai ales pentru că n-am bani, dar ce înseamnă

să te simți bogat! Văzui o fată care nu părea să aștepte tramvaiul, îmi plăcu și intrai numaidecît în vorbă cu ea, aproape fără să mă mai gîndesc. Era brună, cu o față mare, roșie și masivă, cu ochi negri, îmbrăcată simplu, cu un pulover roșu și o fustiță maron, și cu șosetele căzute. Îmi spuse că era fată în casă, că se numea Matilde și că era dintr-un sat din apropierea Romei, Capranica mi se pare. Căuta o slujbă, dar pentru moment stătea în pensiune la niște maici care aveau o mănăstire și în satul ei. Vorbea cam reținut, dar după ce i-am spus de două-trei ori „domnișoară", deveni mai prietenoasă. Spusei:

— Dumneata, domnișoară, nu cunoști, desigur, Roma... Vrei să ți-o arăt eu?

Ea, prefăcîndu-se încurcată, răspunse:

— De fapt trebuia să merg să mă prezint la o doamnă...

În sfîrșit, i-am propus să-i arăt Foro Italico și ea, după oarecare ezitare, acceptă.

Nu făcui altceva în tramvai decît să glumesc întruna; fata mă asculta serioasă pentru ca apoi, dintr-o dată, să izbucnească în rîs acoperindu-și fața cu amîndouă mîinile, ca o adevărată țărancă. Am coborît în piața Ponte Milvio și am pornit de-a lungul Tibrului, spre obelisc. Cunoșteam împrejurimile și știam că în spatele Forului e o colină cu numeroase pajiști în care poți sta liniștit, fără teama de-a fi

zărit de cineva. Am ținut totuși să-i arăt stadionul, care-i o adevărată minunăție cu toate statuile acelea, cîte una pentru fiecare sport, așezate în cerc în jurul treptelor. Nu era nimeni și stadionul arăta într-adevăr frumos, într-o tăcere înfricoșătoare, cu statuile care se înălțau către cerul încărcat de nori. Dar ea rămase rece: chiar cînd i-am explicat că toate statuile acelea erau de marmură veritabilă, cioplite dintr-un singur bloc, și că fiecare cîntărea mai mult de o tonă. Spuse doar că statuile i se păreau nerușinate; îi răspunsei că erau statui și nu persoane, și că statuile trebuie să fie goale, căci dacă nu, nu sînt statui. Ca s-o îmbunez, luai un creion și scrisei pe pulpa uneia din ele, un om care purta pe umăr două mănuși mari de box: „Attilio o iubește pe Matilde", și o poftii să citească. Dar ea îmi spuse că nu știe să citească și aflai, în felul acesta, că era și analfabetă. Acum nu mai era așa de prietenoasă; și cînd ajunserăm la capul potecii care suia către colină, refuză să mă urmeze, spunîndu-mi:

— M-ai luat drept o proastă, dar eu nu sînt proastă... să ne întoarcem în oraș!

Eu voiam s-o trag după mine, dar nu era chip; ba încasai și o lovitură în piept de era cît p-aci să cad jos.

Așa că ne-am întors, cu același tramvai cu care veniserăm, în piața Flaminio; și aici, ca

să ne împăcăm, i-am oferit, într-un bar, o cafea și două prăjituri. Erau ceasurile cinci și i-am propus să mergem la un cinematograf din apropiere unde, în afară de un film tehnicolor, se dădea și jurnalul cu meciul Italia-Austria. Se lăsă puțin rugată și de data asta, spunînd că trebuie să se prezinte la doamna de care-mi mai vorbise; dar nu erau decît mofturi de țărancă, așa cum fac toate la tîrg, cînd vînd sau cumpără; și, într-adevăr, acceptă imediat ce văzu că eu, scos din răbdări, mă pregăteam să-mi iau rămas bun.

La cinematograf am plătit tot cu bani veritabili și, o dată în întuneric, o luai de mînă, iar ea mă lăsă. Filmul, din păcate, abia începuse și meciul se dădea la urmă; și, pentru că filmul mă plictisea, devenii mai curajos și încercai s-o sărut pe gît. Mă respinse imediat, c-o mînă, spunînd cu glas tare:

— Uf! Ține-ți mîinile-acasă!

Toți cei din jur începură să ne țistuie; iar eu mă rușinai și începui s-o urăsc. Ca să-mi mai înșel plictiseala — filmul trata despre Cristofor Columb — începui să fac în gînd socoteala banilor cheltuiți în ziua aceea: trei sute dejunul, o sută nouăzeci țigările, două sute cafeaua și prăjiturile, patru sute cinematograful. Cheltuisem, deci, peste o mie de lire și nici nu mă distrasem măcar.

Prima parte a filmului se sfîrși, se făcu lumină; îi spusei Matildei, pe neașteptate:

— O femeie ca tine ar trebui să rămînă la țară, să sape pămîntul!

— De ce?

— Pentru că ești o ignorantă și o nenorocită care nu e făcută să trăiască la oraș.

Ce credeți? Neisprăvita aceea cu obrajii umflați mă privi și răspunse, plină de trufie:

— Cine disprețuiește, plătește!

Aș fi strangulat-o de furie. N-am spus însă nimic, m-am ridicat și m-am dus să mă așez cu cinci rînduri mai departe, lăsînd-o mofluză, așa cum merita. Erau orele șapte.

Partea a doua a filmului nu se mai termina și eu mă gîndeam din ce în ce mai mult la hîrtia de zece mii de lire pe care trebuia s-o schimb și la Staiano care mă aștepta la opt, în piața Risorgimento. Dar mă interesa jurnalul și cînd, în sfîrșit, pe la opt fără un sfert, Cristofor Columb se decise să moară și se făcu lumină din nou, sperai ca restul să se termine în douăzeci de minute și apoi să fug să schimb hîrtia. Mă înșelasem însă, nu-mi făcusem socoteala după programul lor: mai întîi fu pauza, apoi reclama unei mărci de pantofi, apoi a unei fabrici de mobile, pe urmă altă pauză.

Era opt cînd, cu voia Domnului, începu și jurnalul; și cum sînt fanatic, la apariția chipurilor dragi ale fotbaliștilor noștri am uitat

și de hîrtie și de Staiano și de faptul că sînt grăbit ca și de orice altceva și mi-am concentrat toată atenția asupra meciului. Ca să spun drept, ăsta a fost singurul moment fericit al zilei care, la început, mi se arătase așa de frumoasă.

De la cinema am ieșit năuc, aiurit și obosit; erau orele opt și douăzeci. Gîndindu-mă atunci la Staiano care mă aștepta, la hîrtia falsă pe care trebuia s-o schimb și la banii veritabili pe care nu-i mai aveam, aproape îmi pierdui capul. Nu știam încotro să apuc, nu știam ce să fac, mă simțeam rătăcit și, nu știu nici eu cum, mă trezii la capătul străzii Cola di Rienzo, nu departe de piața Risorgimento; și, plin de speranțe, mă întorsei către o voce care striga:

— Uite norocul! Cine vrea să-și încerce norocul?

Era un tinerel brun, cu o mutră de pungaș, care stătea sprijinit de un zid, cu o tăbliță atîrnată de gît, iar pe tăbliță jocul cu cele trei cărți; alături îi stătea tovarășul, nemîncat și el, prefăcîndu-se interesat de joc. Atunci avui o străfulgerare și hotărîi să încerc acel așa-zis noroc cu hîrtia de zece mii de lire a lui Staiano: aș fi schimbat hîrtia la tovarășul lui, aș fi pontat o sută de lire și apoi aș fi plecat. Jocurile de noroc erau interzise. Așa că nu exista nici măcar pericolul de-a fi denunțat de cei doi escroci.

Mă apropiai, privii cu lăcomie tăblița și apoi spusei, fără curaj:

— Mi-ar place să joc... dar cum să fac? N-am schimbat; și-i arătai hîrtia. Cel cu tăblița tot muta locul cărților repetînd într-una, ca un papagal:

— Norocul!... Cine vrea să-și încerce norocul?

Dar tovarășul lui veni imediat cu portofelul lîngă mine, spunînd:

— Ce Dumnezeu, un tînăr care vrea să-și încerce norocul trebuie ajutat: iată, dați-mi, vă rog, hîrtia!

I-o dădui, iar el îmi numără, una după alta, nouă hîrtii de cîte o mie și zece de cîte o sută. Pontai o sută de lire, așa cum hotărîsem; cel cu tăblița zise:

— Domnul pontează o sută de lire... vă rog, domnule!

Apoi întoarse cartea și văzui c-am cîștigat. Atunci, cu toate că știam că totul e șarlatanie și cunoșteam pînă și trucul, mă gîndii, din cauza oboselii poate, că s-ar putea să-mi scot cheltuielile din ziua aceea și pontai și celelalte nouă sute de lire. De data asta pierdui, așa după cum mă și așteptam. Mă îndepărtai făcîndu-mi socoteala că cheltuisem două mii de lire și că nu-mi mai rămînea decît un cîștig de o mie de lire.

Dar adevărata surpriză mi-o făcu Staiano pe care-l întîlnii, puțin timp după aceea, în grădinița din piața Risorgimento. Cum ne-am retras într-un colț și am început să-i număr hîrtiile, el, fără să ezite, începu să repete:

— E falsă, falsă, falsă și asta, falsă, falsă, pînă am terminat. Toate hîrtiile astea sînt falsificate, sfîrși el, apoi, băgîndu-le în buzunar și uitîndu-se la mine; și nici nu sînt de-ale noastre... ale noastre sînt perfecte... numai reclamele acelea pe care stă scris „banca iubirii", „o mie de sărutări" sînt mai prost imitate decît astea... n-am ce zice, deștept băiat!

Eu am rămas ca trăsnit, cu gura căscată. Staiano adăugă:

— Ți-am dat o hîrtie de zece mii de lire imitată la perfecție, iar tu mi-ai adus în schimb nouă pe care nici un orb nu le-ar fi primit.

Atunci spusei:

— Plătește-mi măcar cheltuielile!

— Care cheltuieli?

— De, gîndindu-mă c-am să cîștig trei mii de lire, am cheltuit, una peste alta, mai bine de două mii.

— Cu atît mai rău pentru tine! Ce crezi? Că hîrtia aceea nu mă costă? Am dat pe ea trei sute de lire... așa c-ar trebui să-mi plătești tu daune.

Ne-am mai tocmit noi o bună bucată de timp, dar el nu voi să-mi dea nimic. Ba chiar, la sfîrșit, deoarece îl acuzam că m-a tras pe sfoară, scoase hîrtiile, le rupse în mii de bucățele și se duse să le arunce în gura canalului, lîngă trotuar. Ce m-a durut mai mult a fost că, înainte de-a pleca, mi-a spus:

— Nu ești făcut pentru o muncă cinstită, serioasă, de răspundere! Și asta ți-o spun eu, care am cu douăzeci de ani mai mult ca tine... ești prea ușuratic..., prea împrăștiat... ești născut să vinzi țigări la bursa neagră... te salut, băiete!

GÎNDITORUL

La restaurantul *Marforio*, specific roman, deși așezat dincolo de Tibru, totul mergea la început de minune. Aveam, pe vremea aceea, capul gol și sonor ca scoicile de pe țărmul mării a căror moluscă a murit de-o veșnicie; așa că atunci cînd clienții îmi comandau: „spaghete cu sos", capul meu repeta fidel: „spaghete cu sos"; cînd îmi strigau: „supă englezească", capul meu repeta numai „supă englezească" și nimic altceva. În sfîrșit, nu mă gîndeam la nimic, eram doar chelner, atît de chelner, încît seara, înainte de a adormi, îmi mai răsunau în cap cuvintele: „Spaghete cu sos... supă englezească", pe care le înregistrasem în timpul zilei. Am spus că aveam capul gol, dar poate ar fi mai exact să spun că aveam capul înghețat ca apa unor anumite lăculețe de munte care primăvara, cînd dă soarele, din gheață se prefac în apă, și într-o bună dimineață încep să se miște și s-o ia la vale o dată cu vîntul. În sfîrșit, fie că aveam capul gol fie că-l aveam înghețat, eram într-atît de chelner, încît o dată, în restaurant, pe cînd îmi făceam serviciul, auzii o fată spunîndu-i celui care o însoțea: „Ia te uită la chelnerul acela, ce chip de chelner are... nici n-ar putea fi altceva... e născut chelner și chelner va muri..." Cum o fi chipul de chelner, Dumnezeu știe. Probabil că e tocmai chipul care place clienților; aceștia au chip de clienți fiindcă nu trebuie să placă nimănui, în timp ce chelnerii, dacă vor să continuie să fie chelneri, trebuie să aibă exact chip de chelneri. Așa că, un an întreg nu m-am gîndit la nimic și n-am făcut decît să execut întocmai comenzile clienților. Chiar atunci cînd vreunul, mai țîfnos, îmi striga: „Ești prost sau te faci?", capul îmi repeta cu fidelitate: „Ești prost sau te faci?" și nimic mai mult. Se înțelege, patronul era foarte mulțumit de mine, fiindcă nu de puține ori l-am auzit: „Luați exemplu de la Alfredo... niciodată nu spune o vorbă de prisos... Așa trebuie să fie un chelner."

Povestea, asemănătoare cu aceea a gheței care, la soare, se topește, se face apă, se mișcă și curge, a început într-o seară. Un client bătrîn, dar bun de gură, zgîrcit, cu părul alb de

parcă i-ar fi pus cineva zăpadă în cap și negru la față ca un țap, m-a repezit pentru a face impresie, după cum se pare, asupra fetișcanei de lîngă el, o blondină oarecare, vreo dactilografă sau modistă. Nu era mulțumit de loc; cum i-am adus felul comandat, s-a și pornit pe insulte: „Ce-i asta?... Unde ne aflăm?... Ai merita să ți le arunc toate în cap!" N-avea dreptate, fiindcă îmi ceruse coadă de vacă și eu coadă de vacă îi adusesem. De data asta însă, în loc să mă limitez ca de obicei a-i reproduce cuvintele, mă pomenii zicîndu-mi: „Ia te uită ce cap de țap are, animalul!" Nu era mare filozofie, recunosc, ceea ce concepusem, dar pentru mine avea importanță, fiindcă gîndeam pentru prima oară de cînd serveam în restaurant. Mă dusei apoi la bucătărie, schimbai comanda, revenii cu două porții de vînat de proastă calitate, și gîndii din nou: „...de ți s-ar opri în gît!" Un al doilea gînd, după cum vedeți; nici acesta nu însemna mare filozofie, dar era, în sfîrșit, un gînd.

Din seara aceea începui să gîndesc, vreau să spun că începui să fac un lucru și să gîndesc altul, lucru ce înseamnă, cred, tocmai ceea ce se cheamă a gîndi. Întrebam, de exemplu, înclinîndu-mă: „Ce doresc domnii?", dar în mine gîndeam: „Ia te uită la domnișorul ăsta ce gît lung are... parcă-i un gîscan!" Sau, poate, ziceam serviabil: „Brînză, doamnă?", în timp ce gîndeam: „Ai mustăcioară, frumoaso... ți-o decolorezi, dar eu tot ți-o văd!". De cele mai multe ori, însă, îmi treceau prin cap amenințări injurii, cuvinte grele, insulte: „Cretinule, prostule, hămesitule, de ți s-ar usca limba, vedeate-aș mort"; și așa mai departe. Toate acestea erau mai tari decît mine, îmi fierbeau în cap necontenit, ca boabele de fasole într-o oală. În sfîrșit, mi-am dat mai apoi seama că sfîrșeam în minte frazele pe care le spuneam cu glas tare Dacă întrebam, adică: „Untdelemn și lămiie?", lăsam să se termine cu: „Aruncați-le-aș în față, frumosule!"; sau întrebam: „Cunoașteți, desigur, specialitățile noastre?" și sfîrșeam: „Tot lucruri de proastă calitate, doar socoteala e piperată!" Deodată, descoperii că frazele acestea nu le mai sfîrșeam numai în minte, ci pe limbă, deși încet, destul de încet ca să nu fiu auzit. Prin urmare, recapitulînd: la început nu gîndeam de loc, apoi am început să gîndesc, iar acum gîndeam chiar tare, adică vorbeam de-a binelea.

Îmi aduc foarte bine aminte cum s-a întîmplat prima oară. Într-o sîmbătă seara s-a așezat la una din mesele mele o pereche întocmai ca cele de sîmbătă: ea trebuie să fi fost una de-alea oxigenată, obraznică, bine făcută, înaltă, fardată peste măsură și parfumată; el, un omuleț blond, cu fața roșie, nasul plin de pete, părul cîrlionțat, scurt și cu umerii foarte lați, îmbră-

cat într-un costum albastru și în picioare cu pantofi galbeni. Ea părea să fie din nord; el vorbea cu un „u" din vîrful buzelor, ca cei din Viterbo. Mi-a smuls lista ca și cum ar fi fost o declarație de război și a privit-o încruntat cîtva timp, fără să se hotărască. Apoi, pentru el a comandat lucruri substanțiale: spaghete *alla carbonara*, miel cu cartofi și sardele. Pentru ea însă, lucruri ușoare, delicate. Scrisei comenzile pe carnet și mă îndreptai către bucătărie. Dar, îndepărtîndu-mă, n-am putut să nu-mi arunc ochii spre el și să nu-mi dau seama că buzele mele șopteau, dar destul de clar: „Ce mutră de pisălog!" El, care continua să studieze lista, nu mă auzi; dar ea, cu auzul fin ca toate femeile, tresări și mă privi cu ochii mari: auzise tot. M-am dus în bucătărie și am strigat cu toată puterea:

— Un *consommé* și o porție de spaghete *alla carbonara!*

Apoi m-am întors la locul meu și m-am lipit de perete, la o mică depărtare de clienți. Ea rîdea, rîdea să se prăpădească, roșie foc la față și-și apăsa mîna pe piept; el, neliniștit parcă, se tot apleca înainte: o întreba, desigur, de ce rîde, dar ea nu se mai putea stăpîni și-și tot apăsa mîna pe piept, scuturînd din cap. În cele din urmă se calmă puțin, se aplecă la rîndul ei spre partener și-i spuse ceva arătînd spre mine. Bărbatul se întoarse și mă săgetă cu pri-

virea. Mă prefăcui că mă uit în altă parte, după aceea îl privii din nou și văzui că ea începuse iar să rîdă, în timp ce el, ținînd capul în jos, ca un berbec gata să se repeadă, mă fulgeră cu privirile. În cele din urmă mă chemă:

— Chelner!

Femeia se opri din rîs, iar eu mă apropiai fără nici o grabă. În timpul acesta, deși mi-era puțintel cam frică, nu m-am putut stăpîni să nu murmur din nou, cu destulă convingere: „Da, chiar mutră de pisălog!" Mă prezentai însă cu un:

— Doriți ceva?

El își ridică ochii spre mine și-mi spuse, amenințător:

— Chelner, ai făcut mai adineauri o observație?

M-am prefăcut picat din nori:

— Observație?... nu înțeleg!

— Da, ai emis o judecată... doamna te-a auzit bine.

— Cred că doamna s-a înșelat!

— Doamna te-a auzit foarte bine.

— Nu înțeleg nimic... poate domnul nu mai dorește spaghete... putem schimba.

— Chelner, dumneata ai făcut o observație și o știi prea bine...

În acest moment, femeia se aplecă spre el și-i spuse:

— Știi ce? Mai bine lasă-l în pace!

Atunci el spuse:

— Cheamă-l pe director!

M-am înclinat şi m-am dus să-l chem pe director. Acesta veni, ascultă, vorbi, discută, în timp ce ea continua să rîdă şi să rîdă, iar el să se încrunte din ce în ce mai mult. Apoi directorul veni lîngă mine şi-mi spuse încet:

— Acum serveşte-i şi gata... dar bagă de seamă, dacă se mai întîmplă, te dau afară cît ai clipi!

— Dar eu...

— Gura... şi şterge-o!

I-am servit apoi mai departe, în linişte. Ea a rîs tot timpul mesei, dar el nu s-a atins aproape de nimic. La sfîrşit, lipsindu-se de fructe şi nelăsînd nici o para mai mult, au plecat. Ea mai rîdea încă şi atunci, şi cred că a rîs şi după ce au ieşit în stradă.

Din ziua aceea, în loc să mă vindec, mai rău m-am nărăvit. Aproape nici nu mai gîndeam, ci vorbeam de-a dreptul. In zilele cînd erau clienţi puţini, iar chelnerii stăteau în picioare, printre mese, sau de-a lungul pereţilor, lenevind, mi se întîmpla să vorbesc de unul singur repede-repede, mişcînd buzele. Ceilalţi, fireşte, băgau de seamă şi-mi spuneau rîzînd:

— Uite la el, îşi spune rugăciunea! Ai început liturghia?

Nu, nu-mi spuneam rugăciunile şi nici nu începeam vreo liturghie, dar privind o familie de cinci persoane, tată, mamă şi trei copii, murmuram: „El nu vrea să cheltuiască fiindcă e zgîrcit sau fiindcă n-are de unde... dar ea e o tîmpită cu capul plin de gărgăuni şi a comandat numai lucruri scumpe: trufandale, langustă, ciuperci, dulciuri... el muşcă din zăbală... Ea, răutăcioasă, se bucură văzîndu-l că suferă... pînă una-alta copiii fac tot felul de năzbîtii, iar la el mai bine nu te-ai uita!" Sau studiam faţa unui client care avea un neg mare pe frunte: „Ia te uită ce cartof are pe frunte... al dracului trebuie să te mai simţi cînd îl atingi... Şi cum şi-o fi punînd pălăria?... I-o fi intrînd în ea şi capul şi cartoful?... sau şi-o fi punînd pălăria pe ceafă, lăsînd cartoful afară?" Vorbeam, în sfîrşit, de unul singur şi cu cît vorbeam mai mult de unul singur, cu atît vorbeam mai puţin cu ceilalţi. Azi aşa, mîine aşa, patronul nu mă mai da drept exemplu, ci dimpotrivă, mă privea strîmb. Socotesc că mă credea puţintel nebun. Şi că aştepta prima ocazie pentru a mă da afară.

Ocazia nu se lăsă aşteptată. Intr-o seară, restaurantul era pe jumătate gol, orchestra noastră cînta unor mese aproape goale „Sufleţel şi inimioară", iar eu mă tot suceam şi căscam înaintea unei mese mari, rezervate, de zece locuri. Clienţii care o angajaseră nu apăruseră încă, eu însă ştiam cine erau şi nu prevedeam nimic bun. Iată-i, în sfîrşit, intrînd în

salonul luminat puternic, femeile în rochii de seară, spirituale, dispuse la fel de fel de glume, vorbind tare, cu capul întors către cei din spate; bărbații, urmîndu-le îndeaproape, îmbrăcați în bleumarin-închis, cu mîinile în buzunare, cu pîntecele scos înainte, greoi și mulțumiți de ei. Făceau parte din așa-zisa lume bună, bineînțeles. Auzisem spunîndu-i-se unui coleg în timp ce se uita la ei: „Ai văzut? Astă-seară avem lume bună!" Oricum ar fi fost, din lumea bună sau din oricare alta, mie nu-mi plăceau pentru o mie și unul de motive: primul și cel mai de seamă pentru că mă tutuiau:

— Ada un scaun... dă-mi lista... mișcă-te, pune, vino, aleargă!

Mă tutuiau de parcă am fi fost frați, iar eu nu mă simțeam frate cu nimeni, cu atît mai puțin cu vreunul din ei. Ne tutuiau, ce-i drept, pe toți, pe chelneri ca și pe patron, dar pe mine asta nu mă interesa, n-aveau decît să-l tutuiască și pe Tatăl ceresc, dacă voiau, dar pe mine nu. Nici nu intrară bine, că și începu comedia locurilor:

— Giulia stă aici, Fabricio acolo, Lorenzo lîngă mine, pe Pietro îl vreau eu, Giovanna între noi doi, Marisa în capul mesei!

Dădu Dumnezeu și, în cele din urmă, își găsi fiecare locul, iar atunci mă apropiai și eu cu lista și o oferii celui care stătea în capul mesei,

unul gras, chel, cu ochii mici, nasul ca un cioc, gîtul alb și delicat pudrat cu talc fin. Îmi luă lista și începu s-o cerceteze spunînd:

— Atunci, ce ne sfătuiești?

Mă gîndii că mă tutuiește și murmurai: „Ciocul", dar el, din fericire, nu mă auzi, din cauza zarvei pe care o făceau ceilalți în timp ce-și alegeau bucatele. Unii voiau să mănînce spaghete, iar alții gustări, unii specialități romane iar alții nu, unii voiau vin roșu, alții din cel alb. Femeile, mai ales, făceau o gălăgie de parcă ar fi fost niște găini care, înainte de-a adormi, țineau cu tot dinadinsul să cotcodăcească. Nu mă putui stăpîni să nu șoptesc printre dinți, în timp ce mă înclinam în spatele lui: „Uită-te la ele, ce găini!"

Cred că m-a auzit fiindcă tresări și mă întrebă:

— Ce zici?... găină?

— Da, explicai eu, avem și friptură de găină.

— Ce friptură de găină? strigă unul. Vrem o specialitate romană: mazăre la tavă, *pagliata*.

— Dar ce-i *pagliata*, la urma urmei?

— *Pagliata*, spuse cel care citea lista, este intestinul vițelului de lapte care n-a gustat încă iarba, fript cu tot ce se găsește înăuntru, cu alte cuvinte cu excremente cu tot...

— Excremente... oh, ce oroare!

„Este tocmai ceea ce vă trebuie vouă!" gîndii eu sau, mai bine zis, murmurai înclinîndu-mă.

De data aceea cred c-a auzit ceva, fiindcă întrebă, ca să fie sigur :

— Ce-ai spus ?

— N-am spus nimic.

— Şi totuşi ai vorbit, ai spus ceva, răspunse el cu fermitate, dar destul de calm încă. Între timp, nu ştiu cum, se făcuse linişte nu numai la masa aceea, ci în tot restaurantul. Pînă şi orchestra, ca prin minune, îşi întrerupsese cîntecul. Şi în tăcerea care se lăsase, mă auzii spunînd încet, dar destul de clar :

— Şi nu mă mai tutui atîta... cioclule !

Sări în sus cu o violenţă la care nu mă aşteptam.

— Cioclu, eu... Dar ştii cu cine vorbeşti ?

— N-am spus nimic !

— Cioclu, eu... obraznicule, ticălosule, canalie, ţi-arăt eu ţie !

În timpul acesta se sculase de-a binelea, mă apucase de guler şi mă lipise de perete. Se ridicară şi ceilalţi în picioare : unii voiau să ne împace, alţii mă înjurau în gura mare. Restaurantul tot era cu ochii la noi. Eu mă înfierbîntai şi spusei, respingîndu-l :

— N-am spus nimic, jos mîinile !

— Ah, n-ai spus nimic... n-ai spus nimic ?

— N-am spus nimic, repetai, desfăcîndu-mă din strînsoare. Dar adăugai, încet : „Cioclule !"

Şi astfel cuvîntul îmi scăpă pentru a doua oară. Din fericire veni în fugă patronul, îndoit ca o trestie şi tîrîndu-se ca un şarpe :

— Mă rog, stimate domn... mă rog, mă rog !

Stimatul domn, în schimb, urla ca un hamal :

— Îi crăp capul !

Patronul mă luă în cele din urmă de braţ, zicîndu-mi :

— Tu, vino cu mine !

Din nou tutuit. În timp ce traversam salonul printre clienţii care se ridicau în picioare să ne vadă mai bine, nu mă putui stăpîni să nu gîndesc cu glas tare : „Alt cioclu care mă tutuieşte !" Nu ştiu cum de s-a stăpînit, dar nu-mi spuse nimic ; cum ajunserăm însă la bucătărie, cu uşa închisă, îmi strigă :

— Aşadar tu-i faci pe clienţi ciocli... şi apoi mă faci şi pe mine ?

— Dar n-am spus nimic... cioclule !

— Şi mai şi repeţi... cioclu eşti tu, amice... hai, ia-o din loc... ia-o numaidecît din loc !

— Bine... am s-o iau din loc... cioclule !

Pe scurt, buzele mi se mişcau acum fără voia mea, fără să le mai pot opri. M-am trezit în stradă, protestînd mai departe, cu voce tare :

— Ştiu să tutuiască romanii ăştia... ca şi cum am fi fraţi... şi nimeni nu i-a văzut sau cunoscut vreodată... de ce nu-şi văd lungul nasului ?

În momentul acela un gardian, văzînd că vorbesc de unul singur, se apropie şi mă întrebă :

— Ai băut ?... Cum era ? Mai tare sau mai slab ? Hai, dă-i drumul... aici nu poţi sta !
— Dar cine-a băut ? am protestat eu. Şi imediat după aceea cuvîntul buclucaş, acelaşi din cauza căruia fusesem dat afară de la *Marforio*, îmi scăpă din gură. Aş fi vrut să-l prind din nou, ca pe un fluture care-ţi fuge de sub pălărie. Dar îşi luase zborul şi nu mai era nimic de făcut. Deci : arest, pentru ofensă adusă unui gardian, cîteva nopţi de carceră, proces, condamnare. Ieşit din închisoare, îmi dădui seama că iarăşi îmi îngheţase capul. Prostit, traversai strada în dreptul podului Vittorio şi puţin lipsi să nu fiu călcat de o maşină. Furios, în timp ce eu mai tremuram încă, şoferul scoase capul afară şi începu să urle:
— Adormitule !
Îl privii îndepărtîndu-se, în timp ce capul meu, întocmai cum făcea cu un an înainte, repeta cu fidelitate : „Adormitule... adormitule... adormitule !"

INTERMEDIARUL

Urcînd pe scara principală a palatului, Antonio, majordomul, mă preveni :
— Nu-ţi face iluzii c-ai să cîştigi cine ştie ce de pe urma prinţesei, pentru că e nemaipomenit de zgîrcită... de cînd i-a murit bărbatul ; apoi i-a venit ideea să se ocupe ea de administraţie, aşa că nu se mai poate alege nimeni cu nimic.
— Dar ce, e bătrînă ? întrebai eu într-o doară.
— Bătrînă ? E tînără şi frumoasă... poate că n-are nici douăzeci şi cinci de ani... şi, cînd o vezi ai zice că-i un înger... ei ! aparenţele înşeală !
Răspunsei :
— Bine ! poate fi şi un diavol, eu nu vreau decît ceea ce mi se cuvine... eu sînt intermediar, prinţesa are un apartament de vînzare, eu i-l vînd, îmi opresc comisionul şi salutare !

— Eh, nu-i chiar așa de simplu... are să te facă să scuipi singe... așteaptă s-o anunț!

Mă lăsă în anticameră și se duse s-o anunțe pe prințesă, căreia îi spunea „excelență", ca și cum ar fi fost bărbat. Am așteptat cîtva timp în anticamera aceea înghețată, adevărată anticameră de palat vechi, cu pereții acoperiți de covoare, iar bolta în frescă. În sfîrșit, Antonio veni să mă anunțe că excelența sa mă așteaptă. Am traversat un șir de saloane, și apoi. într-unul mai mare decît celelalte, văzui, în fața unei ferestre, un birou și pe ea așezată la birou, scriind. Antonio se apropie, respectuos, spunîndu-i:

— Iată pe domnul Proietti, excelență.

Iar ea răspunse:

— Apropie-te, domnule Proietti, dar nu-și ridică privirea.

Cum eram aproape, m-am putut uita la ea în voie și a trebuit să recunosc imediat că Antonio nu exagerase comparînd-o cu un înger. Avea o față fină, albă, delicată, dulce, cu părul negru și gene lungi, negre, care-i umbreau obrajii. Nasul, puțin în sus, era subțire, transparent, obișnuit parcă să miroase numai parfumuri. Avea gura mică, buza superioară mai plină; semăna cu un trandafir. Lăsai ochii în jos, privind-o în întregime: era îmbrăcată în negru și purta o jachetă strîmtă; avea șoldurile și pieptul mare iar talia de viespe, de-o puteai cuprinde cu amîndouă mîinile. Scria; avea o mînă albă, subțire, elegantă,

cu un diamant pe arătător. Cînd își ridică ochii către mine, văzui că erau foarte frumoși; enormi, închiși la culoare, catifelați și umezi. Îmi spuse:

— Atunci, domnule Proietti, mergem să vizităm apartamentul?

Avea o voce dulce, mîngîietoare. Mă bîlbîii:

— Da, principesă!

— Vino pe aici, domnule Proietti, spuse ea luînd o cheie groasă de fier.

Trecurăm din nou prin toate saloanele acelea, iar în anticameră îi spuse lui Antonio, care se grăbea să-i deschidă ușa:

— Antonio, spune te rog celor de jos, de la calorifer, să nu mai pună cărbuni... te sufoci de atîta căldură!

Eu rămăsei mirat, pentru că în anticameră era ger, la fel ca și în celelalte odăi. Am luat-o pe scara principală, ea înainte, iar eu după ea, așa c-am putut vedea c-avea și o statură desăvîrșită: înaltă, zveltă, cu picioarele drepte, iar haina aceea neagră îi reliefa și mai mult albeața gîtului și a brațelor. Urcarăm două etaje pe scara principală, apoi alte două pe o scară de serviciu și, în sfîrșit, în fundul unei mansarde găsirăm o scară de fier în spirală care ducea la apartament. Ea se cățără pe scăricică, iar eu, în spatele ei, urcam cu ochii plecați în jos, știind că altfel i-aș fi putut privi picioarele și nu voiam, căci și începusem s-o respect, întocmai ca pe femeia pe care o iubești. Intrarăm în apartamentul care consta,

după cum am văzut imediat, din două camere mari, pardosite cu cărămidă; ferestrele erau foarte înguste și ajungeau pînă în tavan. O a treia cameră, de formă circulară, dădea, printr-o ușă-fereastră, într-un balcon cu balustradă, suspendat deasupra unui imens acoperiș de țiglă de culoare închisă. Ea deschise ușa și ieși pe balcon, spunînd :

— Vino, domnule Proietti, uite, ce priveliște !

Într-adevăr, priveliștea era minunată : de la balconul acela se vedea toată Roma, cu numeroasele ei acoperișuri, cupole și clopotnițe. Era o zi senină și, departe, pe cerul azuriu, între un acoperiș și altul, se putea vedea chiar și cupola bisericii Sfîntul Petru. Priveam panorama ca un copil, dar în realitate nu vedeam aproape nimic, căci nu mă gîndeam decît la prințesă, ca la un lucru care mă absorbea și nu-mi mai putea ieși din minte. Între timp ea intrase; mă întorsei și eu și întrebai, mecanic :

— Și dependințele ?

— Vrei să spui baia ?... Iat-o !

Se îndreptă către o ușă mică, pe care nici n-o băgasem de seamă, și-mi arătă o odăiță întunecoasă, dreptunghiulară, în care instalase o baie. De la prima aruncătură de ochi mi-am putut da seama că faianța era de calitate proastă, ca pentru o casă modestă. Ea închise ușița de la baie și, oprindu-se în mijlocul camerei, cu mîinile în buzunarele de la jachetă, mă întrebă :

— Atunci, domnule Proietti, cît crezi că pot cere ?

Eram atît de preocupat de frumusețea ei și de turburătoarea împrejurare de a fi singur cu ea în mansarda aceea, că nu răspunsei pentru moment nimic ; o priveam doar. Ea își dădea seama, probabil, de ceea ce-mi trecea prin minte, pentru că, bătînd cu piciorul ei mic și nervos în podea, adăugă :

— Se poate ști la ce te gîndești ?

I-am răspuns în grabă :

— Făceam un calcul... sînt trei odăi, dar fără ascensor ; și cine cumpără, trebuie să mai facă unele îmbunătățiri... să spunem trei milioane jumătate.

— Dar, domnule Proietti, exclamă ea imediat, ridicînd vocea ; eu aș fi vrut să cer șapte milioane !

Ca să spun drept, am rămas pentru moment încremenit. Îmbinarea asta de frumusețe și spirit mercantil mă uluia. În fine, murmurai :

— Prințesă, la șapte milioane nu vi-l ia nimeni.

— Dar ăsta nu e cartierul Parioli... ăsta e un palat istoric... e centrul Romei.

În concluzie, am mai discutat o bună bucată de vreme, ea țeapănă în mijlocul odăii, iar eu la o distanță apreciabilă, pentru a nu mă lăsa dus în ispită. Vorbeam și tot vorbeam, dar în realitate nu mă gîndeam decît la ea ; și, în lipsa

altor posibilități, o mîncam din ochi. La sfîrșit, cu multă durere în suflet, se lăsă convinsă să scadă la patru milioane, ceea ce era, de altfel, o cifră colosală. Căci, punînd la socoteală reparațiile care trebuiau făcute, un milion deci, și adăugînd taxele și restul, apartamentul ar fi revenit cumpărătorului la vreo șase milioane. Eu, care și aveam un client, i-am spus că afacerea e ca și făcută și am plecat.

A doua zi m-am prezentat la palat cu un tînăr arhitect care căuta tocmai ceva pitoresc și ieșit din comun. Prințesa luă cheia și ne arătă apartamentul. Arhitectul discută puțin asupra prețului, dar în cele din urmă acceptă suma hotărîtă dinainte; adică patru milioane.

În dimineața următoare, însă, devreme, înainte de opt, soția mea veni să mă trezească spunîndu-mi că mă cheamă prințesa la telefon. Ochii îmi erau încă înnegurați de somn; cu toate acestea vocea, dulce și delicată, cu care-mi vorbea, îmi păru o muzică. Am ascultat această muzică în pijama, cu picioarele goale pe podea, în timp ce soția mea, în genunchi, se căznea să-mi pună papucii, după care îmi aruncă și-o haină pe spate. Prea puțin am înțeles sau aproape nimic dar, printre atîtea vorbe, mă izbiră la un moment dat două:

— ...Cinci milioane...

Spusei imediat:

— Prințesă, am căzut de acord pentru patru milioane... nu mai putem da înapoi...

— In afaceri nu există piedici... ori cinci milioane, ori nimic!

— Dar, prințesă, clientul o să se lase păgubaș.

— Nu face pe prostul, Proietti... cinci milioane sau nimic!

Ca să spun drept, cuvîntul „prost", pronunțat de vocea aceea, nu mi se păru nici vulgar, nici injurios: ci aproape un compliment. I-am spus că voi face cum dorește ea, și imediat după asta telefonai clientului, comunicîndu-i noutatea. L-am auzit exclamînd îndată, la capătul celălalt al firului:

— Voi să nu glumiți: un milion mai mult de dimineață pînă seară?

— Ce vreți să fac... așa sînt ordinele.

— Bine, voi vedea... mă voi mai gîndi!

— Atunci, mă veți înștiința...

— Da, mă voi mai gîndi, voi vedea!

Învățătură de minte: n-a mai dat nici un semn de viață. Începu atunci, ca să spunem așa, perioada cea mai intimă a relațiilor mele cu prințesa. Ea mă chema la telefon, în medie, de trei ori pe zi, iar eu, ori de cîte ori soția mea striga cu ironie: „E tot prințesa", mă tulburam așa de tare, de parcă ar fi fost vorba de o convorbire de dragoste. Nici gînd însă de dragoste! Ea era preocupată de bani într-un chip

de necrezut, interesată, zgîrcită, încăpăţînată şi abilă mai dihai ca un cămătar. Trebuie să mărturisesc că în loc de inimă avea o casetă de bani; nu vedea şi nu se gîndea decît la bani. În fiecare zi inventa, la telefon, cîte un nou pretext pentru a ridica preţul, chiar cu un fleac de cinci sau zece mii de lire. Azi era baia în care trebuia să intre şi plata instalatorului, a doua zi panorama, în alta faptul că autobuzul se oprea exact în faţa palatului şi aşa mai departe. Dar eu ţineam morţiş la cifra de cinci milioane care, şi aşa, era enormă; căci, cumpărătorii, cum auzeau preţul, şi dispăreau. În cele din urmă, printr-o întîmplare fericită, găsii un amator: un industriaş milanez care voia să-şi instaleze în apartament amanta. Era un om expeditiv şi practic, care cunoştea negustoria şi valoarea banului; înalt, între două vîrste, cu figura prelungă, arămie, şi gura plină de dinţi de aur. Veni să vadă apartamentul, examină cu grijă fiecare lucru, apoi, fără prea multe menajamente, spuse prinţesei:

— Asta e un cuib de şoareci, la Milano am instala în ea nişte cişmele pentru spălat hainele... face cinci milioane cum sînt eu turc... după ce voi face reparaţiile necesare, adică să repar podelele, să pun parchet, să lărgesc ferestrele şi să schimb toate lucrurile astea de proastă calitate, şi arătă faianţa de la baie, mă va costa şapte sau opt milioane... nu contează...

legea comerţului se conduce după cerere şi ofertă... dumneavoastră aţi găsit persoana care are nevoie de acest apartament... deci aveţi dreptate dumneavoastră.

Dar făcu rău vorbind în felul acesta, sincer şi brutal, ca un adevărat om de afaceri. Pentru că, imediat ce plecă, prinţesa îmi spuse, îndurerată:

— Proietti, am făcut o greşeală enormă.

— Ce greşeală?

— C-am cerut numai cinci milioane... ne-ar fi dat şi şapte!

Răspunsei:

— Prinţesă, mi-e teamă că dumneavoastră n-aţi înţeles cu ce fel de om aveţi de-a face: e plin de bani, e adevărat, şi poate că-şi iubeşte amanta, nu discut; dar mai mult de atîta nu dă!

— Dumneata nu ştii ce e în stare să facă un bărbat pentru femeia pe care o iubeşte, spuse ea privindu-mă cu ochii aceia superbi, ochi în care nu vedeai decît interes şi dragoste de bani. Încurcat, îi răspunsei:

— Se prea poate... dar eu sînt convins de contrariul.

Ce mai! A doua zi milanezul se prezentă la palat cu un avocat şi prinţesa, cum ne-am aşezat, spuse:

— Domnule Casiraghi, regret... dar, reflectînd mai mult asupra chestiunii, mi-am dat seama că nu pot da apartamentul pentru suma de ieri.

— Adică?

— M-am hotărît la şase milioane.

Trebuia să-l fi văzut pe Casiraghi. Se ridică, simplu de tot, şi spuse:

— Prinţesă, am plăcerea şi onoarea să vă salut! Făcu o plecăciune şi plecă. Spusei imediat ce dispăru:

— Aţi văzut? Cine are dreptate?

Ea, cîtuşi de puţin contrariată:

— Vei vedea că vom găsi cumpărător şi la şase milioane.

Cum aş fi vrut s-o dau dracului dar, din păcate, eram îndrăgostit de-a binelea. Şi poate că tocmai pentru că eram îndrăgostit nu mi-am dat seama de ciudăţenia cumpărătorului pe care îl găsii, la cinci milioane şi jumătate, după cîteva zile. La cifra aceasta, într-adevăr enormă, nu suflă o vorbă. Era un domn de la ţară, un tînăr înalt şi voinic ca un urs, pe nume Pandolfi. Mi-a fost antipatic de la început, parcă dintr-un presentiment. Cum i l-am prezentat prinţesei, am şi înţeles de ce n-a protestat împotriva preţului. Între altele, după cît se părea, aveau o grămadă de prieteni comuni. Şi, apoi, se uita la ea într-un fel care nu mai lăsa nici un fel de îndoială. Examinarăm, ca de obicei, cele trei odăi şi baia, apoi ea deschise uşa dinspre balcon şi ieşi cu el să-i arate priveliştea. Eu rămăsesem în urmă, în odaie, aşa că i-am putut observa. Îşi sprijineau amîndoi mîinile pe

balustradă; şi atunci văzui cum mîna lui se apropie, ca din întîmplare, de mîna ei, şi cum, după aceea, începe să i-o mîngîie. Pornii să număr, încet, şi ajunsei la douăzeci. Douăzeci de secunde de încordare pare nimica toată, dar încercaţi şi-o să vedeţi. La douăzeci ea, cu naturaleţe, îşi retrase mîna şi intră în odaie. El spuse că, în fond, apartamentul îi convine şi plecă. Rămaserăm singuri, şi ea spuse, cu impertinenţă:

— Ai văzut, Proietti? Cinci şi jumătate... dar vom mai urca.

În dimineaţa următoare m-am întors la palat; ea mă aştepta, ca de obicei, aşezată la birou, în salon. Plină de vioiciune, îmi spuse:

— Ştii, Proietti, ce-am descoperit ieri, în timp ce priveam panorama cu clientul acela al dumitale?

Aş fi vrut să răspund: „Că e îndrăgostit de dumneavoastră"; dar m-am abţinut. Ea continuă:

— Am descoperit că, dintr-un anumit loc, se vede o bună parte din Villa Borghese. Proietti, trebuie să batem fierul pînă e cald... azi cerem domnului Pandolfi şase milioane jumătate.

Aţi înţeles? Ştia că Pandolfi e îndrăgostit de ea şi voia să-l speculeze. Acele douăzeci de secunde în care el îi mîngîiase mîna îl făceau să plătească acum un milion, cifră rotundă, adică cincizeci de mii de lire secunda. Ce poftă!

Dar de data asta am înțeles că va obține suma și încercai, pe loc, o furie amestecată cu dezgust și gelozie. Pînă atunci fusesem intermediarul unei afaceri, dar ea mă transforma acum într-un intermediar de intrigă amoroasă. Înainte de a-mi da seama ce fac, spusei cu putere:

— Prințesă, eu sînt intermediar, nu pețitor; și, roșu la față, ieșii glonț. O auzii spunîndu-mi, de loc ofensată:

— Dar, Proietti, ce ți-a venit? Și aceea fu ultima dată cînd am mai auzit vocea ei atît de dulce.

La cîteva luni după aceea, întîlnindu-l pe Antonio, majordomul, l-am întrebat:

— Ce face prințesa?

— Se căsătorește.

— Cu cine? Fac prinsoare că se căsătorește cu Pandolfi, acela care i-a cumpărat mansarda.

— Ce Pandolfi!... se căsătorește cu un principe meridional, un bătrîn ramolit care i-ar putea fi bunic... e însă bogat, se spune că stăpînește jumătate din Calabria... în fine, banul la ban trage.

— Și tot așa frumoasă e?

— Un înger!

PRUNCUL

Doamnei aceleia milostive care venea să ne aducă ajutoarele Societății de binefacere și care ne întreba, și ea, de ce am adus pe lume atîția copii, soția mea, fiind foarte prost dispusă în ziua aceea, îi spuse adevărul:

— Dac-am avea bani, seara ne-am duce la cinematograf... dar, cum n-avem bani, ne băgăm în pat și iată cum se nasc copiii.

Auzind asta, doamna rămase înmărmurită și plecă fără a mai scoate o vorbă. Iar eu îmi dojenii nevasta, pentru că nu e întotdeauna bine să spui adevărul; și, înainte de a-l spune, trebuie să știi cu cine ai de-a face.

Cînd eram tînăr și nu mă însurasem încă, mă distram adeseori citind în ziar cronica faptelor diverse din Roma, unde se pomenea despre toate

nenorocirile ce pot cădea pe capul oamenilor, ca de pildă: furturi, omoruri, sinucideri, accidente. Și dintre toate nenorocirile astea, singura în care eram convins că nu mă voi afla niciodată era ceea ce jurnalul numea un „caz desperat"; cazul unei persoane atît de nefericite, încît să stîrnească compătimire fără să i se întîmple cine știe ce nenorocire ieșită din comun, ci așa, prin simplul fapt că există. Eram tînăr, după cum am spus, și nu știam încă ce înseamnă să întreții o familie numeroasă. Dar azi, văd cu uimire că, încet-încet, m-am transformat într-un autentic „caz desperat". Citeam de exemplu: trăiesc în cea mai neagră mizerie. Ei bine, eu trăiesc azi în cea mai neagră mizerie. Sau: locuiesc într-o casă care poartă numai numele de casă. Ei bine, eu trăiesc la Tormarancio, cu nevasta și șase copii, într-o odaie care e toată numai saltele, iar cînd plouă, apa curge din toate părțile ca pe băncile din Ripetta. Ba, și mai rău chiar: nenorocita de nevastă-mea, știind că e însărcinată, luă o hotărîre criminală: să se despartă de fructul dragostei noastre. Ei bine, hotărîrea asta am luat-o de comun acord, soția mea și cu mine, în momentul cînd ne-am dat seama că e însărcinată pentru a șaptea oară. Am hotărît deci ca de îndată ce ne-ar fi fost cu putință, să lăsăm copilul într-o biserică, încredințîndu-l milei celui care l-ar fi găsit primul.

Soția mea, tot prin mijlocirea acelei milostive doamne, s-a dus să nască la spital și, cum se simți mai bine, se întoarse cu noul-născut la Tormarancio. Intrînd în odaie, îmi spuse:

— Știi că era să nu mă mai întorc acasă, cu toate îngrijirile de la spital?

La aceste vorbe, pruncul, ca și cum ar fi înțeles ceva, scoase niște țipete îngrozitoare. Era un copil frumos și voinic, cu o voce puternică; iar cînd, în timpul nopții, se deștepta și începea să plîngă, nu mai lăsa pe nimeni să doarmă.

În luna mai, cînd se făcu destul de cald, de puteai sta afară și fără pardesiu, pornirăm din Tormarancio spre Roma: nevasta mea își ținea pruncul strîns la piept, înfășurat într-o grămadă de zdrențe, ca și cum ar fi avut de gînd să-l lase în zăpadă: o dată ajunși în oraș, poate ca să nu se vadă cît îi era de greu, începu să vorbească vrute și nevrute, gîfîind ostenită, cu părul în vînt și cu ochii ieșiți din cap. Cînd vorbea despre bisericile în care l-am fi putut lăsa, încercînd să-mi explice că trebuie să fie o biserică unde să vină lume înstărită, pentru că, dacă pruncul ar fi fost găsit de niște oameni ca și noi, mai bine l-am fi ținut acasă; cînd îmi spunea că ar vrea o biserică închinată Fecioarei, pentru că Sfînta Fecioară avusese și ea un copil și putea înțelege anumite lucruri, împlinindu-i, astfel, dorința. Felul acesta de a vorbi mă obosea și mă enerva, mai ales că

eram îndurerat și eu, căci nici mie nu-mi convenea să fac ceea ce făceam; dar îmi repetam într-una că trebuia să țin capul sus, să mă arăt calm și să-i dau curaj. Făcui oarecare obiecții, mai mult ca să întrerup cascada ei de vorbe, și-i spusei:

— O idee... dacă l-am lăsa la Sfîntul Petru?

Ea rămase pentru un moment nehotărîtă, apoi spuse:

— Nu, aceea e o piață plină de militari... nici nu-l vor observa... mai bine să încercăm într-o bisericuță de pe strada Condotti, unde sînt tot felul de magazine frumoase... pe acolo trece multă lume înstărită... acela e locul nimerit.

Luarăm autobuzul și, în mulțime, se potoli. Dar tot timpul, cînd îl înfășura mai strîns în scutece, cînd îi descoperea fața cu grijă, ca să-l privească. Copilașul dormea cu obrazul alb-roz îngropat în cîrpe. Era prost îmbrăcat, ca și noi de altfel; singurul lucru frumos îi erau numai mănușile de lînă albastră, și-și ținea mîinile afară, bine desfăcute, ca să și le arate parcă. Străbăturăm bulevardul Goldoni, iar nevastă-mea începu numaidecît palavrăgeala. Se opri în fața vitrinei unui bijutier și, arătîndu-mi bijuteriile expuse pe suporturile îmbrăcate în catifea roșie, spuse:

— Privește ce minunăție... lumea vine în cartierul ăsta numai ca să cumpere bijuterii sau alte lucruri frumoase... un sărac n-are ce

căuta aici... intră, între o tîrguială și alta, și în biserică, să se roage o clipă... sînt bine dispuși... văd pruncul și-l iau.

Spunea toate lucrurile astea uitîndu-se la bijuterii, cu copilașul strîns la piept, cu ochii larg deschiși, ca și cum ar fi vorbit numai pentru ea: eu n-am îndrăznit s-o contrazic. Intrarăm în biserică. Era micuță, acoperită de o pictură care imita marmura galbenă, cu cîteva capele laterale și un altar mai mare; și soția mea îmi spuse c-o știa altfel și că acum, revăzînd-o, nu-i mai plăcea de loc. Își înmuie totuși degetele în aghiazmă și-și făcu semnul crucii. Apoi, cu pruncul în brațe, începu să facă, încetișor, înconjurul bisericii, examinînd-o cu un aer nemulțumit și neîncrezător. Dinspre cupolă, printre candelabre, cobora o lumină rece dar clară; soția mea alerga de la o capelă la alta, privind fiece lucru, scaunele, altarele, tablourile, să vadă dacă era cazul să-și lase copilul acolo; eu o urmam de la distanță, fără a pierde din ochi intrarea. Intră la un moment dat o domnișoară înaltă, îmbrăcată în roșu, cu părul blond ca aurul. Forțîndu-și puțin fusta strîmtă, îngenunche, se rugă poate mai puțin de un minut, își făcu semnul crucii și plecă fără să ne fi privit măcar. Soția mea, care urmărise scena, izbucni dintr-o dată:

— Nu, nu merge... aici vine numai lume ca domnișoara asta, nerăbdătoare să se distreze

și să colinde magazinele... să mergem mai departe; și, spunînd toate astea, ieși din biserică.

Urcarăm o bună bucată din Corso, mereu în goană, soția mea înainte și eu după ea; pe lîngă piața Venezia intrarăm în altă biserică. Asta era mult mai mare decît prima, aproape în întuneric, plină de draperii, de lucruri aurite și de vitrine ticsite cu inimi de argint care străluceau în obscuritate Erau și cîteva persoane și așa, între o privire și o cruce, îmi dădui seama că trebuie să fi fost oameni cu stare, doamnele cu pălării, bărbații bine îmbrăcați. Un preot stătea aplecat peste amvon și predica; ceilalți, în picioare, priveau într-acolo; îmi spusei că lucrul acesta e spre binele nostru, căci nu ne-ar fi putut observa nimeni. Spusei, încetișor, soției mele:

— Încercăm să-l lăsăm aici? Ea îmi făcu semn că da. Ne îndreptarăm către una din capelele laterale, foarte întunecoasă; nu era nimeni și nu se distingea aproape nimic; soția mea acoperi fața copilașului cu colțul scutecului în care era înfășurat și îl puse pe un scaun, așa cum depui un pachet care-ți stingherește mișcările! Apoi îngenunche și se rugă puțin, cu fața în mîini, în timp ce eu, neștiind ce trebuie să fac, mă uitam la sutele de inimi de argint de toate mărimile care acopereau pereții capelei. In cele din urmă soția mea se sculă, cu o figură resemnată; își făcu semnul crucii și, încet-încet,

se depărtă de capelă, urmată de la distanță de mine. In momentul acela predicatorul striga:

— „Și Isus zise: Petre, unde te duci?" Iar eu, nu știu de ce, o luai asupră-mi, avînd impresia că pe mine mă întreabă. Și cum soția mea se pregătea să dea la o parte perdeaua de la ușă, o voce ne făcu pe amîndoi să tresărim:

— Doamnă, ați uitat un pachet pe scaun!

Era o femeie îmbrăcată în negru, o cucernică dintr-acelea care-și petrece ziua între o biserică și alta.

— A, da, făcu soția mea. Mulțumesc, l-am uitat, da...

Așa că luarăm legătura și ieșirăm din biserică mai mult morți decît vii. O dată afară din biserică, nevasta îmi spuse:

— Nimeni nu-l vrea pe sărmanul meu copilaș! Avea aerul unui negustor care-și făcuse socoteala să-și vîndă marfa repede de tot, dar nu găsește pe nimeni să i-o cumpere. Cu toată oboseala, soția mea începu să meargă iarăși repede, ca și cum nici n-ar fi atins pămîntul cu picioarele. Ajunserăm în piața Santi Apostoli; biserica era deschisă și de îndată ce intrarăm în ea, văzînd-o mare, spațioasă și în întuneric, soția-mi șopti:

— Asta e ceea ce ne trebuie.

Se îndreptă, pe deplin hotărîtă, spre una din capelele laterale; așeză copilul pe o bancă și apoi se depărtă în fugă spre ieșire, de parcă-i

ardea pămîntul sub picioare, fără să se mai închine sau să-l sărute măcar pe frunte. Dar de-abia făcu cîțiva pași, că toată biserica răsună de un plîns desperat : era ora suptului și pruncul plîngea pentru că-i era foame. Soția mea își pierdu cred capul la scîncetul acela atît de strident ; căci alergă mai întîi spre ieșire, apoi se întoarse, fugind așa, într-una ; și, fără a mai judeca unde se află, se așeză pe o bancă, luă pruncul în brațe și se desfăcu la piept ca să-i dea să sugă ; și cum își scoase sînul afară, pruncul, înfometat ca un lup, îl apucă de nădejde cu amîndouă mînuțele ; abia începuse să se potolească, și o voce de bădăran începu să țipe :

— Nu se face așa ceva în casa Domnului... afară cu voi... afară... ieșiți în stradă !

Era paracliserul, un bătrînel cu un cioc alb și cu o voce mai mare decît el. Soția mea răspunse, ridicîndu-se și acoperindu-și cît mai bine sînul și capul pruncului :

— Maica Domnului, totuși, e tot timpul cu pruncul în brațe !

Și el :

— Și tu, cutezătoareo, îndrăznești să te compari cu Sfînta Fecioară ?

Ieșirăm din biserică și ne duserăm să ne așezăm într-una din grădinițele din piața Venezia ; și acolo soția mea îi dădu pruncului să sugă pînă ce se sătură și adormi din nou.

Intre timp se înnoptase, bisericile se închideau iar noi, osteniți și înnebuniți, eram incapabili de-a mai născoci ceva. La gîndul de-a depune atîtea sforțări pentru a îndeplini un lucru pe care n-ar fi trebuit să-l fac, mă simțeam desperat, așa că spusei soției mele :

— Ascultă, e tîrziu și eu nu mai pot... să hotărîm într-un fel.

Ea îmi răspunse, întărîtată :

— Dar e sînge din sîngele tău... ai vrea să-l lași așa, într-un colț de stradă, cum ai lăsa un pachet de carne pentru o pisică ?

Spusei :

— Așa nu, dar anumite lucruri se fac repede, fără a mai cîntări atît, sau nu se mai fac de loc.

Ea mie :

— Adevărul este că ți-e teamă să nu mă răzgîndesc și să-l aduc din nou acasă... voi bărbații sînteți toți niște lași.

Am înțeles că nu era momentul s-o contrazic, așa c-am răspuns, cu cumpătare :

— Te înțeleg, nu te teme... dar dă-ți seama că după asta îi va merge, desigur, mai bine decît la Tormarancio într-o cameră fără closet și fără bucătărie, iarna printre viermi și vara printre muște. De data asta nu mai spuse nici ea nimic.

Fără a ști încotro mergem anume, o luarăm pe strada Nazionale, urcînd spre Turnul lui Nerone. Puțin mai jos, observai o străduță în pantă, pustie de tot, și o mașină gri, închisă,

staționînd în fața unei porți mari. Îmi veni o inspirație: mă dusei lîngă mașină, încercai mînerul, și portiera se deschise. Spusei soției mele:

— Repede, acum e momentul... așează-l pe canapeaua din spate!

Ea ascultă și așeză pruncul pe scaunul din spate, iar eu închisei portiera. Făcurăm toate astea într-o clipă, fără să fim văzuți de nimeni. Am luat-o de braț și ne-am îndreptat, în fugă, spre piața palatului Quirinale.

Piața era pustie, aproape în întuneric, cu numai cîteva felinare aprinse lîngă palat; și toate luminile din Roma străluceau în noapte, dincolo de ziduri. Soția mea se apropie de fîntînă, sub obelisc, se așeză pe o bancă si începu să plîngă, așa ca pentru ea, aplecată, cu spatele la mine. O întrebai:

— Ce-ți veni?

— Acum, că l-am părăsit, îi simt lipsa... îmi pare că-mi lipsește ceva aici, la piept, unde se lipea de mine.

Îi răspunsei, într-o doară:

— Sigur, se înțelege... dar va trece.

Ea ridică din umeri și continuă să plîngă. Apoi, dintr-o dată, lacrimile i se uscară, așa cum se usucă ploaia pe stradă, cînd suflă vîntul. Se ridică, furioasă, și spuse arătînd către unul din palatele acelea din piață:

— Mă duc acuma acolo, cer să-l văd pe rege, și-i spun tot!!

— Oprește-te! i-am strigat, apucînd-o de mînă; ce, ești nebună... sau nu știi că nu mai avem rege?

Iar ea:

— Și ce-mi pasă mie?... am să vorbesc cu cel care-i ține locul... o fi careva pe-acolo!

Pe scurt, porni în fugă spre poarta palatului și cine știe ce scandal s-ar fi iscat dacă eu, desperat, n-aș fi spus imediat:

— Ascultă, m-am răzgîndit... ne întoarcem la mașina aceea și ne luăm copilașul înapoi... vreau să spun că nu-l mai dăm... acum, unul mai mult sau mai puțin!

Ideea aceasta, care era, de fapt, singura ce o preocupa, luă locul celei de a vorbi cu regele.

— Dar o mai fi acolo? spuse ea îndreptîndu-se în grabă spre strădușa pe care se afla mașina gri.

— Cum? i-am răspuns; n-au trecut nici cinci minute!

Și, într-adevăr, mașina era tot acolo. Dar tocmai în momentul în care soția mea voia să deschidă portiera, un bărbat între două vîrste, scurt, c-o figură autoritară, ieși pe poartă, strigînd:

— Stai, stai... Ce cauți dumneata în mașina mea?

— Vreau numai ceea ce-mi aparține, răspunse soția fără să se întoarcă, aplecîndu-se să-și ia copilul de pe canapeaua din spate. Dar celălalt insistă :

— Ce să iei ? Mașina e a mea... ai înțeles ?... a mea !

Trebuia să-mi vedeți soția. Se îndreptă și-l apostrofă cam în felul ăsta :

— Cine-ți ia ceva ? Nu te teme, nimeni nu-ți ia nimic... scuip pe mașina ta !... uite ; și, într-adevăr, scuipă pe portieră.

El reluă, năucit :

— Dar pachetul acela ?

Și ea :

— Nu-i pachet... e copilul meu... privește !

Descoperi fața pruncului, i-o arătă și continuă :

— Tu n-ai fi în stare să faci cu soția ta un fecior frumos ca ăsta, nici dacă te-ai naște a doua oară... și nu încerca să pui mîna pe mine că țip și chem sergenții și le spun că voiai să-mi furi copilul !

Ce mai, îi spuse atîtea și atîtea bietului om, încît acesta, roșu la față și cu gura căscată, era cît p-aci să leșine. În cele din urmă, fără să se grăbească, porni și ea și mă ajunse din urmă la capătul străduței.

PICNICUL

Crăciun, An Nou, Bobotează : în jurul datei de 15 decembrie, cînd încep să aud vorbindu-se de sărbători, tremur de parcă aș auzi vorbindu-se de datorii pe care nu am cu ce le plăti. Crăciun, An Nou, Bobotează, cine știe de ce au fost puse toate sărbătorile astea așa de aproape una de alta ! Așa, în șir, nici nu mai sînt sărbători, ba chiar, pentru un sărăntoc ca mine, sînt un adevărat calvar. Și nu se poate spune că s-ar găsi cineva care să nu vrea să sărbătorească Crăciunul, Anul Nou sau Boboteaza ; vreau să spun numai că negustorii din branșa alimentară se îmbogățesc în cele trei zile ca niște pungași de drumul mare, pe cînd ceilalți intră în sărbători cu bani și ies lefteri. Poate că, în vremuri străvechi, Crăciunul, Anul Nou și Boboteaza să fi fost într-adevăr

sărbători; modeste dar sincere: pe atunci nu exista organizare, reclamă şi nici speculă. Dar de-atunci şi pînă acum, chiar şi cei mai proşti şi-au dat seama că în timpul sărbătorilor se pot face afaceri bune; aşa că profită cu toţii. Sărbători pentru cei şireţi, prin urmare, care vînd alimente, nu pentru sărmanii care le cumpără. Şi de-atîtea ori m-am gîndit că pentru cofetar, pentru vînzătorul de păsări şi pentru măcelar, acestea sînt într-adevăr sărbători, ba chiar sărbători duble: sărbători pentru că sînt sărbători şi apoi pentru că în zilele acelea ei vînd de zece ori mai mult decît în celelalte zile, cînd nu sînt sărbători. Şi astfel, în timp ce nenorocitul îşi petrece sărbătorile cu inima îndoită, cu punga goală şi cu o masă sărăcăcioasă, negustorii aceia petrec în toată legea, cu punga doldora şi cu masa supraîncărcată.

De altfel, ca să vă convingeţi că am spus adevărul, priviţi strada pe care îmi am prăvălia mea de papetărie. La rînd, unul după altul, vin: Tolomei mezelarul, de Santis vînzătorul de păsări, De Angelis cu plăcintăria şi Crociani cu vinurile. Priviţi cu atenţie: şi ce vedeţi? Munţi de brînzeturi şi de şunci, un adevărat măcel de pui şi găini, saci plini cu *tortellini*[1], piramide de sticle mari şi mici, lumină şi strălucire, lume care se duce şi vine, de dimineaţa pînă seara,

[1] Mici găluşte de aluat umplute cu tocătură.

fără întrerupere, ca într-un port de mare, în primele patru prăvălii. În papetăria mea, în schimb, întuneric, linişte, praful de pe tejghele şi, din cînd în cînd, cîte un băieţaş care vine să-şi cumpere un caiet, sau vreo femeie care intră să ia o sticluţă cu cerneală pentru a-şi face socotelile zilnice. Iar eu sînt întocmai ca şi prăvălia, îmbrăcat cu un halat negru, slab, flămînd, mirosind a praf şi a hîrtie, veşnic acru, veşnic îngîndurat; ei însă, De Angelis, Tolomei, Crociani, De Santis, sînt oglinda afacerilor lor care le merg atît de bine: frumoşi, roşii, graşi, cu vocea sigură, mereu bine dispuşi, mereu plini de îndrăzneală. Mi-am greşit, de bună seamă, meseria; căci cu hîrtia, tipărită sau nu, nu poţi face mai nimic; mai mult o consumă ei făcîndu-şi pachetele decît eu vînzînd-o pentru citit sau scris.

Cu cîteva zile înainte de Anul Nou soţia mea, într-o dimineaţă, îmi zise:

— Ascultă, Egisto, ce idee bună... Crociani a spus că de Anul Nou să ne adunăm cu toţii, cei cinci comercianţi de pe partea asta a străzii, şi să facem un picnic de sfîrşit de an.

— Ce-i aceia picnic? întrebai.

— Aşa, o masă comună, tradiţională.

— Tradiţională?

— Da, tradiţională, dar în felul ăsta: aduce fiecare cîte ceva, şi astfel oferă fiecare tuturor şi toţi oferă fiecăruia.

— Asta se cheamă picnic?

— Da, ăsta se cheamă picnic. De Angelis va pune la bătaie cantitatea necesară de *tortellini*, Crociani vinul și șampania, Tolomei mezelurile, De Santis curcanii...

— Și noi?

— Noi va trebui s-aducem cozonacul.

N-am spus nimic. Ea insistă:

— Nu-i o idee bună picnicul ăsta?... Le spun atunci că primim, nu-i așa?

Mă aflam la tejghea și desfăceam un pachet de ilustrate cu urări de Crăciun. Într-un tîrziu, am răspuns:

— Mie mi se pare că picnicul ăsta nu e un lucru tocmai just... De Angelis are *tortellini* în prăvălie și tot așa Crociani vinul, Tolomei mezelurile și De Santis curcanii... dar eu ce am? Pe dracu... cozonacul trebuie să-l cumpăr!

— Ce contează?... parcă ei nu plătesc lucrurile astea? Doar nu cresc în prăvălie... ce contează... vezi că ai rămas același?... Vrei să faci mereu pe grozavul, să tai firu-n patru și să faci pe omul subțire... și apoi te plîngi că nu-ți merge bine.

Pe scurt, mai discutarăm noi o bucată de vreme, apoi încheiai brusc conversația, zicînd:

— Bine, spune-le că sînt de acord cu picnicul lor... iar noi vom aduce cozonacul. Îmi atrase, atunci, atenția să aduc unul frumos și mare, ca să nu facem impresie proastă: de două kilo-

grame cel puțin. Iar eu i-am promis un cozonac mare și frumos.

Ultima zi a anului am petrecut-o, ca de obicei, vînzînd ilustrate pentru felicitări și figurine de hîrtie cu Nașterea Domnului. Între timp vecinii mei vindeau găini și pui, tot felul de paste făinoase, casete cu sticle de lichior și vinuri scumpe, brînzeturi și șunci. Era o zi splendidă și eu, din fundul prăvăliei mele întunecate, priveam, trecînd afară prin soare, femei încărcate cu pachete. Era o zi cu adevărat splendidă, un sfîrșit de an demn de Roma, cu un cer albastru închis, aspru, care părea tăiat în cel mai fin cristal.

Seara, închizînd prăvălia, îi spusei soției mele:

— N-are rost să mai mîncăm... din moment ce luăm masa la miezul nopții, la picnic... chiar de n-ar fi decît cozonacul pe care-l aduc eu... și tot ar fi de mîncare pentru o sută. Și, într-adevăr, cartonul cozonacului era enorm. Așa că-i spusei soției mele să fie pe pace: îl voi duce eu.

La zece și jumătate intrarăm pe poarta casei lui Crociani, care locuia chiar deasupra prăvăliei. Familia Crociani, cred, locuia acolo de peste cincizeci de ani: acolo locuise și bunicul lui, cînd prăvălia de vinuri nu era decît o mică dugheană unde veneau muncitorii să bea cîte un păhărel; apoi tatăl, care o mărise, vînzînd vin cu ridicata; iar acum locuia Adolfo, fiul, care, în afară de vin, mai vindea *whisky* și alte lichioruri străine. Avea un apartament dintr-acelea prost împărțite,

tipice pentru vechea Romă, numai coridoare și cămăruțe; dar Crociani, un tînăr cu obrajii umflați și ochii mici, ne conduse, mîndru, în sufragerie: și, ce frumusețe! Toate mobilele erau noi, din mahon lucios, iar mînerele de alamă. Ultima oară cînd văzusem această cameră era așa cum o apucasem, cu o masă mare, portativă, scaune din pai, fotografii pe pereți, iar în fața ferestrei mașina de cusut. Din toate astea nu mai rămăsese acum nimic: În afară de mobila cea nouă, observai un tablou mare cu rama aurie, un apus de soare pe mare; un radio enorm cu bar dedesubt; statuete de porțelan reprezentînd femei goale, clovni și cățeluși; iar pe masa gata pusă, un serviciu de porțelan din cele mai fine, cu un desen de flori trandafirii.

— Am cumpărat-o la Argentina, îmi spuse Crociani, arătîndu-mi mobila; ia ghici, cît am plătit-o?

Spusei o cifră, iar el mi-o înmulți cu trei, umflîndu-se în pene de satisfacție. Între timp soseau alți invitați, și nu după mult ne adunarăm cu toții.

Cine era? Era Tolomei, un tinerel cu mustăcioară care, ori de cîte ori pune marfa pe cîntar, le spune slujnicelor:

— Să las?

Era De Angelis, plăcintarul, un omuleț mic, cu mutra lui de găgăuță, dar care în realitate e foarte viclean — cînd era mic umbla cu coșul,

pe ici și pe colo, iar acum vinde paste făinoase întregului cartier; era De Santis, vînzătorul de păsări, care rămase tot țăran, ca pe vremea cînd venea la Roma în fiecare dimineață cu panerașul cu ouă: spîn, cu fața smeadă și plină ca o pîinișoară, și cu vorba grea a țăranilor din Viterbo. Erau apoi soțiile lor, înzorzonate toate; copii nu se aflau însă pentru că, așa după cum ne spuse Crociani, în timp ce ne oferea vermut, reuniunea noastră era o serată între comercianți pentru a saluta Anul Nou, anul comercial mai cu seamă, în timpul căruia trebuia să cîștigăm, cu toții, bani cu grămada. Ca să spun drept, văzîndu-i așezați la masă, îmi plăceau chiar și mai puțin decît în pragul prăvăliilor: în timpul vînzării își ascundeau mulțumirea, ba se mai și plîngeau chiar, dar acum, cînd era vorba de petrecere și nu se aflau de față clienții, mulțumirea le țîșnea afară prin toți porii.

Ne așezarăm la masă și dădurăm iama prin mezelurile lui Tolomei. Apoi începură glumele: unul îl întrebă pe Tolomei dacă mortadela era de porc adevărat, altul îi amintea vorba: „Să las?“, pe care o repeta atît de des. Dar erau glume care nu zgîriau, făcute cu mănușa, ca între oameni ce se înțelegeau și se asemănau: dacă aș fi glumit eu, care îmi permiteam foarte rar mezelurile acelea, cred că i-ar fi usturat; așa că am preferat să mănînc și să tac. La *tortellini* se făcu tăcere, mai ales că supa era fierbinte

și suflau cu toții în linguri. Dar cineva observă că aceștia erau *tortellini* cu adevărat plini și nu pe jumătate goi, ca aceia care se vindeau în mod normal, și toți făcură mult haz. Tăcui și de data asta și-mi luai două farfurii cu supă pline ochi, pentru a-mi încălzi stomacul. În sfîrșit, s-au adus doi curcani fripți, mari cît doi struți ; și rîseră iarăși cu toții de mărimea lor, și începură să-l înțepe pe vînzătorul de păsări întrebîndu-l de unde luase cele două fenomene ale naturii ; nu cumva de la binecunoscutul De Santis care alimenta toată Roma ? Dar el, care era țăran și nu înțelese gluma, răspunse că-i alesese chiar el, din vreo trei sute, și că-i îngrășase cu propriile lui mîini, ținîndu-i în casă.

N-am spus nimic nici acum, ci am ales un picior mare cît un monument și apoi trei felii de piept, și pe urmă o altă bucată pătrată, pe care nici nu știu de unde am desprins-o, dar era la fel de gustoasă. Mîncam cu atîta poftă, încît cineva observă :

— Uite-te la Egisto cum înfulecă... ei, nu ți se întîmplă să mănînci în toate zilele un curcan ca ăsta, Egisto !

Am răspuns cu gura plină :

— Chiar așa ; și în sinea mea gîndeam că, cel puțin o dată, spuseseră și ei adevărul.

Între timp sticlele lui Crociani circulau, și toate chipurile din jurul mesei străluceau, roșii și aprinse, întocmai ca niște vase de aramă într-o

bucătărie. În afară, însă, de propozițiunile acelea cu privire la mîncare, nimeni nu vorbea nimic, fiindcă, în fond, nu aveau să-și spună nimic. Singurul care avea ceva de spus eram eu, tocmai pentru că, spre deosebire de ei, afacerile îmi mergeau prost și asta mă făcea să gîndesc, iar gîndirea, dacă nu umple stomacul, umple în schimb creierul. După ce s-a terminat cu curcanii, se aduse o salată de care nu se atinse nimeni, apoi brînza și fructele, după care Crociani spuse că era miezul nopții și porni să ocolească masa arătînd sticla de șampanie care, așa cum ținu să ne spună, era autentic franceză, din aceea pe care o vindea cu trei mii de lire, plus sticla. Tocmai cînd trebuia s-o destupe, strigară toți :

— Egisto, e rîndul tău, arată-ne cozonacul !

Eu mă ridicai, mă dusei în fundul camerei, luai cutia cozonacului, mă întorsei la loc și începui s-o desfac cu solemnitate. La început, am spus însă :

— Ăsta e un cozonac special... veți vedea imediat !

Am deschis cutia, am băgat mîna înăuntru și am început împărțeala : o sticlă de cerneală, un toc, un caiet și un abecedar pentru fiecare dintre bărbați ; pentru femei, mă scuzai eu, nu mă gîndisem. Văzînd lucrul acesta, rămaseră cu toții înmărmuriți ; nu înțelegeau nimic, pentru că erau îndobitociți și de vin și de mîncare. În cele din urmă, De Angelis spuse :

— Dar, Egisto, revino-ţi, ce-i gluma asta? Doar nu sîntem copii de şcoală!

De Santis, care părea abrutizat, întrebă:

— Şi cozonacul unde e?

Eu am răspuns, ridicîndu-mă în picioare:

— Asta-i un picnic, nu-i aşa? Fiecare a adus cîte ceva din prăvălia lui, aşa-i?... şi v-am adus şi eu ce aveam: cerneală, tocuri, caiete, abecedare.

— Ce? spuse deodată Tolomei, eşti prost sau faci pe prostul?

— Nu, răspunsei, nu sînt prost, ci librar... tu ai adus mezelurile pe care eu sînt nevoit să ţi le cumpăr tot anul... eu am adus ce aveam şi ceea ce ţie nici nu-ţi trece prin gînd să cumperi vreodată.

De Angelis spuse, împăciuitor:

— Gata, aşează-te acum, şi să nu ne facem sînge rău.

Şi propunerea fu primită. S-au scos cîteva prăjituri, sticlele au fost destupate şi băurăm cu toţii.

Dar, cum observai, nimeni nu voi să bea în sănătatea mea. M-am ridicat atunci şi am spus, cu paharul în mînă:

— Văzînd că nu vreţi să beţi în sănătatea mea, urarea am s-o fac eu... fie ca anul acesta să puteţi citi mai mult chiar dacă, din întîmplare, va trebui să vindeţi mai puţin!

Urmă un adevărat cor de proteste după care Crociani, care băuse mai mult decît toţi, se înfurie şi începu să strige:

— Dar termină o dată, cobe... ne porţi ghinion... vinde-ţi cărţile cui vrei, dar nu veni să ne baţi la cap pe noi... ba chiar, ştii, mai bine ia-ţi tălpăşiţa... oricum, de mîncat ai mîncat!

— Atunci, răspunsei, tu nu vrei să bei pentru vînzarea cărţilor mele?

— Termină o dată, bufonule, prostule, ignorantule, paiaţă!

Mă înjurau acum cu toţii; eu le răspundeam în doi peri, calm, cu toate că nevastă-mea mă trăgea de mînecă; cel mai afurisit din toţi era tocmai gazda, care stăruia chiar să plecăm.

Pe scurt, nu ştiu cum, mă trezii în stradă, într-un ger nemaipomenit, cu nevastă-mea care plîngea şi repeta într-una:

— Vezi ce-ai făcut.... acum ne-am făcut duşmani şi anul care vine o să fie şi mai rău decît cel care-a trecut!

Şi, discutînd aşa, printre bubuiturile pocnitorilor şi resturile sticlelor sparte care zburau de pe la ferestre, ne întoarserăm acasă.

CIOCIARA[1]

Ori de cîte ori profesorul stăruia, îi spuneam și-i repetam:

— Fiți atent, domnule profesor, sînt fete simple... fete de la țară... fiți atent la ceea ce faceți... mai bine ați lua o romană... cele din Lațiu și Campania sînt rustice, țărănci în toată puterea cuvîntului, analfabete!

Profesorului i-a plăcut mai cu seamă ultimul cuvînt:

— Analfabete... exact ceea ce-mi trebuie... cel puțin asta nu-mi va citi romane polițiste... analfabete!

Profesorul preda la un liceu, era un om în vîrstă, cu cioc și mustăți albe. Dar marea lui pasiune erau ruinele. În fiecare duminică, ba chiar și în timpul săptămînii, rătăcea de colo pînă colo pe Via Appia, în Forul Roman sau prin Termele lui Caracalla, cercetînd ruinele din Roma. De altfel, la el acasă, cărțile în legătură cu ruinele, ca și celelalte, se îngrămădeau unele peste altele ca într-o anticărie: începînd de la intrare, unde se aflau o mulțime, ascunse în spatele unor draperii verzi, se înșirau prin toată casa, pe coridoare, prin odăi și unghere; numai din baie și din bucătărie lipseau. Erau cărți care-l îmbătau ca mirosul unui trandafir, și vai de cel ce s-ar fi atins de ele; și avea atît de multe, că era cu neputință să le citească pe toate. Totuși nu se mai sătura de cărți, și cînd n-avea ore la școală sau meditații acasă și nici nu cerceta ruinele, cutreiera anticăriile, răsfoia cărțile din librăriile ambulante și se întorcea întotdeauna acasă cu un pachet mare sub braț. În sfîrșit, făcea colecție de cărți, așa cum fac copiii colecții de mărci. De ce și-a pus în gînd să-și ia ca fată în casă o țărancă din satul meu, n-am putut înțelege. Spunea că lui îi plac țărăncile fiindcă aveau obrajii ca niște mere roșii. Și mai spunea că știau să gătească bine. În fine, fiindcă nu era zi să nu treacă prin fața camerei mele de portar, stăruind mereu să-i găsesc o țărancă veritabilă și analfabetă, scrisei în satul meu unui cumătru, care-mi răspunse că avea tocmai ce ne trebuia: o fată de prin Vallecorsa, pe nume Tuda, care nu împlinise nici

[1] Țărancă din Lațiu și Campania.

douăzeci de ani. Totuşi, îmi spunea cumătrul în scrisoare, Tuda avea un cusur: nu ştia nici să scrie, nici să citească. Dar i-am răspuns că tocmai asta căuta profesorul: o analfabetă.

Tuda sosi la Roma într-o seară împreună cu cumătrul, şi eu mă dusei s-o iau de la gară. De la prima aruncătură de ochi am înţeles că era o *ciociara* de rasă bună, în stare să sape o zi întreagă fără să răsufle, sau să poarte pe cap, pe drumuri de munte, o povară de o jumătate de chintal. Avea obrajii roşii, aşa cum îi plăceau profesorului, coadele pe cap, sprîncene negre şi îmbinate ce-i brăzdau fruntea, figura rotundă şi, cînd rîdea, arăta nişte dinţişori albi şi mărunţi-mărunţi, pe care femeile din Laţiu şi Campania şi-i curăţă frecîndu-şi-i cu o foaie de nalbă. Nu era îmbrăcată ca o adevărată *ciociara*, e drept, dar mergea ca o adevărată *ciociara*, obişnuită să calce cu nădejde, fără tocuri, şi avea pulpe musculoase, din acelea atît de frumoase cînd nojiţele opincilor sînt legate pînă sub genunchi! Sub braţ ţinea un coşuleţ şi-mi spuse că era pentru mine: douăsprezece ouă proaspete, în paie, acoperite cu foi de smochin. Ca să facă impresie bună, i-am spus că era mai bine să i le dăruiască profesorului; dar ea îmi răspunse că nu s-a gîndit la profesor pentru că, fiind vorba de un domn, era cu neputinţă să nu aibă un coteţ cu găini. Am început să rîd şi, tot întrebînd cînd de una cînd de alta, în timp ce ne îndreptam cu tramvaiul

spre casă, înţelesei că era sălbatică de tot. Nu văzuse în viaţa ei un tren, un tramvai sau o casă cu şase etaje. În sfîrşit, analfabetă sută la sută, tocmai aşa cum dorea profesorul.

Cînd am ajuns, am dus-o întîi la noi, în camera portarului, ca s-o cunoască şi nevasta mea; şi apoi sus, cu ascensorul, în apartamentul profesorului. Ne-a deschis el însuşi, pentru că n-avea cine; de obicei nevasta mea era cea care-i făcea curăţenie şi cîte ceva la bucătărie. Cum intrarăm pe uşă, Tuda îi oferi coşuleţul, spunîndu-i:

— Tu eşti domnul profesor? Ţine, ia, ţi-am adus nişte ouă proaspete.

— Nu se cade să-i spui „tu" domnului profesor... i-am şoptit.

Dar profesorul o încurajă:

— Ba „tu" să-mi spui, copila mea... Şi-mi explică, apoi, că acel „tu" al ei era vechiul „tu" al romanilor care, şi ei, ca şi cei din Ciociaria, nu întrebuinţau pluralul şi tratau lumea fără multă ceremonie, ca şi cum ar fi fost o singură familie. După aceea profesorul o conduse pe Tuda la bucătărie, care era mare, cu o maşină de gătit cu gaz, cu vase de aluminiu şi cu tot ce trebuie, dîndu-i explicaţiile cuvenite. Tuda ascultă cu atenţie fiecare lucru, tăcută şi serioasă. La urmă însă, cu vocea ei sonoră, zise:

— Dar eu nu ştiu să gătesc!

Profesorul, uimit, zise:

— Cum se poate ?... mi s-a spus că ştii să găteşti.

Ea răspunse :

— La mine la ţară lucram... săpam. Găteam şi noi, dar numai cît să mîncăm... o bucătărie ca asta n-am văzut de cînd sînt !

— Şi unde găteai ?

— În bordei.

— Deh !... făcu profesorul, trăgîndu-se de cioc, şi noi gătim tot atît cît să mîncăm... Să zicem că trebuie să pregăteşti un prînz numai atît cît să mîncăm... ce-ai face ?

Ea surîse şi zise :

— Ţi-aş face o ciorbă de fasole... ai bea un pahar cu vin... apoi niscaiva nuci sau smochine uscate.

— Numai atît... nimic pentru al doilea ?

— Cum pentru al doilea ?

— Al doilea fel, vreau să spun, peşte, carne ?

De data aceasta ea începu să rîdă în hohote.

— Da' dacă ai mînea un blid de ciorbă de fasole cu pîine... nu-ţi ajunge ?... ce vrei mai mult ?... eu cu un blid de ciorbă şi cu pîine săpam o zi întreagă... tu nici nu munceşti măcar !

— Muncesc şi eu, studiez, scriu.

— Eh ! poate că studiezi... dar adevărata muncă tot noi o facem...

În fine, era imposibil s-o convingi că după primul fel, cum spunea profesorul, se cuvenea „al doilea". În cele din urmă, după multe discuţii, s-a hotărît ca soţia mea să vină pentru cîtva timp s-o înveţe pe Tuda să gătească. Am trecut, după aceea, în camera de dormit a femeii de serviciu, care era o cameră frumoasă ce dădea în curtea interioară, cu un pat, o măsuţă şi un dulap. Ea întrebă numaidecît, uitîndu-se de jur împrejur :

— Am să dorm singură ?

— Dar cu cine ai vrea să dormi ?

— La ţară dormeam cinci într-o cameră.

— Asta e numai pentru tine.

La sfîrşit m-am retras, după ce am sfătuit-o să fie atentă şi să-şi vadă de treabă, pentru că eu răspundeam în faţa profesorului şi a rubedeniei care mi-o trimisese.

Ieşind, auzii pe profesor explicîndu-i :

— Priveşte toate cărţile astea, trebuie să mi le ştergi de praf în fiecare zi cu pămătuful de fulgi şi cu cîrpa de praf.

Ea, atunci, întrebă :

— Ce faci cu toate cărţile astea ?... La ce-ţi trebuie ?

Iar el răspunse :

— Pentru mine ele sînt ceea ce este sapa pentru tine acolo la ţară... lucrez cu ele.

Iar ea :

— Da, da' eu n-am decît o singură sapă !

Din ziua aceea profesorul, trecînd prin faţa camerei mele de portar, îmi dădea de fiecare dată

ştiri despre Tuda. Ca să spun adevărul, nu mai era aşa de încîntat. Intr-o zi îmi spuse:

— E rustică, e prea rustică... Ştii ce mi-a făcut ieri? Mi-a luat de pe birou o foaie scrisă, tema unui elev, şi a făcut din ea dopuri pentru sticlele de vin...

I-am răspuns:

— Domnule profesor, eu v-am prevenit... fată de la ţară!

— Da, dar totuşi, încheie el, e o fată cumsecade... bună, îndatoritoare.... e o fată într-adevăr cumsecade.

Această fată cumsecade, cum o numea el, deveni în cel mai scurt timp o fată ca toate celelalte.

Incepu, cum îşi luă simbria, prin a-şi face un costum din două piese, că aducea aproape cu o domnişoară. Apoi îşi cumpără pantofi cu toc înalt. Pe urmă o geantă de imitaţie de crocodil. Şi-a tăiat pînă şi coadele, un adevărat păcat. Continua însă să aibă obrajii roşii ca două mere, obraji ce nu puteau deveni atît de uşor palizi, ca ai fetelor născute la oraş, dar tocmai obrajii ei plăceau, şi nu numai profesorului.

Prima oară cînd o văzui cu nefericitul acela de Mario, şoferul doamnei de la etajul al treilea, îi spusei:

— Ia seama, nu-i un om pentru tine... ceea ce-ţi spune ţie spune tuturor fetelor.

Ea răspunse:

— Ieri m-a dus cu maşina pînă la Monte Mario.

— Ei şi?

— E foarte plăcut să mergi cu maşina... şi apoi, uite ce mi-a dat! Şi-mi arătă o broşă de metal alb cu un mic elefant, dintr-acelea care se vînd la Campo di Fiori.

Eu îi răspunsei:

— Eşti o naivă şi nu înţelegi că omul ăsta te duce de nas... pînă una alta, nu trebuia să te plimbe cu el cu maşina... cînd o afla stăpînă-sa, o să vadă el... şi-apoi, fii atentă... îţi spun încă o dată, fii atentă!

Dar ea surise şi continuă să iasă cu Mario.

Trecură două săptămîni. Intr-o zi, profesorul apăru în faţa uşii mele, mă luă deoparte şi mă întrebă încet:

— Ascultă, Giovanni... fata asta a noastră o fi cinstită?

Zisei:

— Asta da, domnule profesor, naivă dar cinstită.

— Aşa o fi, făcu el nu prea convins, dar mi-au dispărut cinci cărţi de valoare... ştii, n-aş vrea...

Protestai pentru a doua oară că nu putea fi Tuda de vină şi spusei c-o să-şi găsească, desigur, cărţile. Intîmplarea m-a pus însă pe gînduri, o mărturisesc, şi am hotărît să deschid

bine ochii. Intr-o seară, cîteva zile mai tîrziu, o văd pe Tuda intrînd în ascensor împreună cu Mario. El spuse că trebuie să se urce la etajul al treilea să primească ordine de la stăpînă-sa, ceea ce era o minciună, pentru că doamna ieșise în oraș de peste o oră și el știa asta. I-am lăsat să se urce, apoi am luat și eu ascensorul și m-am dus întins la apartamentul profesorului. Din greșeală, uitaseră ușa apartamentului deschisă; am intrat, am străbătut coridorul și i-am auzit vorbind în biroul profesorului: am înțeles imediat că nu mă înșelasem. Incet-încet, m-am apropiat de ușă și ce să vezi? Mario, cocoțat pe un scaun, stătea proptit de bibliotecă, întinzîndu-și mîna către un rînd de cărți din ultimul raft; și ea, sfînta cu obrajii roșii, îi ținea scaunul, strigîndu-i:

— Aceea de sus... aceea groasă și frumoasă... aceea groasă legată în piele!

Atunci am izbucnit și eu:

— Ei bravo... bravo copii... v-am prins... bravo vouă... mi-a spus mie profesorul, dar nu l-am crezut... bravo vouă...!

Ați văzut vreodată o pisică peste care s-a aruncat o găleată cu apă de la fereastră? Așa și el, auzindu-mi vocea, sări în doi timpi și trei mișcări de pe scaun și fugi, lăsîndu-mă singur cu Tuda. Eu, atunci, i-am spus atîtea și atîtea, că oricare altă femeie ar fi izbucnit în plîns. Da, dar cu o *ciociara* e altceva. Mă ascultă cu capul

plecat, fără să scoată un cuvînt; apoi ridică ochii, fără lacrimi, și spuse:

— Și cine le-a furat? Din banii pe care mi-i dă pentru cheltuială i-aduc tot restul... nu fac ca alte bucătărese care încarcă la socoteală!

— Nenorocito... dar tu nu furi cărți?... Ceea ce faci tu nu se cheamă furt?

— Dar are atîtea...

— Multe sau puține, nu trebuie să te atingi de ele... și bagă de seamă.... dacă te mai prind vreodată, te duci de unde-ai venit învîrtindu-te ca un fus!

Incăpățînată, n-a vrut să-mi dea dreptate de loc, nici să admită, măcar un singur moment, c-ar fi furat. Dar cîteva zile după aceea, iat-o intrînd la mine cu un pachet sub braț.

— Iată cărțile profesorului... i le-am adus înapoi... așa că n-are de ce să se mai plîngă!

I-am spus c-a făcut foarte bine, gîndind în sinea mea că, la urma urmei, era totuși o fată bună și că vina o purta, fără nici o îndoială, Mario. Am însoțit-o în ascensor și pe urmă am intrat cu ea înăuntru, s-o ajut să pună cărțile la loc. Tocmai atunci, în timp ce desfăceam pachetul, iată că vine și profesorul. Ii spusei:

— Domnule profesor, iată cărțile dumneavoastră... Tuda le-a găsit... le împrumutase unei prietene să se uite la poze.

— Bine, bine... să nu mai vorbim despre asta...

Cu pardesiul pe el şi cu pălăria în cap, profesorul se apropie de cărţi, luă una, o deschise şi apoi dădu un strigăt :

— Dar astea nu-s cărţile mele !

— Ce vreţi să spuneţi ?

— Erau cărţi de arheologie, continuă el, răsfoind febril şi celelalte volume. Astea, în schimb, sînt cinci volume de drept şi pe de-asupra şi necomplete.

O întrebai pe Tuda :

— Ia spune, ce-ai făcut cu ele ?

De data asta protestă cu putere :

— Cinci cărţi am luat... cinci am adus... ce mai vreţi de la mine ?... le-am plătit scump... mai mult decît mi-au dat cînd le-am vîndut !

Profesorul rămase atît de înmărmurit încît, cu gura căscată, se uita cînd la mine cînd la Tuda, fără a scoate un cuvînt.

Ea continuă :

— Uită-te... sînt legate la fel... ba chiar şi mai frumos... uită-te... şi greutatea e aceeaşi... mi le-au şi cîntărit... au patru kilograme şi şase sute de grame... ca şi ale tale !

De data asta profesorul începu să rîdă, chiar dacă rîdea acru.

— Da' bine, fato, cărţile nu se iau la kilogram, ca viţeii... fiecare carte se deosebeşte de alta... ce să fac eu cu cărţile astea ?... Nu înţelegi ?... Fiecare carte conţine alte lucruri... de alţi autori...

Fă-o însă să înţeleagă ! Ea repeta cu îndărătnicie :

— Cinci erau şi cinci sînt... legate erau şi legate sînt... altceva nu mai ştiu !

La urmă, profesorul o trimise în bucătărie, spunîndu-i :

— Du-te şi vezi-ţi de treabă... ajunge... nu vreau să-mi mai fac sînge rău !

O dată plecată, profesorul adăugă :

— Îmi pare rău... e fată bună... dar prea e rustică.

— Aşa aţi vrut dumneavoastră, domnule profesor !

— *Mea culpa,* zise el.

Tuda mai rămase la profesor cîtva timp, pînă-şi găsi alt serviciu. Se angajă rîndăşoaică la o lăptărie din cartier. Cîteodată trece şi acum pe la mine. De povestea cu cărţile nu mai pomenim. Dar mi-a mărturisit că a început să înveţe să scrie şi să citească.

STIGMATIZATUL

Era într-o vineri, şaptesprezece, dar n-am dat nici o importanţă acestui fapt. Cum m-am îmbrăcat, am luat cele cincizeci de mii de lire pe care le datoram lui Ottavio, toate în hîrtii de cîte cinci mii, le-am vîrît în buzunarul pantalonilor şi-am ieşit din casă. Acele cincizeci de mii de lire reprezentau partea lui Ottavio dintr-o mică afacere cu bijuterii false, făcută împreună, iar eu eram în întîrziere cu o săptămînă. Aşteptînd tramvaiul, mă apucă nebunia la gîndul că trebuia să-i dau banii aceia care mi-ar fi prins şi mie atît de bine. El nu riscase nimic; se limitase doar să-mi facă rost de marfă, ca un cinstit giuvaergiu ce era; eu, în schimb, dusesem tot greul, expunîndu-mă pe deasupra şi pericolului de-a fi arestat. Dacă

m-ar fi prins cu mîţa-n sac, nu i-aş fi pomenit, desigur, numele, şi-aş fi intrat la închisoare; în timp ce el ar fi rămas în prăvălioara lui să lucreze, cu o lentilă fixată la ochi, la vreo bijuterie fină, în dosul vitrinei. Gîndul acesta mă otrăvea şi, sărind în tramvai, îmi veni chiar ideea să nu-i mai dau nimic. Asta însemna, însă, să nu mai pot recurge la el şi la arta lui; însemna să-mi caut alt Ottavio, poate mai rău decît el. Şi apoi, pentru un om de conştiinţă ca mine, însemna să nu-mi ţin cuvîntul; ar fi fost prima dată în viaţa mea c-aş fi făcut asemenea lucru. Totuşi, banii ăştia nu-i dădeam cu plăcere. Ţineam mîna în buzunar, îi pipăiam tot timpul şi-i mîngîiam. Erau totuşi cincizeci de mii de lire, şi după ce i-aş fi dat, mi-aş fi făcut eu datoria, e drept, dar aş fi avut cincizeci de mii de lire mai puţin.

În timp ce mă torturam aşa, mă simţii apucat de cot.

— Attilio, nu mă recunoşti ?

Era Cesare, un desperat de prim ordin, pe care-l cunoscusem după război, pe vremea cînd vindeam ţigări la bursa neagră. Probabil ca reprezentam, cum se spune, ultima speranţă, „cel mai drag prieten"; era, adică, mai desperat ca oricînd; avea un palton decolorat şi cîrpăcit, încheiat pînă sub bărbie, dar nu atît încît să nu i se vadă gîtul gol, fără cravată şi fără

guler. Cu capul descoperit, cu părul vîlvoi, plin de fulgi şi de praf, aşa cum se întîmplă cînd dormi prin barăci ; şi, ca să spun drept, te înfricoşa. I-am răspuns, încurcat :

— Ce mai faci, Cesare ?

Spuse :

— Coborîm un moment ? Aş vrea să-ţi vorbesc !

Nu ştiu de ce, dar la vorbele lui îmi trecu prin gînd ideea c-aş putea găsi modalitatea să-mi refac banii pe care îi datoram lui Ottavio. Îi făcui semn c-am înţeles şi mă îndreptai spre ieşire. Tramvaiul se opri şi noi coborîrăm ; ne aflam în faţa grădiniţelor de pe partea străzii Volturno.

Cesare mă duse într-un loc mai retras ; aici se opri şi mormăi :

— Ai putea să-mi faci rost de-o mie ?

— O mie de ce ?

— O mie de lire... n-am mîncat de două zile.

Răspunsei :

— Bravo, pici tocmai la ţanc... tocmai mă gîndeam cum aş putea cheltui o mie de lire !

El înţelese imediat şi spuse, descurajat :

— Dacă nu vrei să mă împrumuţi... ajută-mă măcar !

L-am întrebat, cu precauţie, ce fel de ajutor ar dori ; iar el :

— Uită-te puţin aici !

Lăsai ochii în jos şi văzui că ţine în palmă o monedă aurită, mîncată puţin pe ici pe colo, cu o figură de femeie în mijloc.

— Ajută-mă să vînd moneda asta romană... facem pe urmă pe din două.

Îl privii, ca după aceea să nu mă mai pot stăpîni şi să izbucnesc într-un hohot de rîs, neştiind nici eu de ce :

— Şarlatanule... şarlatanule... tot şarlatan ai rămas... ha ! ha ! ha !... şarlatanule !

Cu cît repetam cuvîntul „şarlatan“, cu atît rîdeam mai cu poftă ; el în timpul ăsta mă privea, mai amărît ca oricînd, cu moneda în mînă. În sfîrşit, spuse :

— Pot să ştiu şi eu de ce rîzi ?

Mai rîsei puţin, apoi răspunsei :

— Nici să nu mai vorbim !

— De ce ?

— Pentru că, dragul meu, acum şi copiii cunosc monedele false... a trecut vremea tinichelelor.

Încremenit, îşi băgă moneda în buzunar, spunîndu-mi :

— Atunci, împrumută-mi măcar două sute de lire.

În momentul acela îmi amintii din nou de Ottavio şi de banii pe care trebuia să i-i dau, şi începui să sper din nou că i-aş putea recupera.

În definitiv, adevărul este că mai în fiecare zi puteai citi prin ziare despre feluriți oameni care cad în cursa monedelor false. De ce n-am putea reuși și noi? Îi spusei lui Cesare:

— Uite, ascultă, mi-e milă de tine... vreau să te ajut... dar cu o condiție... dacă pun din întîmplare mîna pe tine... tu nu mă cunoști... sînt, într-adevăr, un domn oarecare căruia îi plac monedele romane... am și banii... privește!

Din vanitate poate, scosei din buzunar pachetul de bancnote răsfoindu-i-le pe sub nas.

— Eu am banii și tu, în orice caz, ești un escroc... iar eu cel pe care l-ai fi putut trage pe sfoară... sîntem înțeleși?

El răspunse imediat, plin de entuziasm:

— Înțeleși!

Am continuat, acum sigur de mine:

— Să vedem... deocamdată să ne punem de acord... ce preț să fixăm?

— Treizeci de mii.

— Nu, treizeci de mii e puțin, șaizeci de mii măcar... din care eu iau patruzeci și tu douăzeci; e bine?

— De fapt, hotărîsem jumătate fiecare.

— Atunci nu mai facem nimic.

— Douăzeci de mii, s-a făcut!

— Să vedem acum în ce fel o prezentăm, continuai: tu ești salahor... lucrai aici, pe șantierul gării celei noi... ai găsit moneda și ai ascuns-o... ne-am înțeles?

— Înțeles!

— Cît despre monedă... intervin eu și declar că e o piesă de mare valoare... trebuie să găsim, deci, numele unui împărat roman... pe cine să-l punem?

— Neron.

— Nu, Neron nu... vezi cît ești de incult?... Neron, la Roma... cine nu-l cunoaște?... e cel dintîi care-ți vine în minte. Altul!

Cesare, perplex, se scărpină în bărbie și apoi spuse:

— Nu-l știu decît pe Neron... pe ceilalți nu-i știu!

— Și cu toate astea, îi spusei, au fost atîția... cel puțin o sută... Vespasian, de exemplu, acela cu vespasienele, nu-l știi?

— Ah, da, Vespasian!

— Da... dar Vespasian nu sună bine... ar putea stîrni ilaritate... să vedem mai bine ce e scris pe moneda ta... dă-mi-o puțin!

El mi-o dădu și eu o privii: erau cîteva litere, dar neclare, așa că nu se putea desluși nimic. Spusei așa, într-o inspirație neașteptată:

— Caracalla... cel cu termele... ai înțeles? Caracalla?

— Da, Caracalla!

— Atunci, încheiai, facem așa: ne despărțim, rămînînd totuși nu prea departe unul de altul... individul îl caut eu... cînd mă vei auzi tușind, înseamnă că acela e, și-l acostezi... e bine?

— N-ai nici o grijă.

Și așa, ne-am despărțit: Cesare începu să se plimbe în sus și în jos prin grădinițe; iar eu rămăsei în observație, pe trotuar. În locul acela, după cîte știam, treceau, venind de la gară, toți provincialii din jurul Romei, oameni de la țara, naivi, dar cu portofelul doldora de bani. Oameni care se cred șireți; și nu spun că în sat la ei, printre oi și brînzeturi, n-ar fi; dar la Roma șiretenia lor e naivitate. Văzui cîțiva dintre aceștia, care cu baloturi și cu valize, care singuri, care cu neveste; dintr-un motiv sau din altul, însă, nu mi se păru potrivit nici unul. Pînă una alta, ca să-mi înșel așteptarea, și ca să am și eu un rost, scosei din tabacheră o țigară și o aprinsei. Nu știu de ce, dar m-am înecat de la primul fum și am început să tușesc. Și imediat, imbecilul de Cesare se duse direct către un tînăr blond care se tot învîrtea de cîteva secunde pe sub copaci, și-l apucă de cot. Scena se petrecu așa de repede, că nici n-am mai avut timp să intervin.

În timp ce Cesare îi vorbea, eu îl examinam. Era mic de statură, îmbrăcat ca la țară, cu o manta cu guler de vulpe, pantaloni de catifea maro, bufanți, cizme de vițel galbene, pline de noroi. Avea fața albă, teșită, vioaie, mustăți blonde sub un nas ascuțit. Părea șmecher; dar, din fericire, părea și rustic. Îl asculta pe Cesare plin de curiozitate, cu interes poate. În

fine, Cesare băgă mîna în buzunar și scoase moneda. Venise momentul să intervin, căci nu mai puteam da înapoi.

Tînărul privea moneda întorcînd-o pe toate fețele, iar Cesare îi vorbea. M-am apropiat, spunînd pe un ton autoritar:

— Iertați-mi indiscreția... nu-i cumva o monedă romană?

Cesare mă privi prostit. Tînărul răspunse din vîrful buzelor:

— Parca.

Spusei:

— Dați-mi voie sa mă uit la ea... mă pricep... sînt anticar... dați-mi voie.

Tînărul îmi întinse moneda iar eu, prefăcîndu-mă curios, o examinai îndelung. Mă întorsei apoi către Cesare și-l întrebai, sever:

— Dar de unde ai moneda asta?

Trebuie să spun că Cesare, zdrențăros și murdar cum era, se potrivea de minune cu rolul. Începu să se tînguie:

— Ce vreți să vă spun?... sînt un om sărac.

— Hai, spusei, nu te teme... doar nu sînt polițist deghizat... cu mine poți vorbi. De unde o ai?

— Sînt salahor, răspunse Cesare tot pe ton plîngăreț; am găsit-o în timp ce lucram aici, pe șantierul de la gară... poate-mi puteți spune dumneavoastră cît valorează.

— De valorat, valorează... e de pe vremea împăratului Caracalla.

— Ah, da, exact, Caracalla, spuse Cesare: cineva mi-a pomenit chiar de numele ăsta.

Venise momentul delicat, hotărîtor. Întrebai brusc:

— Cît?

— Cît... cît ce?

— Cît vrei?

— Dați-mi șaizeci de mii de lire.

Era cifra asupra căreia căzusem de acord, dar unul mai puțin cretin decît Cesare ar fi preparat lovitura răspunzînd măcar: „Cît vreți dumneavoastră"! Spusei, cu toate acestea, tot brusc, ca unul care nu vrea să scape ocazia:

— Îți ofer cincizeci de mii de lire... e bine?

Mă uitam, în timpul acesta, la tînăr, crezînd c-a înțeles că picase într-o cursă, dar el propuse:

— Eu îți dau zece mai mult... vrei să mi-o dai mie? cu un ton dulce, insistent, insinuant. Cesare ridică ochii spre mine și apoi spuse, plin de-o autentică umilință:

— Vedeți?... dumnealui a fost primul... îmi pare rău... trebuie să i-o dau dumnealui.

Tînărul își mușca mustăcioara blondă, privindu-ne pe amîndoi. Reluă:

— Dar banii nu-i am la mine... vii cu mine și ți-i dau.

— Unde?

— La chestură.

Cesare făcu ochii mari, înfricoșat, gata să leșine. Am înțeles că trebuia să intervin cu maximum de energie și, făcîndu-mi loc între ei, spusei:

— Un moment... cu ce drept? Cine ești dumneata?... Ești agent?

— Nu, nu sînt agent, răspunse el obraznic, dar nu sînt nici așa de prost cum credeți voi... voiați să-mi strecurați tinicheaua asta, hai?... Veniți cu mine la chestură... acolo ne vom lămuri mai bine!

Cesare mă privea desperat. O inspirație fericită mă făcu să spun:

— Dar dumneavoastră vă înșelați... se prea poate ca la prima vedere să pară el hoțul, eu complicele și dumneata victima... dar realitatea e că pe el nici nu-l cunosc, dumneata nu ești o victimă, iar eu sînt un anticar autentic... iar moneda e bună și, ca dovadă că e veritabilă, o cumpăr imediat...

Mă întorsei către Cesare și-i ordonai:

— Dă moneda-ncoace și întinde mîna!

El ascultă și eu îi numărai, una după alta, cele cincizeci de mii de lire ale lui Ottavio. Spusei apoi tînărului:

— Asta ca pildă pentru dumneata... învață să deosebești oamenii cinstiți de escroci... învață să faci această diferență!

Dar tînărul, încăpățînat, răspunse :

— Și cine-mi garantează că n-ați aranjat totul mai dinainte ?

Acum, pentru că plătisem moneda cu adevărat, devenisem agresiv și-l uram. Ridicînd din umeri, îi spusei :

— Noi de acord ?... se vede că vii de la țară... te-oi fi pricepînd la cașcaval, dar la oameni cinstiți nu te pricepi... întoarce-te la țară, de unde-ai venit...

— Aha, făcu el arogant : cu cine te trezești vorbind ? Nu ridica glasul... catîrule !

— Catîr ești tu... ba chiar cioclu.

Mă înfuriasem așa, fără rost, sau poate, dimpotrivă, pentru că simțeam că are dreptate. El răspunse :

— Derbedeule !

Eu mă repezii la el cu aerul c-aș vrea să-l apuc de gulerul de vulpe. Între timp se adunaseră obișnuiții gură-cască care ne despărțiră ; eu continuînd să mă zbat și să țip :

— Du-te de-ți vinde brînzeturile... bădăranule, prostule, țărănoiule !

El, ridicînd din umeri, se strecură prin mulțime, iar eu mă întorsei să-l caut pe Cesare.

Dar îmi îngheță sîngele în vine văzînd că dispăruse. Oamenii, după ce ne-au despărțit, au plecat, fiecare la treaba lui ; iar Cesare nu se mai vedea nici spre piața gării, nici prin grădinițele din jur, nici spre piața Esedra. Dispăruse ; și cu el cincizeci de mii de lire. Făcui un gest de desperare așa de violent, că cineva mă întrebă :

— Vă e cumva rău ?

Ce mai, tremurînd ca varga de furie, transpirat, istovit, descompus, străbătui, alergînd, scurta distanță pe care o mai aveam pînă în strada Vicenza unde își avea prăvălia Ottavio. L-am găsit, ca de obicei, în dosul vitrinei ; gras, nepăsător, cu barba nerasă, examinînd nu știu cu ce lentila lui de bijutier. Intrai și, căutînd să-mi păstrez cît de cît calmul, spusei :

— Uite, Ottavio, nu-ți pot da banii... în schimb, dacă vrei, ia moneda asta.

El o luă liniștit, fără să se uite la mine, și și-o apropie de ochi, o examină doar o clipă și începu să rîdă. Așa ca pentru el. După aceea se ridică și, continuînd să rîdă, mă bătu cu mîna pe umăr, spunîndu-mi :

— Șarlatanule, șarlatanule... ha ! ha, ha !... tot șarlatan ai rămas !

CUVÎNTUL „MAMA"

In viață se pot întîmpla multe. Intr-o seară, aflîndu-mă într-un birt cu Stefanini, îl întrebai între altele dacă ar fi în stare să-mi ticluiască o scrisoare ca din partea unui om flămînd, fără slujbă, împovărat cu o mamă suferindă de o boală care nu iartă și care, pentru toate aceste motive, se adresează unui suflet caritabil, cerîndu-i bani pentru a-și potoli foamea și a-și îngriji mama. La rîndul lui, Stefanini era și el mort de foame, veșnic fără un ban, veșnic în căutarea unei ocazii; era însă un maestru în arta scrisului. Făcea pe jurnalistul, trimițînd din cînd în cînd cîte un articol la un ziar mai neînsemnat și, cînd avea vreme de pierdut, era în stare să dea la iveală chiar o poezie, tratînd despre un subiect sau altul, cu toate versurile și rimele puse la punct.

Propunerea mea îl interesă; și mă întrebă, imediat, ce voiam să fac cu scrisoarea. Ca atare, i-am explicat că în viață se pot întîmpla multe; eu nu eram literat, și s-ar fi putut întîmpla să am nevoie de o asemenea scrisoare; ori, un Stefanini capabil să ți-o plăsmuiască după toate regulele artei nu-ți cade oricînd în mînă. Mă întrebă din ce în ce mai curios dacă mama e într-adevăr bolnavă. Ii răspunsei că, din cîte știam, mama, care era spălătoreasă, era sănătoasă tun; totuși în viață orice lucru e posibil. Pe scurt, a insistat atîta încît i-am mărturisit întreg adevărul; că trăiam, adică, din expediente, și că în lipsă de ceva mai bun, unul din expediente ar fi putut fi chiar și această scrisoare pe care-l rugam să mi-o plăsmuiască. Dar, spre uimirea mea, nu se indignă de loc; ci îmi puse și alte întrebări asupra felului în care aveam de gînd să mă servesc de ea. Simțindu-l din clipa aceea prieten, devenii pe de-antregul sincer: i-am spus că aveam de gînd să mă duc cu scrisoarea la un om cu bani, și că o dată cu ea i-aș fi lăsat și un oarecare obiect de artă, o statuetă de bronz sau o pictură: și că după o oră, aș fi trecut din nou să văd rezultatul. M-aș fi prefăcut că-i dăruiesc obiectul acela de artă în semn de recunoștință; asta, în realitate, ar fi servit pentru a-i spori generozitatea binefăcătorului

care n-ar fi putut primi, desigur, mai mult decît avea de gînd să dea. Am încheiat cu convingerea că dacă scrisoarea era bine ticluită, mergeam la sigur ; și că, în orice caz, nu exista nici pericolul de-a fi denunțat : era vorba de sume mici și apoi nimănui nu i-ar fi plăcut să recunoască faptul că s-a lăsat păcălit în felul acesta, cu atît mai puțin în fața poliției.

Stefanini asculta toate explicațiile astea cu cea mai mare atenție, pentru ca, în cele din urmă, să se arate gata să-mi scrie scrisoarea. L-am rugat să insiste în mod special asupra acestor trei puncte : foametea, lipsa de slujbă și boala mamei; îmi răspunse să las totul în seama lui. Ceru birtașului o foaie de hîrtie, scoase stiloul din buzunar, păru că se concentrează un moment și, cu nasul în vînt, plăsmui scrisoarea cît ai clipi, fără nici o ștersătură și fără nici o remușcare. Aproape că nu-mi credeam ochilor. Poate că-l îmboldea și amorul propriu, fiindcă-l măgulisem peste măsură de mult, considerîndu-l un maestru al condeiului, un adevărat cunoscător al acestei arte. Cum termină, îmi întinse foaia ; începui să citesc și rămăsei înmărmurit. Conținea tot : foamea, lipsa de ocupație, boala mamei ; și scris totul așa cum trebuie, în cuvinte pe cît de adevărate pe atît de sincere, încît mă mișcau pînă și pe mine, deși știam bine că sînt false. Cu intuiția lui de adevărat scriitor, Stefanini se servea mai ales de cuvîntul „mamă", în expresii ca „adorata mea mamă" sau „biata mea mamă" sau chiar „scumpa mea mamă" ; știind bine că „mama" e unul din cuvintele care merg direct la inimă. Și apoi, înțelesese perfect șiretlicul cu obiectul de artă, iar partea scrisorii care trata despre lucrul acesta era o adevărată bijuterie prin felul cum spunea și nu spunea, cerea și nu cerea, arunca, pe scurt, momeala fără ca victima să-și dea seama. I-am mărturisit cu toată sinceritatea că scrisoarea era o adevărată capodoperă ; iar el, după ce-mi zîmbi, satisfăcut, admise că e o scrisoare reușită ; atît de reușită, încît ar fi vrut s-o păstreze, așa că mă rugă să-l las s-o copieze. Copie așadar scrisoarea iar eu, în schimb, plătii consumația ; și puțin după aceea ne despărțirăm ca doi buni prieteni.

După cîteva zile luai hotărîrea să fac uz de scrisoare. Vorbind cu Stefanini despre una și despre alta, îi scăpă numele unei persoane care, după el, era tocmai ceea ce ne trebuia, un oarecare avocat Zampichelli căruia, după cîte îmi spuse, îi murise mama de aproape un an. Pierderea aceasta îl doborîse, după cîte spunea Stefanini, iar el, suflet caritabil, ajuta, ori de cîte ori îi era cu putință, pe cei nenorociți. Era deci tocmai omul de care aveam nevoie, nu numai pentru că scrisoarea lui Stefanini era emoționantă și convingătoare, dar și pentru că în ceea ce-l privea, era pregătit să creadă și pe alții în urma nenorocirilor proprii. Într-o bună dimi-

neață luai, așadar, scrisoarea și obiectul de artă, un leu mititel, aurit, cu un picior sprijinit pe o sferă imitînd marmura, și sunai la ușa avocatului cu pricina.

Locuia într-o vilă din cartierul Prati, în fundul unei grădini. Îmi deschise fata din casă, căreia pe nerăsuflate îi spusei: „Obiectul acesta și scrisoarea sînt pentru domnul avocat. Spuneți-i, vă rog, că e urgent și că peste o oră trec din nou." Apoi plecai. Petrecui ora aceea de așteptare umblînd încoace și incolo pe străzile drepte și pustii din Prati, repetîndu-mi într-una ceea ce trebuia să-i spun avocatului. Eram într-o dispoziție rară, cu mintea limpede și eram sigur că voi găsi cuvintele și tonul cel mai potrivit. După o oră sunai din nou.

Mă așteptam să văd un tînăr de vîrsta mea, dar apăru un om de vreo cincizeci de ani, cu o față roșie, umflată și buhăită, chel, cu ochii umezi: aducea cu un cîine Saint-Bernard. Mă gîndeam că mama avocatului trebuia să fi avut cel puțin optzeci de ani și, într-adevăr, pe biroul său se afla fotografia unei doamne foarte bătrîne, cu chipul zbîrcit și părul alb. Avocatul stătea la o masă plină de hîrtii și era îmbrăcat într-un halat de mătase în dungi, cu gulerul descheiat și cu barba nerasă. Încăperea era mare, plină cu cărți pînă sus, cu nenumărate tablouri, statuete, arme și vase de flori. Mă primi ca și cum aș fi fost un client, rugîndu-mă îndată, cu

o voce stinsă, să iau loc. Își prinse apoi capul în mîini, cu aerul unui om care vrea să se concentreze și, în cele din urmă, îndurerat, îmi spuse:

— Am primit scrisoarea dumitale... foarte emoționantă...

M-am gîndit imediat, cu recunoștință, la Stefanini și i-am răspuns:

— Domnule avocat, e o scrisoare sinceră... de aceea e emoționantă. Am scris-o din inimă.

— Dar, de ce, dintre atîția, m-ai găsit tocmai pe mine?

— Domnule avocat, țin să vă spun adevărul. Știu că ați avut o pierdere foarte mare — avocatul mă asculta cu ochii pe jumătate închiși — și m-am gîndit: omul care a putut suferi atît de mult din pricina pierderii mamei sale va înțelege cu ușurință chinul sfîșietor al unui fiu care-și vede mama pe moarte și n-o poate ajuta...

La aceste cuvinte, rostite cu duioșie, pentru că începusem să mă înfierbînt, avocatul făcu de mai multe ori semn din cap, ca și cînd ar fi spus că mă înțelege; apoi, ridicînd ochii:

— Dumneata n-ai slujbă?

Am răspuns:

— Slujbă? E puțin spus, domnule avocat... sînt desperat... viața mea e o odisee... am fost pe la toate oficiile, sînt doi ani de cînd caut într-una... nici nu știu cum s-o mai scot la capăt, domnule avocat.

Vorbisem cu căldură. Avocatul își luă din nou capul în miini, apoi mă întrebă :

— Și de ce suferă mama dumitale ?

— E bolnavă aici, spusei ; și, pentru a-l impresiona, luai o figură distrusă și pusei un deget pe inimă. Suspină și zise :

— Și acest obiect... acest bronz ?

Prevăzusem întrebarea, așa că i-am răspuns prompt :

— Domnule avocat... sîntem strîmtorați, ba chiar foarte săraci... n-am fost însă întotdeauna așa... pot spune chiar că, o dată, am fost înstăriți... tata...

— Tata ?

Rămăsei uimit și îl întrebai :

— Da, de ce ? Nu se spune așa ?

— Da, răspunse, apăsîndu-și tîmplele cu putere : sigur, întocmai, așa se spune : tata. Continuă...

— Tata avea un magazin de stofe... locuiam într-o casă frumoasă... domnule avocat, dar am vîndut tot... bucățică cu bucățică... bronzul acesta e ultimul obiect care ne-a mai rămas... locul era pe scrinul tatei.

— Al tatei ?

Mă încurcai din nou și, de data asta, nu știu pentru ce, mă corectai :

— Da, a părintelui meu... asta e ultima noastră nădejde... totuși, domnule avocat, vă rog să acceptați această atenție drept mulțumire anticipată pentru ceea ce ați putea face pentru noi...

— Da, da, da, repetă de trei ori avocatul, strîngîndu-și din nou tîmplele, ca și cum ar fi vrut să mă asigure că înțelege totul. Apoi rămase cîtva timp tăcut, cu capul plecat. Părea că reflectează la cele discutate. In cele din urmă își reveni și mă întrebă :

— Cu cîți de *m* scrii dumneata cuvîntul mamă ?

De data asta rămăsei încremenit de-a binelea. Imi spusei că, recopiind scrisoarea lui Stefanini, făcusem vreo greșeală, așa că bîigui, nesigur :

— Il scriu cu trei de *m* : unul la început și doi la mijloc. [1]

El oftă și spuse, îndurerat aproape :

— Vezi dumneata, tocmai acești *m* mă fac să am o antipatie profundă pentru cuvîntul acesta.

De data asta mă întrebai dacă nu cumva durerea încercată la moartea mamei nu i-a tulburat mințile. Riscai, într-o doară :

— Totuși așa se spune : copiii spun mamă și apoi, după ce cresc continuă să spună tot mamă atîta timp cît le trăiește mama... poate chiar și după.

— Ei bine, tună deodată avocatul cu voce sonoră, dînd cu pumnul în masă, de-mi sări inima :

[1] In limba italiană se scrie *mamma*.

tocmai din cauza atîtor *m* mi-e atît de antipatică vorba asta... peste măsură de antipatică...: înțelegi, domnule Lopresto?... Peste mă-su-ră de antipatică...

Bîlbîii:

— Dar, domnule avocat, ce pot face eu?

— Știu, reluă el, apucîndu-se din nou cu miinile de cap și revenind la un ton normal; știu că se spune și se scrie *mamma*, și că se spune și se scrie *babbo*[1]... spune asta chiar și Dante... l-ai citit pe Dante, domnule Lopresto?

— Da, domnule avocat, am citit... am citit ceva.

— Cu toate că Dante scrie așa, aceste două vorbe îmi rămîn total antipatice, urmă; și poate că *mamma* mi-e chiar mai antipatică decît *babbo*.

Am amuțit, nemaiștiind ce să adaug. După o lungă tăcere, riscai:

— Domnule avocat... înțeleg că vorba asta, *mamma*, din cauza nenorocirii care v-a lovit, să nu vă placă... dar trebuie să aveți puțină înțelegere pentru mine... căci toți avem o mamă.

El repetă:

— Da, toți...

Din nou tăcere. Apoi luă de pe masă leușorul meu și mi-l întinse, spunîndu-mi:

[1] Denumire familiară pentru tată.

— Păstrează-ți, te rog, obiectul, domnule Lopresto!

Luai bronzul și mă ridicai în picioare. Avocatul scoase portofelul din buzunar, din care luă, suspinînd, o hîrtie de o mie de lire și mi-o întinse:

— Dumneata pari un om cumsecade... de ce nu încerci să lucrezi? Ținîndu-te de fleacuri de astea, n-ar fi exclus să ajungi și la închisoare. Ține, totuși, mia asta de lire!

Luai banii mai mult mort decît viu și mă îndreptai spre ușă. El mă conduse, și în prag mă întrebă:

— Apropo, Lopresto, ai un frate?

— Nu, domnule avocat!

— Curios, acum două zile a venit cineva cu o scrisoare identică... mama bolnavă, totul la fel... ba și statueta, chiar dacă în loc de leu era o acvilă. Așa că... scrisoarea fiind identică, mă gîndeam c-a fost fratele dumitale.

Imediat mi-a venit în minte o figură cunoscută:

— Nu cumva era un tînăr mărunțel... negricios, cu o privire vioaie?

— Întocmai, Lopresto.

Și cu aceste cuvinte mă împinse afară, așa că m-am trezit direct în grădină, complet năucit, strîngînd leușorul de imitație de bronz la piept.

Ați înțeles? Stefanini se servise de scrisoare înaintea mea, urmîndu-mi instrucțiunile întoc-

mai. Şi ducîndu-se la aceeaşi persoană. Ca să spun drept, eram profund indignat. Ca un sărăntoc şi un nenorocit ca mine să recurgă la aşa ceva, treacă-meargă, dar ca să facă asta Stefanini, un scriitor, un poet, un ziarist, fie chiar şi fără importanţă, un om care citise atîtea cărţi şi care ştia pînă şi franţuzeşte, asta mi se păru din cale-afară. Ce dracu ? Cînd te cheamă Stefanini nu poţi face anumite lucruri. Dar mă gîndii că şi vanitatea trebuie să fi avut rolul ei în povestea asta. Trebuie să-i fi trecut prin minte : „E o scrisoare frumoasă, de ce să se irosească ?" Şi s-a dus întins la avocatul Zampichelli.

TRAS LA SORŢI

Duminica, Remo, Ettore, Luigi şi eu ne dădeam deseori întîlnire lîngă poarta San Paolo, în faţa cinematografului de cartier unde rulau filme vechi ; dar de cele mai multe ori nu intram, fiindcă ne lipseau banii. Nu împlinisem nici unul optsprezece ani şi eram toţi fără slujbă ; toţi patru fără un ban deci. Ceva mărunţiş aveam totuşi, dar îl ţineam pentru ţigări care, de fapt, sînt mai importante decît cinematograful. Dar chiar şi la ţigări ne gîndeam de două ori înainte de a le irosi : fumam numai cîte una, trecîndu-ne-o din gură în gură. Duminica, se ştie, toţi îşi îmbracă hainele cele mai bune ; dar pentru noi, hainele cele mai bune erau hainele cele mai rele ale părinţilor sau ale fraţilor noştri, acelea pe

care nu le mai purtau și pe care ni le dădeau cînd nu mai puteau face nimic cu ele. De exemplu, eu purtam haina fratelui meu: minecile și pantalonii mi le ajustaseră ce-i drept, acasă, dar spatele era de două ori mai larg decît al meu. Din fericire, sub haină purtam o flanelă roșie, închisă la git, care-mi venea bine, pentru că sînt blond și am ochii albaștri. Nici ceilalți trei n-o duceau mai bine ca mine: pantalonii burlăniți, hainele idem, flanele de cicliști. Eram prieteni mai ales din cauza mizeriei care ne unea prin dorințele niciodată realizate: ne agățam împreună de uluci ca să putem urmări meciul de fotbal fără bilet de intrare; și, împreună, de la fereastra lui Luigi, priveam vara filmul de la grădină; împreună jucam cărți în cîte un loc liniștit, pe lîngă vreun zid, dar fără bani, pe nasturi sau pe pietricele.

Intr-una din acele duminici ne-am întîlnit, ca de obicei, în fața cinematografului, pentru că Remo cunoștea pe patron, un tînăr gras pe nume Alfredo, iar acesta, cîteodată, cînd sala nu era plină, ne lăsa să intrăm gratis. In ziua aceea însă, Alfredo ne zise de la început:

— Băieți, azi nu se poate. Și ne arătă, deasupra casei, un bilet pe care era scris: „Biletele de favoare interzise".

Remo insistă:

— Ascultă... facem cu rîndul... doi acum și doi la spectacolul celălalt.

Dar Alfredo, neînduplecat, fără să-și ridice ochii de pe carnetul de bilete, făcu semn din cap că nu se poate.

Cu toate astea am rămas în fața cinematografului, privind pozele și lumea care intra. Dar iată că în fața pozelor se opriră două fete sfioase, sfioase, una brună, alta blondă. Cea brună avea o jachețică de catifea neagră, puțin cam năpîrlită, și o fustă roșie, dintr-un material subțire, care părea mai mult combinezon, atît era de mototolit și de pătat. Cu toate astea îmi plăcu de cum o văzui: cu pielea arămie, ca o țigancă, cu doi ochi negri de cărbune, vii, gura mare și roșie, un corp zvelt și suplu. Blonda, în schimb, nu-mi plăcu: grasă, cu un piept revărsat, șoldurile mari, cu o rochie cafenie de părea o pînză de păianjen, ciorapii cîrpiți pe niște picioare grase și albe, cu fața mare, roșie și plină de puf, ca o piersică. Cea blondă nu avea nici măcar geantă; bruna avea una din catifea neagră, dar așa de prăpădită și de plată, că aș fi putut jura că nu avea în ea nici măcar o batistă. Ii dădui un cot lui Remo, arătîndu-i-le din ochi, iar el mă încurajă cu o privire. M-am apropiat și am spus:

— Vă putem invita la cinema, domnișoarelor?

Bruna se întoarse imediat, răspunzînd:

— Nu, mulțumim, așteptăm pe cineva.

Intrebai, puțin ironic:

— Pe cine? Logodnicii?

Ea ciripi :

— Și adică ce ? Nu credeți că avem logodnici ?

Spusei :

— Cine a zis așa ceva ? Prima găină care cîntă a și făcut oul.

Și ea :

— Atunci noi am fi găinile ?

— Ei, da.

— Și voi cocoșii ?

— Sigur.

— Sînteți niște cocoși cam jumuliți, spuse ea cu o voce aspră ; cocoși fără pene.

— În definitiv aveți de spus ceva pe socoteala noastră ?

— Nimic, zise ea hotărîndu-se dintr-o dată ; iar dacă vreți să ne invitați la cinema, primim ; și făcu o mică reverență, prinzîndu-și marginile fustei cu mîinile ca și cum ar fi spus : „Hai, curaj !"

Am rămas cam prostit. Vorbisem de cinematograf mai mult ca să sparg gheața. N-aveam bani nici pentru noi, darmite pentru ele ? Răspunsei :

— Ca să vă spun drept, bani de cinema n-avem... am pomenit așa, într-o doară.

Bruna începu să rîdă. lăsînd să i se vadă două șiruri de dinți albi și frumoși.

— Ne-am dat seama mai de mult. Blonda îi șopti ceva, dar ea, care mă privea provocător, ridică din umeri, apoi adăugă : Ei, în fond ce contează ?... Ne sînteți la fel de simpatici chiar

dacă n-aveți bani. Nu ținem atît la cinema... vreți să facem cîțiva pași împreună ?

— Sigur !

Ne depărtarăm de cinematograf, luînd-o pe o stradă pustie, de-a lungul zidurilor, dincolo de poarta San Paolo. Bruna mergea înainte, iar noi patru în jurul ei, căci din cîte mi-am dat seama, ne plăcea la toți patru. Blonda, îmbufnată, mergea mai în urmă. Singură singurică. Bruna se răsfăța rîzînd și glumind, și avea un fel special de a-și mișca trupul, încît la fiecare pas fusta roșie flutura în jurul ei ca un stindard ; iar noi patru ne luam la întrecere pentru a-i fi pe plac ; blondei însă nici o vorbă. După cum am spus, bruna îmi plăcea teribil ; așa că insistențele celorlalți trei mă stinghereau și mă plictiseau. Dacă o luam la braț, se agăța imediat și altul de brațul celălalt ; dacă o priveam, i se năzărea imediat și altuia să facă la fel ; îi adresam un compliment, își băga numaidecît nasul și altul. În cele din urmă, scos din fire, îi spusei lui Luigi, care era cel mai obraznic dintre toți :

— Termină odată ! De ce nu te ocupi de Elisa ?

Elisa era blonda, care mergea puțin mai departe, cu un fir de iarbă între dinți. Bruna aprobă, rîzînd :

— Tocmai, văd că nimeni nu ține Elisei de urît.

— Oh, din partea mea n-am nevoie să-mi țină de urît nimeni. Mă simt bine și singură, zise Elisa supărată.
— De ce nu-i ții tu companie Elisei ? îmi spuse Luigi.
— Da, zise bruna rîzînd, de ce nu ții dumneata companie Elisei ?
M-am înfuriat imediat și le-am spus :
— Știți ce impresie îmi faceți ?... Impresia unor cîini în jurul unui os... Voi ține eu companie Elisei... da, domnule... iar voi distrați-vă.
Și, fără a mai ezita, mă apropiai de Elisa și o luai de braț, spunîndu-i :
— Elisa... ne împăcăm ?
— Nu ne-am certat niciodată, răspunse ea puțin înțepată.
Și continuarăm să ne plimbăm pe strada aceea prăfuită de la un turn la altul al zidului. Am înțeles, nu după mult, că manevra îmi reușise : căci bruna nu mai părea așa de mulțumită și, cu toată gluma și cochetăria ei, se întorcea din cînd în cînd să ne arunce, mie și Elisei, care eram în spate, cîte o privire plină de gelozie. Spusei Elisei :
— Ce-are prietena ta ?... ce-o fi vrînd ?
Ea răspunse :
— E cochetă... îi vrea pe toți bărbații în jurul ei.
Spusei :
— Și eu, în schimb, stau cu tine... îți face plăcere ?

Ea nu răspunse nimic, poate din timiditate, dar se înroși și mă strînse de braț.
Între timp ajunseserăm la capătul străzii și apoi ne întorseserăm, glumind și rîzînd într-una ; iar acum eram exact în punctul de unde plecasem, în fața cinematografului.
Deodată bruna se opri și spuse, înfiptă :
— Ascultați... e o oră de cînd ne tot purtați prin praf... în definitiv ce ne oferiți ? Dacă n-aveți nimic de oferit, mai bine să ne despărțim.
Elisa, mulțumită c-o țineam la braț, îndrăzni :
— Ne oferă compania lor !
Dar bruna nu luă în seamă vorbele ei și continuă :
— Ascultați, am o idee... n-aveți nici măcar bani pentru două bilete, voi patru ?
Ne uitarăm unul la altul. Spusei :
— Cred că da... Nu, Remo ?
— Da, spuse Remo.
— Bine... atunci eu scriu numele voastre pe patru bilețele... pe urmă le punem într-o beretă și tragem la sorți... cine cîștigă alege pe una din noi două și se duce cu ea la cinema pe socoteala celorlalți trei... de acord ?
Ne privirăm din nou. Era și nu era atrăgător. Era atrăgător pentru că ea ne plăcea la toți patru și știam că cine va ieși la sorți ar fi ales-o pe ea. Dar nu era atrăgător pentru că pe nici unul nu-l încînta ideea de a plăti cinematograful pentru altul. În cele din urmă zisei :

— Din partea mea, sînt de acord; iar ceilalți, ca să nu facă impresie proastă, acceptară și ei.

— Foarte bine, spuse ea, dați-mi, în primul rînd, banii; apoi, o beretă și un creion. Și, cam plictisiți, ne întoarserăm buzunarele pe dos: ieșiră la iveală banii pentru cele două bilete, ba chiar și ceva în plus. Remo îi dădu bereta lui, iar Luigi o bucată de creion. Ea luă banii, ridică de jos un ziar vechi, rupse patru fîșii, apoi, retrăgîndu-ne lîngă niște dărîmături de lîngă zid, strigă:

— Spuneți-mi numele voastre. I le spuserăm. Ea ne scrise numele, puse biletele în beretă și, scuturînd-o, veni în fața prietenei ei, și îi spuse:

— Alege unul!

Elisa se supuse, ea desfăcu biletul și spuse cu voce triumfătoare:

— Giulio.

Era numele meu. Mă apropiai, spunînd:

— E rîndul meu. Și, fără a ezita, arătai spre brună, adăugînd:

— O aleg pe ea.

Bruna începu să rîdă, făcu o piruetă și veni să mă ia de braț. Totul se petrecuse într-o clipă: acum bruna era lîngă mine, iar cinematograful era aproape, pe celălalt trotuar: blonda rămăsese ca trăsnită, cu bereta în mînă. Apoi Remo strigă:

— Nu pricep nimic... L-a vrut pe Giulio și a ieșit Giulio.

Un altul spuse:

— Nu merge!

Răspunsei:

— De ce nu merge?... Am tras la sorți.

Dar Remo își luase bereta înapoi și examina celelalte trei bilete. Apoi scoase un țipăt:

— Nu merge, nu merge... scrie Giulio pe toate biletele.

— Cine ți-a spus?

— Privește!

Era adevărat. Bruna începu să rîdă, impertinentă, și zise:

— Ei, acuma gata... noi mergem la cinema. La revedere!

Remo, hotărît, ne tăie drumul:

— Tu, pînă una alta, dă-ne banii înapoi!

Răspunsei:

— Vi-i dau mîine.

— Ce, mîine?... Acum, imediat!

Bruna interveni, șoptindu-mi:

— Nu te lăsa! Iar eu, încurajat, îl înfruntai pe Remo, zicînd:

— Vi-i dau mîine... și acum hai, luați-o din loc!

Abia scosesem vorbele astea, că el îmi și sări în spate, iar ceilalți doi după el; și iată-ne pe toți patru la pămînt, înlănțuiți, luptîndu-ne și lovindu-ne. Sînt puternic: dar ei erau trei și eu unul singur și, desigur, ar fi sfîrșit prin a mă doborî dacă, din întîmplare, un sergent care-și

făcea rondul prin preajmă, nu s-ar fi apropiat de noi, strigînd cu o voce autoritară :

— Ei, băieți... unde vă treziți ?... vouă vă spun, ei ?

Ne-am ridicat toți patru, gîfîind și plini de praf.

Remo strigă, ca o fiară :

— Dă-ne banii înapoi ! Dar bruna, hotărîtă și promptă, se apropie imediat și spuse :

— Noi doi, el și cu mine, sîntem logodiți și mergeam în oraș după treburile noastre... ăștia trei ne urmăreau și ne plictiseau... domnule sergent, spuneți-le, vă rog, acestor derbedei să plece ! Cine-i cunoaște ? Ce-or fi vrînd ?... Cine sînt ?... Noi vrem să ne plimbăm liniștiți.

Vă spun drept că atîta impertinență nu i-a uimit numai pe ei, ci și pe mine. Sergentul zise, sever :

— Haideți, circulați... sau de nu... Ei, înmărmuriți, începură să dea înapoi, dar nu ne slăbeau din ochi. Cinematograful era aproape, pe trotuarul din față. Luai bruna la braț și traversai strada. Remo îmi strigă :

— Ne socotim noi mîine, dar nici el și nici ceilalți n-aveau curajul să se miște, deoarece sergentul înțepenise lîngă ei. Intrai în cinema și spusei lui Alfredo :

— Două fotolii la parter ; și bruna aruncă banii pe tejghea. Cum intrarăm în sală, îmi șopti :

— Le-am făcut-o !

Am întrebat-o :

— Cum te cheamă ?

Ea îmi răspunse :

— Mă cheamă Assunta[1] !

[1] Nume dat, uneori, Fecioarei Maria, care ar corespunde în romînește cu „Preacurata".

RĂZBUNAREA LUI TARZAN

În vara aceea, în lipsă de altă ocupaţie mai serioasă şi demnă de mine, acceptai să merg pe o bicicletă, în rînd cu alţi cinci, pentru a face reclamă filmelor unui cinematograf nou. Fiecare bicicletă purta cîte o placardă colorată cu o silabă din cîte două sau trei litere, încît noi şase, defilînd încet unul după altul pe străzile oraşului, formam titlul întreg al filmului. Nişte roboţi pe două roate, asta eram, în definitiv. În viaţă sînt destule meserii, dar ca asta mai rar; mai ales că pentru a fi mai vizibili, ne îmbrăcaseră în cîte o cămaşă albastră ca cerul, ca îngeraşii aceia din procesiunile pascale. Dar n-aveam de ales: ca să mănînc, trebuia să fac pînă şi meseria aceea.

Am defilat cu „Iubeşte-mă în noaptea asta", „Arhipelagul în flăcări", „Două inimi în furtună". „Fiica vulcanului", şi cîte altele. Eu mergeam tot timpul pe bicicleta din frunte pentru că aveam părul alb şi cincizeci de ani; şi, fiind cel mai bătrîn, agenţia îmi încredinţase mie responsabilitatea caravanei. În spatele meu venea Poldino, un copilandru blond de vreo şaptesprezece ani, cu o figură ascuţită ca un bot de viezure, cu ochii albaştri, sticloşi; cît priveşte caracterul, violent şi neascultător, aproape un desfrînat.

Ceilalţi patru erau şi ei tot nişte copilandri, între cincisprezece şi douăzeci de ani. Le-aş fi putut fi tată tuturor, şi ei, mai în glumă mai în serios, îmi ziceau „unchiule". Aveau cu toţii mentalitatea lui Poldino: băieţandri de după război, obişnuiţi cu bursa neagră, cu negri americani şi cu femei uşoare. Nu aveam nici o autoritate asupra lor, după cum anunţai de altfel şi agenţia; iar ei nu pierdeau nici o ocazie să comploteze împotriva mea.

Era vară, în iulie, şi ca să te învîrteşti încet-încet pe străzi, sub soarele arzător, era într-adevăr un canon. Drumul pe care-l aveam de parcurs era lung şi fără oprire: plecam de la cinema, din spatele Bisericii Santa Maria Maggiore, străbăteam la pas strada Cavour, piaţa Gării, strada Volturno, strada Piave, strada Salaria, strada Po, strada Veneto, strada Bis-

solați, strada Nazionale, strada Depretis și, în cele din urmă, ajungeam iar la Santa Maria Maggiore. Drumul acesta îl făceam în mai multe rînduri, dimineața și după-amiază, conform convenției pe care o aveam cu agenția. Eram de altfel două echipe: una compusă din bărbați, îmbrăcați, după cum am mai spus, în albastru ca cerul; și una din femei, îmbrăcate și mai caraghios decît noi, cu niște tunici albe, împodobite cu fluturași de argint, și cu pantaloni bufanți, de un galben ca aurul.

Intr-una din diminețile acelea pornirăm, ca de obicei, din fața cinematografului; era un cer posomorît care mă făcu să cred că, în sfîrșit, vremea s-a mai răcorit. Dar îndată ce pornirăm, îmi dădui seama că arșița, tocmai din cauza norilor acelora sumbri, prevestitori de furtună, era și mai apăsătoare. Cu cămașa închisă pînă la gît, transpiram mai rău decît dacă ar fi fost soare; și în atmosfera aceea încărcată, fiecare învîrtitură de pedală îmi dădea senzația că mîinile, picioarele și fața mi se umflă, ca și cum sîngele ar fi fost gata să țîșnească afară din piele. Titlul filmului din ziua aceea era „Răzbunarea lui Tarzan", tehnicolor. Eu aveam RĂZBU; apoi venea Poldino cu NA REA; apoi, la rînd, LUI TAR ZAN. Pe placarde se vedea Tarzan, îmbrăcat în piei de animale ca un sălbatic, luptîndu-se cu o gorilă, iar mai la o parte, îngrozită, o fată frumoasă,

pe jumătate goală și ea. Așa cum ne mișcam, încet-încet, în zăpușeala aceea de cataclism, îmi dădui deodată seama că, în spatele meu se pune la cale o nouă conspirație; agenția la care lucram ne recomandase, în primul rînd, disciplină; și, mai ales, să nu facem gălăgie, să nu vorbim, să nu fumăm. Trebuia, pe scurt, să dăm aproape impresia unor mecanisme la fel cu bicicletele; muți, lenți, apatici, fără expresie. În felul acesta, spuneau ei, publicitatea devenea, într-adevăr, eficace, pentru că oamenii, în loc să se ocupe de noi, se uitau la placarde. Am spus că ceilalți unelteau ceva, și acum am să vă explic. Imediat ce am ajuns în piața Gării, simții pe cei cinci din spate imitîndu-l pe Tarzan, așa cum se aude în film, e adevărat, nu tare, dar destul ca să poată fi auziți de trecători. Eu, fiind însă conducătorul lor, nu mă puteam întoarce spre ei într-un loc ca piața Gării, căci riscam ca toată caravana să sfîrșească sub roțile unui autobus; dar cum intrarăm în strada Volturno, mă întorsei și le spusei cu glas tare:

— Ce înseamnă bătaia asta de joc?

Știți ce mi-a răspuns Poldino? O poezioară plină de măscări. Eu n-am spus nimic și mi-am continuat drumul spre Ministerul de Finanțe.

Trecurăm dincolo de Minister și intrarăm în strada Piave. In piața Fiume, gardianul, din înălțimea cabinei sale vărgate în alb și negru,

opri circulația, așa că ne opriräm și noi. Am profitat de ocazie și m-am întors să văd ce se întîmplă în spatele meu. Mi-am dat imediat seama că era un dezastru: Poldino și ceilalți, fie că aranjaseră totul mai dinainte, fie că se întîlniseră din întîmplare, puseseră mîna pe două fetișcane, dintr-acelea care vînd flori prin restaurante, una blondă și alta brună, cu care chicoteau de parcă nici n-ar fi fost vorba de vreo caravană-reclamă. Apoi cînd gardianul își ridică bastonul, iată că cele două fetișcane sar iute în șa, bruna pe bicicleta lui Poldino, iar blonda pe cea de lîngă Poldino. De data asta mă înfuriai, pentru că eu nu-mi pierdusem încă simțul datoriei, iar ce făceau ei întrecea măsura. Am coborît de pe bicicletă, m-am apropiat de Poldino și i-am spus, fără să ridic vocea:

— Spune-i să coboare... și termină cu prostiile. El însă, încurajat de fata care i se agățase de ghidon, răspunse:

— In definitiv, ce vrei? Cine ești dumneata?

— Hai, jos, spusei și-o apucai pe fată de braț.

— Jos mîinile, strigă ea. Iar Poldino:

— Ia te uită! Bătrînelul pune mîna pe fata mea!

Intre timp s-a întrerupt toată circulația: automobilele claxonau la desperare în spatele nostru, lumea ne înconjurase și comenta faptul; cred că nu e nevoie să adaug că toți erau

contra mea. Mi-am dat seama că nu mai era nimic de făcut, așa că m-am suit din nou pe bicicletă și, cu sufletul otrăvit, o luai pe strada Salaria.

La întretăierea acesteia cu strada Po, am cotit pe bulevardul Italia, dar am observat imediat că mergeam de unul singur, pentru că Poldino și ceilalți se îndreptaseră spre piața Quadrata. M-am oprit, dezorientat, strigînd:

— Unde vă duceți? Poldino se opri și el, și-mi răspunse:

— Ne ducem la Tibru să facem o baie!

— Ce, sînteți nebuni?

Iar el, cu dispreț:

— Nebun ești tu, cu părul alb și cu haina aceea albastră, ca o paiață!

Fetele mureau de rîs, iar mie-mi fu rușine; și cu toate că-mi venea să-l strîng de gît de furie, m-am stăpînit iarăși.

Pornirăm pe strada Po, străbăturăm tot bulevardul Liegi, piața Ungaria și tot bulevardul Parioli. Acum, Poldino era cel care conducea caravana, iar eu ajunsesem ultimul, de data asta pentru că ei se grăbeau, iar eu răsuflam din greu. Așa că, titlul filmului devenise cam așa: RASTAR ZAN BUNAREA ceea ce nu mai însemna chiar nimic; iar trecătorii se opreau pe trotuar încremeniți, clătinau din cap și se uitau nedumeriți la cei cinci băiețandri îmbrăcați în albastru ca cerul, care goneau în neștire,

cu cele două neisprăvite pe ghidon, urmaţi de un bătrînel îmbrăcat şi el în albastru. Băieţii, de altfel, urlau ca Tarzan, ca şi cum ar fi fost în junglă şi nu sub platanii de pe străzile Romei. Din piaţa Santiago del Cile începea coborîşul, aşa că mă depăşiră într-atît încît la Acquacetosa mă trezii singur. Mă învîrtii de cîteva ori pe stradă, mă întorsei apoi îndărăt şi, în sfîrşit, mi se păru că-i zăresc în depărtare, pe o străduţă de-a lungul rîului. Înfuriat la culme, plin de sudoare, mă repezii într-acolo.

Aleseseră un loc unde malul Tibrului se lărgeşte într-un soi de platformă naturală, nisipoasă şi plină de tufe. Iar Tibrul se îndoaie ca un şarpe; pe partea cealaltă se vedea unul din năvoadele acelea ce se mişcă uşor, în sus şi în jos, din cauza curentului apei. Cînd am ajuns, bicicletele şi placardele erau trîntite la pămînt, iar ei începuseră să se dezbrace. Cele două fete, cel puţin, se ascunseseră în tufiş; ei nici măcar atît. Sării de pe bicicletă şi, furios, mă năpustii spre Poldino care-şi scotea tocmai pantalonii şi începui să strig:

— Nemernicule, aşa-ţi faci tu datoria?

Iar el, arogant:

— Ce vrei? Pot să ştiu şi eu ce vrei?

Şi la fiecare „ce vrei?", mă izbea în piept, tocmai sub gît; c-o singură mînă; pentru că cu cealaltă îşi potrivea chiloţii. Eu, poate din

cauza oboselii, poate şi din cauza vîrstei, simţeam că mă clatin pe picioare; la a patra lovitură căzui.

Şi imediat, ca la un semnal, a şi început orgia. Fetele ieşiră din tufiş ţinîndu-se de mînă, în cămăşuţe albe de bumbac şi, ca să spun drept, nu tocmai atrăgătoare, pentru că erau scurte şi bondoace, cu bustul mic şi coapsele mari, ca cerşetoarele şi vagabonzii, care mănîncă puţin şi merg mult; iar ceilalţi cinci le întîmpinară ca la dans, ţinîndu-şi chiloţii cu mîna. Ţopăiră un timp printre tufe, apoi începură să se joace de-a prinselea. Poldino ţipa:

— Sînt Tarzan... te prind şi te iau cu mine; şi, urlînd mai rău ca Tarzan, o lua la goană după fata cea brună, încît îţi făcea milă să-l vezi, pe jumătate cît ea, alb, slab şi uscat. În cele din urmă, după fel de fel de salturi şi sărituri, se aruncară cu toţii în apă, unul după altul.

Pe mal nu mai rămăsesem decît eu, să păzesc cămăşile acelea albastre şi zdrenţele fetelor, eu, îmbrăcat în albastru şi cu părul alb, ca o paiaţă, cu figura mea de şomer iremediabil şi cu ţigara naţională pe jumătate fumată între buzele care-mi tremurau.

Umilit, într-o stare de plîns; şi dacă pe de o parte îi uram fiindcă se purtaseră cu mine în felul acela, pe de altă parte mă uram singur

pentru că nu mă putusem elibera de simțul datoriei. Și chiar atunci cînd nu mai era nimic de făcut și mă uitam la ei cum înoată, fericiți, în mijlocul Tibrului, nu puteam să nu mă întreb cu grijă: „Ce vor spune cei de la agenție?“; și eram furios din pricina grijii pe care o încercam, deși nu puteam face nimic împotriva ei. Aș fi vrut să fiu de seama lor, să mă arunc în apă și eu, să urlu ca Tarzan și să glumesc cu cele două fete. Dar n-aveam ce face, eram bătrîn și mai aveam și simțul datoriei.

Cu desăvîrșire fericiți, se zbenguiră cu toții în apă și nu ieșiră pînă cînd cerul nu se acoperi de nori negri și pînă nu începură să cadă primele picături de ploaie în apele galbene ale Tibrului. Poldino începu să strige atunci că ploaia era binevenită; așa că, dacă le-aș fi făcut vreo observație mai înainte, ar fi putut spune că îi obligam să iasă din apă în toiul jocului. Una din fete, imediat ce se îmbrăcă, se apropie de mine și-mi ceru o țigară. I-am dat și atunci îmi ceru și blonda una, apoi și ceilalți cinci, așa că am rămas și fără țigări, dar în schimb ne-am împăcat.

Între timp norii, după cele cîteva picături, se retrăseseră dincolo de Tibru, spre cîmpie. Ne înșiruirăm din nou, respectînd titlul filmului, și ne îndreptarăm de-a lungul țărmului

spre Acquacetosa. Acolo fetele luară autobusul, iar noi pornirăm spre strada Parioli. Puțin mai tîrziu, în pas de înmormîntare, defilam printre limuzinele de lux și barurile de pe strada Veneto.

ROMULUS ȘI REMUS

Nevoia de a-ți astîmpăra foamea nu poate sta alături de celelalte nevoi. Încercați să spuneți cu glas tare: „Mi-ar trebui o pereche de pantofi... mi-ar trebui un pieptene... mi-ar trebui o batistă..."; opriți-vă un moment pentru a respira, și apoi spuneți: „Mi-e foame", și veți simți îndată diferența.

Vă puteți gîndi la orice lucru, căuta, alege, sau chiar renunța la el, dar de îndată ce va mărturisiți că vă e foame, nu mai aveți timp de pierdut. Trebuie să vă faceți rost de mîncare, fiindcă altfel muriți de foame.

În ziua de cinci octombrie, anul acesta, pe la amiază, m-am așezat pe marginea fîntînii din piața Collona și mi-am spus: „Mi-e foame!" Cînd ridicai privirea din pămînt, după ce făcusem această reflecție, ochii îmi căzură pe acel du-te-vino de pe Corso și văzui totul tulbure și amețitor: nu mîncasem de mai bine de o zi și e știut că ceea ce ți se întîmplă mai întîi cînd ți-e foame e că vezi toate lucrurile înfometate, adică slăbite și clătinîndu-se ca și cum lor, și nu ție, le-ar fi foame. M-am gîndit atunci că trebuie să găsesc numaidecît ceva de mîncare, căci dacă mai zăboveam puțin, n-aș mai fi avut nici puterea de a gîndi, și începui atunci să cuget la metoda cea mai rapidă. Totuși, cînd te grăbești nu poți judeca limpede. Ideile care-mi veneau în minte nu erau idei, ci vise: „Sar într-un tramvai... buzunăresc pe vreunul... și fug"; sau: „Intru într-un magazin, alerg la casă, fur banii... și fug". Mă cuprinse aproape panica și-mi spusei: „La urma urmei, n-au decît să mă aresteze pentru ultragiu adus forței publice... un blid de mîncare mi-or da cu siguranță la chestură". În momentul acela un băiat de lîngă mine chemă pe un altul: „Romulus!". La strigătul acesta, îmi veni în minte un alt Romulus, cu care făcusem armata. Avusesem atunci fantezia să-i înșir o serie de minciuni: între altele că eram de la țară, om înstărit, deși în realitate nu eram de la țară ci mă născusem la periferia Romei, la Prima Porta. Acum însă, minciuna aceea îmi putea fi de folos. Romulus deschisese un birt pe lîngă Pantheon. M-aș fi dus acolo și mi-aș

fi potolit foamea care mă chinuia atîta. Apoi, la socoteală, i-aş fi pomenit de armata făcută împreună, de atîtea alte amintiri... Pe scurt, Romulus nu m-ar fi dat pe mîna poliţiei.

In primul rînd m-am dus în faţa vitrinei unui magazin şi m-am privit într-o oglindă. Din întîmplare mă răsesem în dimineaţa aceea cu maşina de ras şi săpunul proprietarului, un uşier de la tribunal care-mi închiriase o cameră sub scară. Cămaşa, fără a fi propriu-zis curată, mai mergea ; n-o purtasem decît patru zile. Hainele, de un gri închis, erau ca noi ; mi le dăruise o doamnă mărinimoasă, al cărei soţ îmi fusese comandant în timpul războiului. Cravata însă mi-era cam destrămată, o cravată roşie pe care o aveam de vreo zece ani. Imi ridicai gulerul şi-mi refăcui nodul aşa încît o parte devenise acum foarte lungă iar cealaltă exagerat de scurtă. Ascunsei partea scurtă sub cea lungă, şi-mi încheiai haina peste piept. Cînd mă întorsei de la oglindă, probabil din cauza efortului de concentrare cu care mă privisem, simţii că-mi vine ameţeală şi mă năpustii direct asupra unui poliţist care se oprise pe marginea trotuarului.

— Uite-te pe unde umbli, spuse. Ce, eşti beat ?

„Da, sînt beat de foame“, aş fi avut chef să-i răspund.

Şi, cu pas nesigur, mă îndreptai spre Pantheon.

Cunoşteam adresa, dar o dată ajuns, nu-mi venea să-mi cred ochilor. Văzui o portiţă la capătul unei fundături, la doi paşi de patru-cinci lăzi pline de gunoi. Pe firma de culoarea sîngelui de bou era scris : „Ospătărie, bucătărie de casă“ ; în vitrină, şi ea vopsită cu roşu, nu se vedea decît un măr, şi nimic mai mult. Cînd spun un măr, nu glumesc. Incepusem să-mi dau seama de situaţie, dar era prea tîrziu, aşa că intrai. O dată în ospătărie am înţeles tot, dar pentru un moment, de turburare, simţii că-mi e şi mai foame ! Mi-am luat inima-n dinţi şi m-am aşezat la una din cele patru-cinci mese din odăiţa aceea pustie şi întunecoasă.

O otreapă murdară, în spatele tejghelei, ascundea uşa care dădea în bucătărie. Lovii cu pumnul în masă : „Chelner !“, se făcu imediat mişcare în bucătărie, perdeaua fu dată la o parte, apăru şi dispăru o faţă în care îl recunoscui pe prietenul Romulus. Aşteptai un moment şi apoi bătui din nou. De data asta se repezi înăuntru, încheindu-şi în grabă nasturii de la un veston alb, pătat tot şi şifonat, veni spre mine cu un „comandaţi“ grăbit, plin de speranţă, care-mi strînse inima. Dar intrasem în horă şi acum trebuia să joc. Spusei :

— Aș vrea să mănînc. El începu să scuture praful de pe masă cu o cîrpă, apoi se opri și, privindu-mă, spuse:

— Dar tu ești Remus...

— Ah, mă recunoști? făcui eu, surîzînd.

— Cum să nu te recunosc... n-am făcut noi armata împreună? Nu ni se spunea Romulus, Remus și Lupoaica, din cauza fetei căreia îi făceam amîndoi curte? In fine, toate amintirile. Se vedea clar că dădea la iveală amintirile nu pentru că ținea la mine, ci pentru că eram un client. Ba chiar, avînd în vedere că în ospătărie nu mai era nimeni, eram „clientul". Clienți cred că avea puțini, iar amintirile îi puteau servi ca să-mi facă o bună primire.

În fine, mă bătu pe umeri: „Eh, bătrîne Remus"; se întoarse apoi către bucătărie și chemă:

— Loreta! Perdeaua se dădu la o parte și apăru o femeiușcă corpolentă, cu șorț, cu o față nemulțumită și neîncrezătoare. Arătîndu-mă, îi spuse: Acesta e Remus, cel de care ți-am vorbit atîta! Ea îmi surîse în treacăt și schiță un salut; în spatele ei erau copiii, un băiat și o fetiță. Romulus continuă:

— Bravo, bravo... bravo. Repeta „bravo" ca un papagal: era clar că aștepta să-i comand meniul. Spusei:

— Romulus, sînt în trecere prin Roma... sînt comis-voiajor... și cum trebuia să iau masa într-un loc, m-am gîndit: „De ce nu m-aș duce să mănînc la prietenul meu Romulus?"

— Bravo, zise el: Atunci să facem cum e mai bine: spaghete?

— Se înțelege.

— Spaghete cu unt și parmezan... se fac mai repede și sînt mai ușoare... după asta ce mai facem? Un biftec bun? Două tranșe de vițel? O pulpă frumoasă? Sau un escalop cu unt?

Toate astea erau lucruri simple, pe care le-aș fi putut prepara și singur, pe o mașină de spirt. Spusei, din cruzime:

— Carne de miel... nu ai carne de miel?

— Ce rău îmi pare... îl preparăm numai pentru seară!

— Nu-i nimic... atunci un fileu cu ouă deasupra... *à la Bismark!*

— *À la Bismark*, sigur... cu cartofi?

— Cu salată.

— Da, cu salată... și un litru sec, nu?

— Sec.

Repetînd: „sec", plecă spre bucătărie și mă lăsă singur la masă. Capul continua să-mi vîjîie de slăbiciune, îmi dădeam seama că fac o faptă josnică; totuși, mai-mai că-mi făcea plăcere s-o săvîrșesc. Foamea te face crud: poate că Romulus era și mai înfometat decît mine și eu, ca să fiu sincer, aproape că mă bucuram de asta; între timp, la bucătărie, toată familia flecărea: îl auzeam pe el cum vorbea încet,

grăbit, temîndu-se parcă; şi pe soţia lui care-i răspundea nemulţumită. În cele din urmă perdeaua se mişcă din nou şi cei doi copii ţîşniră afară, îndreptîndu-se în viteză către uşă. Înţelesei că Romulus nu avea, poate, în ospătărie nici măcar pîine. În momentul cînd se dădu la o parte perdeaua, întrevăzui şi pe soţia lui stînd dreaptă în faţa maşinii de gătit şi aţiţînd focul aproape stins. El ieşi apoi din bucătărie şi veni de se aşeză lîngă mine la masă.

Venea să-mi ţină de urît, ca să mai cîştige timp pînă s-or întoarce copiii cu tîrguielile. Tot din cruzime, îl întrebai:

— Ţi-ai aranjat o cîrciumioară destul de reuşită... ei, cum merge?

El răspunse, lăsînd capul în jos:

— Bine, merge bine... se înţelege... e criză... de altfel azi e luni... dar de obicei nici n-ai loc să treci de atîta lume.

— Te-ai aranjat foarte bine.

Se uită atent la mine, înainte de a-mi răspunde. Avea o faţă grasă, rotundă, faţă specifică de cîrciumar; dar palidă, deznădăjduită, cu barba nerasă. Îmi spuse:

— Şi tu te-ai aranjat de altfel!

I-am răspuns într-o doară:

— Nu mă pot plînge... o scot destul de bine la capăt cu cele o sută-o sută cincizeci de mii de lire pe lună... muncesc însă din greu.

— Dar nu atîta ca noi!

— Ei lasă... voi cîrciumarii staţi pe roze: de orice se poate lipsi omul, dar de mîncat tot trebuie să mănînce... pun rămăşag că ai şi bani puşi deoparte.

De data asta tăcu, şi nu făcu decît să zîmbească: un zîmbet cu adevărat sfîşietor, care-mi făcu milă. În cele din urmă spuse, ca pentru sine:

— Dragul meu Remus... ţi-aduci aminte cînd eram împreună la Gaeta. Recurgea la amintiri pentru că îi era ruşine să mintă şi pentru că, poate aceea fusese epoca cea mai fericită din viaţa lui. De data asta mă înduioşă şi mai mult, şi îi făcui pe plac spunîndu-i că-mi aminteam totul. Se însufleţi numaidecît şi începu să vorbească, dîndu-mi din cînd în cînd cîte o lovitură peste umăr, rîzînd chiar. Reapăru băieţelul, în vîrful picioarelor, ţinînd cu amîndouă mîinile un litru de vin plin ochi. Romulus îmi turnă să beau şi cum îl invitai, îşi turnă şi lui. Cu vinul deveni mai vorbăreţ, se vedea că şi el e nemîncat. Vorbind aşa, de una şi de alta, şi bînd, trecură douăzeci de minute: apoi, ca prin vis, văzui intrînd şi copila. Sărmana: ţinea la piept, cu braţele ei plăpînde, un pachet în care era, cîte puţin, din toate: pachetul galben cu biftecul, cornetul din hîrtie de jurnal cu ouăle, fileul înfăşurat în nişte hîrtie maro, untul şi brînza învelite într-o hîrtie unsă, mănunchiul verde de salată şi, mi se pare, chiar

pînă și sticluța cu untdelemn. Se duse drept la bucătărie, serioasă și mulțumită ; iar Romulus, în timp ce trecea fetița, se sculă de pe scaun, silindu-se s-o ascundă. Își mai turnă după aceea puțin vin și reîncepu cu amintirile. Între timp auzeam, dinspre bucătărie, pe mamă spunînd nu știu ce fetei, și pe fată răspunzînd în chip de scuză, încetișor : „N-a vrut să-mi dea mai puțin". Pe scurt : mizerie, mizerie completă, absolută, aproape mai rea decît a mea.

Dar mi-era foame și, cînd copila îmi aduse farfuria cu spaghete, mă năpustii asupra lor fără nici o remușcare ; ba chiar, ideea că-mi bat joc de niște oameni tot atît de săraci ca mine, îmi mări pofta de mîncare. Romulus se uita cum mîncam și mă invidia aproape ; așa că nu putui să nu mă gîndesc că și el își permitea destul de rar spaghetele acelea.

— Vrei să le guști ? îi propusei. Dădu din cap în semn de refuz, dar eu luai o furculiță plină și i-o băgai în gură. Spuse :

— Sînt bune, n-am ce spune, ca și cînd ar fi vorbit cu sine.

După spaghete, copila îmi aduse fileul cu ou deasupra și salata, iar Romulus, probabil rușinîndu-se să mai stea lîngă mine și să-mi numere îmbucăturile, se întoarse în bucătărie. Mîncai singur, și în timp ce mîncam, îmi dădui seama că eram aproape beat de mîncare. Ce bine e să mănînci cînd ți-e foame ! Aruncam o

bucată de pîine în gură, dădeam pe gît o dușcă de vin, mestecam și înghițeam. De ani de zile nu mai mîncasem cu atîta poftă.

Copila îmi aduse fructele și eu cerui și o bucată de parmezan, s-o mănînc la pere. După ce terminai masa, mă lăsai pe spătarul scaunului, c-o scobitoare în gură, în timp ce familia, care ieșise din bucătărie, rămase în picioare în fața mea, privindu-mă ca pe un obiect prețios. Romulus, poate pentru că băuse, era acum vesel și povestea nu știu ce aventură cu femei, de pe cînd eram în armată. Soția, în schimb, cu fața unsă și murdară de o dîră de funingine, era de-a dreptul tristă. Mă uitai la copii ; erau palizi, nehrăniți, cu ochii mai mari decît capul. Mi se făcu deodată milă și mă apucă remușcarea. Mai ales că soția lui îmi spuse :

— Ei, clienți ca dumneata ne-ar trebui măcar patru sau cinci la fiecare prînz... atunci am putea respira și noi.

Întrebai, făcînd pe naivul :

— De ce nu vin clienți ?

— Vine cîte unul, zise ea ; mai ales seara... dar lume amărîtă : vin cu mîncarea de-acasă, comandă doar vinul, o nimica toată, un sfert... dimineața, nici nu aprind măcar focul, tot nu vine nimeni.

Nu știu de ce, vorbele astea îl enervară pe Romulus, care spuse :

— Hai, termină o dată cu văicăreala asta... îmi porți numai ghinion.

Soția răspunse imediat:

— Ba tu ne porți nouă ghinion... tu ești piază rea... cine-i piaza rea dintre noi doi, eu care muncesc toată ziua și mă chinuiesc sau tu care nu faci nimic și-ți pierzi vremea amintindu-ți de cînd erai în armată?

Își spuneau toate acestea în timp ce eu, pe jumătate prostit de atîta mîncare și băutură, mă gîndeam cum aș putea-o lua din loc, fără să plătesc nimic. Romulus avu o izbucnire providențială: ridică mîna și-și pălmui soția. Da' nu se lăsă nici ea: fugi în bucătărie, ieși cu un cuțit lung și subțire, din cele cu care se taie șunca, și începu să țipe:

— Te omor! și se năpusti asupra lui cu cuțitul ridicat. El, înspăimîntat, fugea prin birt răsturnînd mesele și scaunele. Copila începu să plîngă; băiatul fugi și el în bucătărie și acum învîrtea o vergea, nu știu dacă pentru a-și apăra mama sau tatăl. Înțelesei că acum sau niciodată era momentul. Mă ridicai, spunînd:

— Calmați-vă, ce Dumnezeu... calmați-vă. calmați-vă; și repetînd: „calmați-vă, calmați-vă", mă trezii afară din ospătărie, în străduță. Grăbii pasul și mă îndepărtai: în piața Pantheonului îmi reluai pasul normal și mă îndreptai spre Corso.

MUTRĂ DE CÎRNĂȚAR

În iarna aceea, mergea totul strună; făcusem o afacere cu fiare vechi, și cîștigasem; apoi a doua afacere, cu materiale de construcție, și cîștigasem din nou; apoi a treia afacere, cu medicamente americane, și cîștigasem iarăși. Îmi cumpărasem două costume de haine, unul albastru în dungi, și altul de flanelă gri, două perechi de pantofi, negri și galbeni, un pardesiu fantezi, o duzină de cămăși de mătase cu monogramă și ciorapi asortați. Mamei îi făcui cadou un taior de mătase neagră și un serviciu de porțelan chinezesc, de șase persoane, o ocazie; avea un desen foarte frumos, cu flori și dragoni. Fratelui meu nu-i dădui nimic, deoarece spunea că nu vrea nimic de la mine; nu avea slujbă și mă invidia

din pricina cîştigurilor mele. Soră-mi îi cumpărai o umbrelă dintre-acelea mititele, de oţel, care se pliază şi devin apoi un fel de evantaie. Îmi cumpărai apoi şi o maşină, tip sport, roşie; aceasta fu achiziţia care îmi dădu cea mai mare satisfacţie, pentru că doream încă de mic să am maşină. In concluzie, nimic nu-mi mai lipsea, bani aveam cît doream, fumam ţigări americane, mergeam la cinematograf în fiecare zi. Totuşi mă plictiseam, îmi dădeam seama că-mi lipseşte ceva, şi înţelesei curînd că-mi lipseşte o fată. Nu sînt urît, deşi sînt cam scurt; blond, cu faţa albă şi trandafirie, ochii albaştri. Cînd eram copil, mama spunea că sînt aidoma pruncului Isus. Dar o dată cu vîrsta m-am mai schimbat, căci acum am nasul cu nările dilatate şi gura puţin strîmbă; aşa că prietenii începură să-mi zică, nu ştiu de ce, „cîrnăţarul". Oricum, nu sînt urît, după cum am spus; umblînd însă mereu după afaceri, cu fetele nu-mi pierdusem, pînă atunci, decît puţin timp; şi se ştie că pentru femei îţi trebuie şi timp şi bani. Acum bani aveam, şi timp de asemenea. Aşa că m-am hotărît să-mi găsesc o fată.

Începui s-o caut. Către amiază ieşeam cu maşina şi cutreieram cartierele din centru. Treceam şi iar treceam, cînd în sus cînd în jos, pe strada Veneto, apoi străbăteam în lung parcul din jurul vilei Borghese, strada Pinciano, Muro Torto. Căci eram îndreptăţit să cred că acelea sînt locurile cele mai nimerite pentru a acosta femeile; în primul rînd pentru că acolo vin toate fetele frumoase din Roma ca să se facă văzute şi să se fuduleascâ în hainele lor noi, în al doilea rînd pentru că străzile sînt largi, puţin umblate şi aici o maşină poate urmări o femeie, iar femeia poate primi să se urce în maşină fără să bată la ochi. Urmăream deci, cînd o fată cînd alta, mergînd cu maşina încet şi, la momentul oportun, deschideam portiera şi întrebam, aplecîndu-mă în afară:

— Domnişoara permite s-o acompaniez? sau ceva asemănător.

Şi ce credeţi? N-a acceptat niciodată nici una. Unele treceau mai departe de parcă nu m-ar fi văzut şi nici nu m-ar fi auzit; altele răspundeau, plictisite:

— Nu, mulţumesc, prefer să mă plimb pe jos.

Altele, şi mai nepoliticoase:

— Mă laşi în pace, sau chem un sergent?

Intr-o zi, una îmi spuse:

— Papagal de stradă! ceea ce ar fi tocmai omul care plictiseşte femeile pe stradă.

Alta mă apostrofă chiar de-a dreptul:

— Tu, cu mutra asta de cîrnăţar... Lucru care mă uimi, căci de unde putea şti ea că prietenii mei îmi spun întocmai? Aşa că, întors acasă, mă privii în oglindă întrebîndu-mă cum arată o „mutră de cîrnăţar"; apoi vorbii şi cu mama

fără a-i spune însă că de mine e vorba, și ea îmi răspunse:

— Ei, cîrnățar... astea sînt denumiri vechi... din alte timpuri... iarna vindeau carne de porc, iar vara pălării sau alte lucruri de paie... azi se numesc băcani.

Între timp veni și toamna, ba eram chiar la sfîrșitul lui noiembrie. Acum ploua, acum ieșea soarele: eu mă împăcasem cu ideea că vremea bună era pe sfîrșite, iar de fete nu mai putea fi vorba pînă la primăvară, pentru că iarna, pe frig și pe ploaie, femeile stau închise în casă. Mă încăpățînam totuși, pentru că țineam, cu orice preț, să nu-mi petrec iarna tot singur. Într-o dimineață, după ce-am explorat, ca de obicei, strada Veneto nu știu de cîte ori, tocmai cînd mă hotărîsem să mă întorc în Prati, unde locuiesc, prin parcul vilei Borghese și Piazza del Popolo, mi se păru că văd, pe aleea care duce în piața Flaminio, exact ceea ce căutam. Mergea singură, înfășurată într-un impermeabil transparent, ca celofanul, și așa, de la distanță, mi se păru grațioasă. Dar cum m-am oprit și am deschis portiera, spunîndu-i:

— Domnișoara nu dorește s-o acompaniez? iar ea se întoarse să mă privească, începui să mă căiesc aproape c-am acostat-o. Nu că ar fi fost urîtă, dimpotrivă, dar avea o figură îndrăzneață, de femeie șmecheră, care nu-mi prevestea nimic bun. Avea o pădure de păr negru și creț, ochii rotunzi, sticloși, nasul cîrn, ca de negresă, buzele groase și bărbie aproape de loc. Spuse imediat:

— Unde să mă acompaniați? Avea o voce răgușită și plină de încredere, cu un accent roman, tipic din Ponte.

— Unde doriți dumneavoastră, răspunsei intimidat.

Atunci ea, tărăgănîndu-și vocea, zise tînguitor:

— Am întîrziat și locuiesc foarte departe, așa că mama tot nu mă mai așteaptă... de ce n-am merge undeva, să luăm masa?

Între timp mă dezmeticii și avînd impresia c-ar putea să-mi placă, îi făcui semn să urce. Nu se lăsă rugată.

— De fapt, n-ar fi trebuit să primesc, spuse ea așezîndu-se în mașină, dar dumneavoastră păreți o persoană distinsă... să nu cumva să vă închipuiți că aș fi primit și invitația altcuiva.

În timp ce porneam motorul, îi spusei:

— Mă cheamă Attilio Pompei și sînt o persoană serioasă... am oprit mașina pentru că mă simțeam singur și căutam pe cineva să-mi țină de urît... vedeți; am bani, mașină, nimic nu-mi lipsește... chiar nimic, afară de compania unei persoane ca dumneavoastră...

Spusei toate astea pentru că voiam să înțeleagă cine eram și care erau intențiile mele. Dar ea mi-o tăie scurt:

— Atunci, unde ar fi mai bine să mergem?

Aruncai, la întîmplare, numele unui restaurant, dar o văzui strîmbînd din gură.

— De ce n-am ieși afară din oraș? Bunăoară la Fiumicino?

— Afară din oraș? Pe o vreme ca asta?

— E atît de frumos... și apoi mai e și marea... vom mînca pește.

M-am gîndit atunci că o plimbare mai lungă ne-ar fi ușurat apropierea: poate că de aceea o și propusese; i-am răspuns:

— Haidem la Fiumicino!

Ajunsesem între timp în piața Cavour. Ea mă rugă să opresc în fața unui bar, spunîndu-mi că trebuie să telefoneze acasă ca să-și anunțe mama că nu vine la masă. Se întoarse, după aceea, și-mi povesti, rîzînd:

— Biata mamă... m-a întrebat cu cine sînt... i-am răspuns: cu Attilio... acuma stă și se gîndește cine poate fi Attilio.

Și, foarte veselă, se instală în mașină, aruncîndu-și impermeabilul; și pornirăm.

Ieșirăm din Roma pe șoseaua Magliana, netedă ca oglinda, pe un soare luminos, care-ți scotea ochii. Dar la al doilea kilometru cerul se făcu negru și începu să plouă cu găleata. In timp ce ștergătorul de geam urca și cobora pe parbrizul inundat, începui, ca să mai înșelăm timpul, să-i vorbesc de mine și de aspirațiile mele. Și rămăsei mulțumit, văzînd că mă înțelege. Imi spuse:

— Un om nu poate trăi singur ca un cîine... are nevoie de tovărășie, de afecțiune, de dragoste.

— Intocmai!

Și continuă:

— Un om, dacă n-are o femeie căreia să i se dedice, pierde dragostea de muncă... la ce i-ar mai folosi să muncească?

— Sigur!

— O femeie, reluă ea, aduce în viața unui om gingășie, afecțiune, sentimente pe care prietenii nu i le pot oferi.

— Cui îi spui dumneata?

— Bărbații, fără femei, nu sînt oameni deplini.

— Intocmai așa gîndesc și eu.

— Ca să nu mai spun că în momentele grele, de depresiune, numai femeia poate consola bărbatul, redîndu-i curajul pierdut.

— Vorbe sfinte!

— Un bărbat ca dumneata, încheie ea, știi de ce ar avea nevoie? De o fată bună și afectuoasă care să se gîndească mai mult la dumneata decît la ea... o fată care să te înțeleagă, să fie capabilă să se și sacrifice chiar.

Pe scurt, gîndea așa de just, pricepea atît de bine totul, era așa de isteață, că începui să mă simt pe deplin mulțumit; era întocmai ceea ce căutam.

Am întrebat-o:

— Dar dumneata cum te numești?

— Gina!

I-am răspuns:

— Gina, simt că sîntem făcuți unul pentru altul; și, ținînd volanul cu o mînă, căutai cu cealaltă, pe scaun, mîna ei.

Dar ea:

— Condu acum... lasă că mi-o strîngi tu la Fiumicino; și-și retrase mîna. Îmi făcu totuși plăcerea acel *tu* chiar dacă-l spusese cu jumătate de gură și mai mult din întîmplare.

Între timp reapăruse soarele, orbitor printre norii negri și împrăștiați. Trecînd de stația Magliana, o luarăm de-a lungul cîmpului, verde și îmbibat de apă, cu livezi ce străluceau ca bălțile, de-atîta apă cîtă căzuse. Șoseaua era pustie, afară de un *topolino* de culoarea cafelei cu lapte, cu doi bărbați înăuntru care, cînd ne întrecea, cînd rămînea în urmă, de parcă n-ar fi vrut să ne piardă din ochi. Spusei:

— Ce-or fi vrînd animalele acelea? Și accelerai cu toată forța, lăsînd mașinuța în urmă. Ea observă, rîzînd:

— Sînt doi bărbați fără femei... se distrează cum pot, sărăcuții!

Privii înapoi, dar nici urmă de *topolino,* așa că încetinii din nou.

După livezile acelea înecate, șoseaua intră într-o pădurice. Ploaia și vîntul aruncaseră pe asfaltul negru o mulțime de frunze galbene, roșii și castanii; pădurea era și ea galbenă, roșie

și castanie; soarele strălucea și frunzele pădurii păreau de aur. Ea strigă dintr-o dată:

— Oh! Ce frumusețe! Oprește!

Oprii, și ea îmi spuse:

— Știi ce facem acum? Tu cobori, te duci în pădure și-mi culegi un buchet frumos de ciclame.

— Ciclame?

— Desigur... ia uită-te ce multe sînt!

Am privit și, într-adevăr, pe sub copaci, văzui o mulțime de ciclame roșii, răspîndite printre galbenul frunzelor și verdele mușchiului. Ea îmi spuse, alintîndu-se:

— Nu vrei să culegi un buchețel de flori pentru Gina ta? și mă mîngîie pe obraz, pregătindu-și gura ca pentru un sărut. Credeam că sosise momentul și vrui s-o îmbrățișez; dar ea mă respinse, spunîndu-mi:

— Nu aici, nu! La Fiumicino. Coboară pînă atunci și culege-mi un buchețel, da' frumos de tot!

N-am mai spus nimic, am coborît, lăsînd portiera deschisă. Ea îmi strigă din mașină:

— Du-te mai departe... acolo sînt mai frumoase! Iar eu, înaintînd cu greu printre mărăcinii care mi se agățau de pantaloni, mă afundai în pădure să culeg ciclame. Pădurea era înmuiată de ploaie; plutea în aer un miros plăcut de pămînt umed, de ferigi, de lemn putred; la fiecare pas, din ramurile pe care le atingeam cu capul, se scuturau peste mine picături mari de

apă, așa că, în scurt timp, toată fața mi-era udă. Ciclamele erau într-adevăr frumoase și culegîndu-le mă gîndeam cît eram de fericit că aveam, în fine, o fată ; și-mi făcea mare plăcere să culeg ciclame pentru ea și căutam să le iau pe cele mai mari, cu tija cît mai lungă și roșul cel mai aprins. O auzii strigîndu-mi :

— Mergi mai departe... cu cît mai departe cu atît mai bine !

Mă ridicai din mijlocul tufișurilor ca să-i arăt buchetul pe care i-l culesesem. Dar atunci, dincolo de tufișuri, zării între două trunchiuri mașina cea mică, de culoarea cafelei cu lapte, oprită lîngă marginea drumului, și un bărbat în impermeabil care cobora și sărea în grabă în mașina mea. Strigai :

— Oprește ! Oprește !

Pornii în goană, dar făcui un pas greșit, căzui jos, cu fața pe mușchiul umed, într-un potop de picături de ploaie.

Despre întoarcere e mai bine să nu mai pomenesc. Mersei pe jos cinci kilometri ; eram atît de buimăcit că, numai la barieră, la Fiumicino, mi-am dat seama că mai strîngeam încă în mînă buchetul de ciclame. Nici nu-mi vine să spun cum am dat de urma vrăjitoarei aceleia, după o săptămînă, în momentul în care ieșea dintr-un magazin din centru, și cum am chemat s-o aresteze. Dar singurul lucru care mă roade (mașina fiind găsită două zile după aceea, dar fără ciucuri, pe un drum de țară), este că, de îndată ce strigai :

— Hoațo ! Te-am prins, în fine ! Hoațo ! Se prefăcu a nu mă cunoaște, ba chiar, obraznică, îmi spuse :

— Cine să te cunoască ? Cine a mai văzut vreodată mutra asta de cîrnățar ?

Ați priceput ? Pînă și ea îmi spunea „mutră de cîrnățar", la fel ca prietenii mei, la fel ca fata aceea de pe strada Pinciana. Din cauza asta, de atunci, am lăsat să-mi crească niște mustăți zbîrlite, blonde, lungi. Dar cu toate mustățile mele, tot nu mi-am găsit o fată.

CONCURENȚA

Concurența, se spune, e sufletul comerțului. Cel puțin așa mă asigura, cînd eram copil, bunicul, care, sărmanul, dăduse faliment de două ori din cauza concurenței ; avea o prăvălioară de sticlărie și olărie. El explica legea concurenței în felul următor : „E o lege de fier, de care nu poate scăpa nimeni... Să presupunem că eu deschid sus, tocmai pe strada Anima, o olărie, adică prăvălie cu farfurii, străchini, cești, pahare... iar puțin mai jos, pe aceeași stradă, altul deschide o prăvălie la fel... el îmi face deci concurență ; vinde adică aceeași marfă la un preț mai scăzut decît al meu... clientela trece la el și eu dau faliment... asta e legea concurenței !"

— Dar, bunicule, spuneam eu, dacă tu dai faliment, noi ceilalți murim de foame.

— Se înțelege, răspundea el triumfător ; voi muriți de foame, dar cumpărătorul e în cîștig.

— Și ce-mi pasă mie de cumpărător ?

— Și cui spui tu asta... tocmai mie... Dacă ar depinde de mine aș vrea să-l văd decapitat, dar tocmai asta-i frumusețea legii concurenței : te constrînge să-i faci cumpărătorului pe plac chiar dacă nu vrei.

Eu încheiam :

— O fi, dar dacă cineva și-ar pune în cap să mă silească să dau faliment, m-aș zgîi la el uite-așa !

— Pentru că ești repezit și violent, răspundea bunicul. Dar în comerț nu faci nimic cu violența... te închid și tu tot la faliment ajungi ! Asta-i tot... în comerț n-are valoare decît concurența !

Fui nevoit, mulți ani după aceea, să-mi amintesc discuția asta asupra concurenței. Mă apucasem și eu de negustorie, deși într-un fel mai modest decît bunicul, pentru că între timp familia noastră sărăcise : murise tatăl meu, iar bunicul, pe jumătate paralizat, nu se mai putea ocupa de negustorie și nici faliment nu mai dădea, căci ședea în pat toată ziua. Obținusem un permis de vînzător ambulant pentru un cărucior cu de toate : măsline dulci, portocale, castane, smochine uscate, mandarine, nuci, alune americane și altele de soiul acestora. Și-mi alesei un loc la capătul podului din fața metroului

Gianicolo. E un loc frecventat, se nimeresc pe aici toți cei ce se duc și vin de la Madonna del Riposo, locuitorii din Transtevere și Monteverde în general, care sînt nevoiți să treacă prin Corso Vittorio. Îmi făcusem cum trebuie socotelile, căci treburile începură să-mi meargă bine chiar de la început. Era primăvară: o dată cu primele zile călduroase mă așezam, dis-de-dimineață, la capătul podului cu căruciorul supraîncărcat, iar seara plecam cînd nu mai rămîneau în cărucior decît cartoanele cu prețurile și învelitoarea de mușama. Iar duminicile, cu toată omenirea aceea care se scurgea afară din oraș, să fi avut și două cărucioare și tot n-ar fi fost de ajuns. Negustoria, în fine, prospera și spusei asta și bunicului. Dar el, încăpățînat în principiile lui, 'mi răspunse:

— Pentru moment nu se poate spune nimic... n-ai concurență și vinzi cum vrei... dar așteaptă!

Avea dreptate. Intr-o dimineață, iată că un cărucior, aidoma cu al meu, veni să se așeze la mijlocul podului. Vindeau două femei, mama și fiica. Vi le voi descrie, pentru că ele au fost cauza ruinării mele, așa că nu le-oi uita cît oi trăi. Mama era o țărancă de prin Anagni, îmbrăcată ca o țărancă, cu o fustă neagră și lungă, și un șal. Avea părul cărunt, strîns într-o basma, iar fața, numai zel și falsitate, veșnic încrețită într-o grimasă de prefăcută amabilitate. Cînd făcea pachetul cu măsline sau cîntărea două portocale, răsufla și-și arcuia sprîncenele ca și cum ar fi dat să se înțeleagă că depunea un efort deosebit pentru asta; și apoi, cînd îți oferea marfa, nu uita niciodată să adauge cîte o vorbuliță amabilă, ca:

— Iată, ți-am ales cele mai frumoase portocale! Sau:

— Peste o sută de grame... pentru dumneata socotesc însă o sută, e bine?

Fiica ei, în schimb, nu făcea nimic și stătea acolo, cum s-ar zice, de frumusețe. Pentru că era frumoasă, asta am văzut imediat; sînt tînăr și-mi plac și mie femeile frumoase. Să fi avut vreo optsprezece ani, dar după înfățișare arăta de treizeci, atît era de dezvoltată, maiestuoasă și bine clădită. Avea fața albă ca laptele, și ceva tulburător și nesigur pe buzele ei cărnoase dar palide și în ochii ei cenușii, mereu întunecați și încruntați. Nările i se încordau cu ușurință, cu o expresie de scîrbă parcă; părea veșnic pe punctul de a leșina, de parcă ar fi fost însărcinată. Maică-sa se învîrtea în jurul căruciorului cu marfă, prost îmbrăcată, dar sprintenă: cu picioarele în două jerpelituri de pantofi bărbătești, ca un vrăbioi bătrîn și greoi care nu stă niciodată pe loc; fata, în schimb, care era îmbrăcată c-o fustiță scurtă și o flanelă pe corp, ședea ore întregi pe un scaun, împletind ciorapi cu două andrele lungi, sprijinite sub braț. O chema Eunice, iar asta mă făcea să mă gîndesc la ana-

son[1]; poate din cauza carnației ei albe care era întocmai ca a anasonului, cînd se înmoaie în apă.

Eu sînt înalt și voinic, mereu neras și cu părul ciufulit. Hainele pe care le purtam erau peticite de sus pînă jos. Pe scurt, semănam cu un vagabond, dacă nu și mai rău. Afară de asta, oricît aș încerca să mă stăpînesc, am ieșiri violente și-mi pierd firea cu ușurință. Vocea mea, apoi, e răgușită, aproape amenințătoare. Mi-am dat seama imediat că în fața concurenței aspectul acesta al meu mă punea în condiții de inferioritate. Cărucioarele noastre se atingeau aproape: pe de o parte mama, c-o voce de greier, țipa:

— Ce portocale... ce portocale... cumpărați portocalele mele!

Pe de alta eu, țeapăn, lîngă cărucior, cu pardesiul închis pînă în gît, bereta pe ochi, spunînd cu vocea mea spartă:

— Portocale, portocale dulci, portocale!

Oamenii stăteau la îndoială, se uitau întîi la mine pe urmă la mamă, în cele din urmă la fată și atunci, mai ales dacă erau bărbați, se decideau pentru cele două femei. Mama, ca o adevărată zgripțuroaică, în timp ce cîntărea marfa răsuflînd din greu și încruntîndu-și sprîncenele, avea grijă să și strige:

— Cumpărați, cumpărați! de teamă ca nu cumva, între timp, să cumpere cineva și de la

[1] In italienește *anice*.

mine. Se pricepea bătrîna, dar cînd nu mai răzbea se adresa, repezită, fetei:

— Hai, Eunice, servește pe domnul... iute!

Eunice lăsa lucru și își ridica imediat, maiestuoasă, mai întîi pieptul apoi șoldurile, și servea clientul fără a-l privi, cu ochii în jos. Apoi, fără o vorbă, fără un zîmbet, se așeza din nou.

Pe scurt, concurență: într-o săptămînă îmi suflară aproape toți cumpărătorii. Începui să le urăsc pe cele două femei, mai ales pe mamă, care nu-și ascundea satisfacția și-mi arunca priviri triumfătoare ori de cîte ori îmi acapara cîte un client nehotărît. Nimic nu-i mai rău, în asemenea situații, decît să-ți pierzi capul, iar eu mi-l și pierdusem. Deveneam din zi în zi mai înțepat, mai amenințător și mai violent. Barba, hainele peticite și vocea răgușită completau restul. Strigam:

— Portocale dulci! cu un ton de-a dreptul fioros; și lumea, privindu-mă îngrozită, se ducea direct la căruciorul de alături. Intr-o zi însă, firea mea violentă mă trădă: un filfizon tînăr și scund, întovărășit de o femeie de două ori mai înaltă ca el, contempla portocalele mele, dar nu se hotăra. Eu repetam, scîrbit:

— Portocalele mele sînt frumoase; iar el le pipăia și dădea din cap. Femeia aceea imensă cu care era la braț i-ar fi putut fi mamă; și poate aceasta îl făcu să se hotărască, pentru că aruncă o privire Eunicei, frumoasă ca o statuie, și atunci,

porc ordinar, se îndreptă direct spre ea. Eu îmi pierdui răbdarea și-l apucai de braț:

— Nu dorești portocalele mele? Le preferi pe acelea? Îți spun eu de ce le preferi pe acelea... pentru că ai o femeie care seamănă c-un elefant și-ți lasă gura apă după fata aceea de acolo... iată de ce!

De aici, o adevărată catastrofă: el începu să strige:

— Jos mîinile sau îți sfărîm botul!

Eu răspunsei, c-o sticlă în mînă:

— Încearcă și ai să vezi! Lumea se și așezase între noi. În cele din urmă veniră cîțiva sergenți și ne despărțiră. Dar cu ocazia aceea îmi dădui seama de două lucruri: în primul rînd că ieșirea mea pornise mai mult din gelozie decît din pricina concurenței, iar în al doilea rînd că Eunice, în învălmășeală, ținuse într-un fel mai mult cu mine, spunînd sergenților că ea nu văzuse și nu știa nimic.

Pe scurt, mă îndrăgostii de Eunice sau, mai bine zis, îmi dădui seama că eram îndrăgostit și, profitînd de o clipă în care lipsea maică-sa, i-am spus-o în felul meu sincer și brutal. Ea nu se miră, dar ridicîndu-și ochii, îmi spuse numai atît:

— Și tu îmi placi mie!

Trebuia să mă fi văzut. La acele cinci cuvințele, apucai mînerele căruciorului și o luai la goană de-a lungul Tibrului, cîntînd cît mă ținea

gura, în timp ce lumea de pe trotuare mă privea de parcă aș fi fost nebun. Nu eram nebun, eram doar mulțumit. Pentru prima oară o femeie îmi spunea vorbe ca acelea și eram convins c-am cucerit-o. Dar în aceeași seară, la întîlnirea de lîngă podul Vittorio cînd, după obișnuitele cuvinte, am încercat s-o cuprind de talie și s-o sărut, am observat că de-abia de-acum încolo trebuia s-o cuceresc. Se lăsa strînsă în brațe ca o moartă, cu mîinile atîrnînd în jos, corpul moale, genunchii îndoiți; iar dacă încercam s-o sărut, nu reușeam să-i nimeresc niciodată buzele și sărutul sfîrșea pe gît sau pe obraz. După prima întîlnire din seara aceea, ne-am văzut adesea, dar mereu cu același rezultat; așa că, în cele din urmă, exasperat, i-am spus:

— Dar ia spune-mi, de ce ne vedem noi?

Și ea:

— Ești prea brutal... cu femeile trebuie să fii mai delicat... te comporți cu mine așa cum îți vinzi și portocalele: ai vrea totul cu forța!

I-am răspuns:

— Nu te înțeleg, dar sînt gata să mă însor cu tine... pe urmă, o dată căsătoriți, vom vedea noi.

Dar ea, clătinînd din cap:

— Ca să te căsătorești trebuie să iubești, iar eu nu te iubesc încă... trebuie ca, prin purtarea ta delicată, să te faci iubit... fii delicat și te voi iubi.

Pe scurt, m-am intimidat atît de tare, încît de atunci n-am mai îndrăznit s-o cuprind de mijloc. Datorită purtării mele delicate devenisem ca un frate cu o soră: cîteodată îi atingeam mîna. Mi se părea, e adevărat, că situația e anormală, dar ea ținea atît de mult la această atitudine, încît m-am convins singur că greșeam și că nu înțelesesem niciodată nimic din dragoste.

Intr-o seară, cu toate că n-aveam întîlnire, mă dusei să mă plimb prin jurul străzii Giulia, unde stătea ea. Ieși pe neașteptate dintr-o ulicioară, trecu repede prin fața mea și se îndreptă grăbită către Tibru. Curios, o urmării de la distanță. Am văzut-o ducîndu-se direct spre cheiul rîului, unde era un bărbat care părea s-o aștepte. Apoi totul a decurs într-un fel franc și expeditiv, fără nici un fel de delicatețe. Ea îi puse o mînă pe spate și el se întoarse; ea îl mîngîie pe obraz și el o cuprinse de talie; ea îi întinse buzele și el o sărută. Pe scurt, el făcu într-un minut ceea ce eu, cu toată delicatețea mea, nu reușisem să fac într-o lună. Și cum se întoarse, lumina felinarului îi căzu pe obraji și-l recunoscui: era un tînăr scurt și gros pe care, în ultima vreme, îl văzusem dînd tîrcoale cărucioarelor. Măcelar, cu prăvălia pe undeva pe aproape. Ca fizic, față de mine era un zero; dar avea măcelărie. Deschisei cuțitul pe care-l aveam în buzunar, îl închisei însă la loc stăpînindu-mă, și plecai.

A doua zi am lăsat căruciorul în curte, mi-am

ridicat gulerul de la haină, mi-am lăsat bereta pe ochi și m-am prezentat pe podul de pe Gianicolo, pentru o dată cumpărător și eu. Prefăcîndu-mă că n-o cunosc, cu vocea și mai răgușită și amenințătoare ca de obicei, spusei maică-si:

— Dă-mi o sută de grame de măsline, dar frumoase.

Eunice, care de obicei croșeta stînd pe scaun, trebuie să fi simțit ceva, căci de-abia mă salută. In timp ce maică-sa, fără să mai sufle, ba chiar cu bunăvoință, de parcă mi-ar fi făcut o concesie, îmi cîntărea măslinele, iată că răsare și măcelarul și se apropie de Eunice. Spusei mamei:

— Nu înșela la cîntar, ca de obicei; ți-atrag atenția!

Ea, ca o vrăjitoare, îmi răspunse:

— Tu furai la cîntar, de aceea nu mai venea lumea la tine!

Văzui pe măcelar cum o alintă pe cap pe Eunice și aplecîndu-se îi spuse ceva la ureche; luai punga cu măsline, băgai una în gură, dar o scuipai imediat drept în obrazul maică-si, spunînd:

— Aha, dar măslinele sînt putrede!

Ea, trufașă, răspunse:

— Tu ești putred, vagabond nenorocit!

Ii spusei:

— Dă-mi banii înapoi, nu mai face mofturi!

Iar ea:

— Ce bani?... mai bine pleacă, șterge-o!

Măcelarul, în momentul acela, se apropie legănîndu-și șodurile și întrebă :

— Ce dorești ? Se poate ști ce dorești ?

Răspunsei :

— Banii... măslinele astea sînt putrede ! Și în același timp i-aruncai în obraz o măslină pe jumătate mestecată. Imediat se și repezi asupra mea și, apucîndu-mă de piept, spuse :

— Ascultă, e mai bine să pleci !

Făcea pe curajosul. Eu, care așteptam momentul acela, mă liberai fără a mai vorbi, c-o smucitură, apoi îl apucai c-o singură mînă de gît și-l zvîrlii, pe spate, peste cărucior. Între timp, cu cealaltă mînă, căutam în buzunar cuțitul. Dar, norocul lui, căruciorul se răsturnă într-o clipă și el căzu la pămînt printre portocalele care se rostogoleau în toate părțile, în timp ce lumea alerga, iar mama urla ca o posedată. Dar alunecai și eu, din viteză, pe pămînt. Cînd m-am ridicat, m-am trezit față în față cu doi polițiști. Strîngeam cuțitul în mînă, deși nu reușisem să-l deschid la timp, dar asta fu de ajuns. Mă arestară și mă duseră la închisoarea Regina Coeli.

După cîteva luni ieșii din închisoare, mai urît ca oricînd, fără un ban, fără autorizația de vînzător ambulant, desperat. Bunicul, cum mă văzu, îmi spuse :

— Ai fost victima concurenței... crede-mă : în comerț cuțitul n-are nici o valoare... vinde-l mai bine, decît să faci uz de el.

Nu-i răspunsei ; și cum era o zi însorită, mă dusei pe jos pe strada Anima. Măcelăria era deschisă, cu ciozvîrtele de carne atîrnate în cîrlige și înfășurate în pînză ; măcelarul stătea la capătul tejghelei, roșu la față și lucios, cu mînecile suflecate. Spărgea cotlete pe butuc, cu lovituri de satîr. Iar în spatele tejghelei, așezată pe un scaun, era Eunice, lucrînd la un ciorap. Așa am aflat că se căsătoriseră ; și că era, probabil, însărcinată, pentru că ciorapul pe care-l împletea era un ciorăpel roz, mic de tot, ca pentru sugaci. Trecui mai departe, uitîndu-mă la toate prăvăliile din lungul străzii, în speranța de a găsi o altă măcelărie care să-i facă concurență soțului Eunicei și să-l facă să dea faliment. Dar nu era nici una ; nu erau decît instalatori, tîmplari, cioplitori de marmură, tocilari, zidari sau alții de felul acestora. Acolo unde se termină strada Giulia, la Ponte Sisto, am înțeles că era inutil să mai insist, așa că trecui podul.

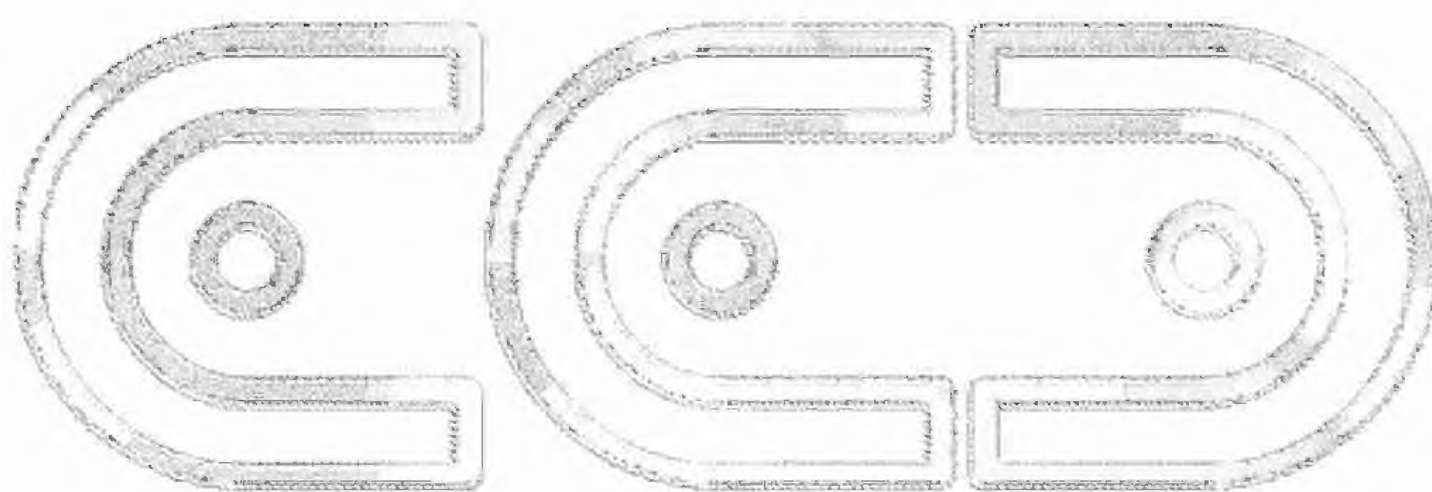
CUPRINSUL

Responsabil de carte: C. Frunsetti
Tehnoredactor: A. Vîntu
Corector: E. Găvănescu

Dat la cules 12.09.57. Bun de tipar 05.12.57. Tiraj 15.150 ex. Hîrtie tipar de 50 gr. m.² Ft. 700×1000/32. Coli ed. 5,52. Coli de tipar 5,5. Ediția I. Comanda 3561. A. nr. 03706. Pentru bibliotecile mici indicele de clasificare 8 A—32=R.

Tiparul executat sub com. Nr. 1510 la Combinatul Poligrafic Casa Scînteii „I. V. STALIN", Bucuresti — R.P.R.

Scanare și prelucrare digitală

de

Anonim

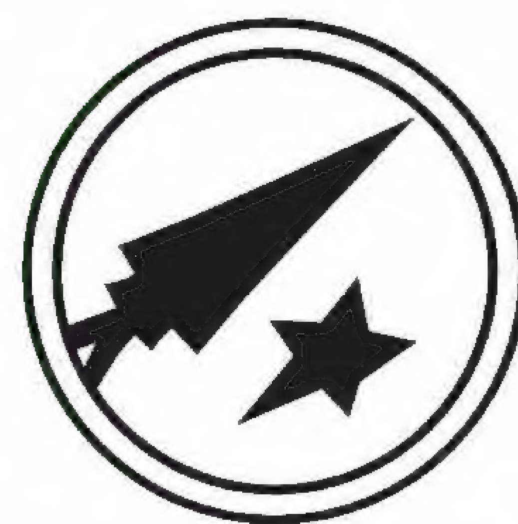

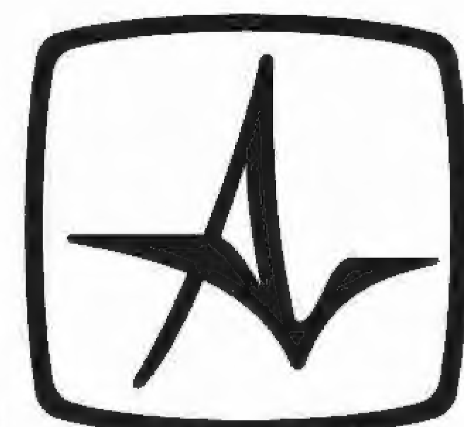

și

CAT Graur

Antwerpen

2024

